

**Naalakkersuisut
Grønlands Selvstyre**

INUSSUK • Arktisk forskningsjournal 1 • 2017

Fra passiv iagttager til aktiv deltager

Klaus Georg Hansen

**Naalakkersuisut
Grønlands Selvstyre**

INUSSUK • Arktisk forskningsjournal 1 • 2017

Fra passiv iagttager til aktiv deltager

Klaus Georg Hansen

Fra passiv iagttager til aktiv deltager

- **Bidrag til kortlægning af mekanismerne bag de seneste 150 års samfundsmæssige forandringer og gradvist øgede demokratisering i Grønland**

INUSSUK • Arktisk forskningsjournal 1 • 2017

Copyright © Forfatteren og Departementet for Uddannelse, Kultur,
Forskning og Kirke, Nuuk, 2017

Tilrettelæggelse: Monika Brune, allu design – www.allu.gl

Review: Aqqaluk Lynge

Sats: Verdana

Distribution: Forlaget Atuagkat ApS

Tryk: AKA Print A/S, Århus

1. udgave, 1. oplag

Oplag: 500 eksemplarer

ISBN 978-87-92554-91-8

ISSN 1397-7431

Uddrag, herunder figurer, tabeller og citater er tilladt med tydelig kildeangivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til denne publikation, bedes venligst tilsendt.

Skriftserien INUSSUK udgives af Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke, Grønlands Selvstyre.

Det er formålet at formidle resultater fra forskning i Arktis såvel til den grønlandske befolkning som til forskningsmiljøer i Grønland og Danmark. Skriftserien ønsker at bidrage til en styrkelse af det arktiske samarbejde, især inden for humanistisk, samfundsvidenskabelig og sundhedsvidenskabelig forskning.

Redaktionen modtager gerne forslag til publikationer.

Redaktion

Forskningskoordinator Najârak' Paniula

Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke

Grønlands Selvstyre

Postboks 1029

3900 Nuuk

Telefon: +299 34 50 00

Fax: +299 32 20 73

E-mail: napa@nanoq.gl

Publikationer i serien kan rekvireres ved henvendelse til

Forlaget Atuagkat ApS

Postboks 216

3900 Nuuk

E-mail: ordre@atuagkat.gl

www.atuagkat.gl

Tilegnet min far

Georg Hansen

1933-2015

***Han viste mig
glæden ved fordybelse***

Indholdsfortegnelse

Prolog	9
Forord af Kim Kielsen	11
Forord af forfatteren	13
1 Indledning	
• 1.1 Oplæg	17
• 1.2 Nye forskningsmål	18
2 Forskningsfelt	
• 2.1 Problemfelt	22
• 2.2 Problemformulering	27
• 2.3 Anvendte teoretiske tilgange	29
3 Kolonihistorie	
• 3.1 Historicisme	32
• 3.2 Kolonialisme	33
• 3.3 Historiografi	37
• 3.4 Udvælgelse og prioritering	41
• 3.5 Begrebshistorie m.m.	42
3.5.1 Kristendom	44
3.5.2 Udviklingslære	45
3.5.3 Samfundsstyring	49
3.5.4 Mental kolonisering	53
• 3.6 Politisk historie m.m.	54
• 3.7 Samlet historisk overblik	57
• 3.8 Opsamling	66
4 Konkurrerende diskurser	
• 4.1 Diskurs	67
• 4.2 Parallelverdener	68

• 4.3 Anormalitet	72
• 4.4 Diakrone brud	74
• 4.5 Hvordan oplevet ...?	77
• 4.6 Opsamling	80

5 Divergerende medborgerskaber

• 5.1 Styreform	81
• 5.2 Medborgerskab.	84
• 5.3 Kolonitidens styreformer.	88
5.3.1 Teokrati — religion	88
5.3.2 Xenokrati — koloni.	91
5.3.3 Meritokrati — uddannelse	94
5.3.4 Teknokrati — teknologi	96
5.3.5 Autokrati — klan	100
5.3.6 Ochlokrati — protest	104
5.3.7 Demokrati — rettigheder	107
• 5.4 Hvordan udtrykt ...?	111
• 5.5 Opsamling	116

6 Varierende legitimiteter

• 6.1 Legitimitet	117
• 6.2 Folkelig legitimitet	119
• 6.3 Pluralistisk legitimitetsmodel	120
• 6.4 Ikke-legitimitet	123
• 6.5 Hvordan manifesteret ...?	128
• 6.6 Opsamling	132

7 Konklusion

• 7.1 Differentiering	133
• 7.2 Mekanismerne	135
• 7.3 Legitimitetsbegrebet	139

• 7.4 Dobbelt konnotation	140
• 7.5 Demokratisering	142
8 Ordliste	143
9 Litteratur	146
10 Bilag	
• Bilag 1 Resume af de syv artikler	178
• Bilag 2 Afhandlingens forord (udgives kun elektronisk)	
• Bilag 3 Videnskabsposition (udgives kun elektronisk)	
• Bilag 4 Metode (udgives kun elektronisk)	
• Bilag 5 Perspektivering (udgives kun elektronisk)	
• Bilag 6 De syv artikler (udgives kun elektronisk)	

De bilag, som kun udgives elektronisk, kan hentes på hjemmesiden for Departementet for Uddannelse, Kultur Forskning og Kirke.

Prolog

"Jeg forstod på ham, at når vi havde været på jagt, ville vi fortsætte til Nunaqarfik ... Det viste sig at være et meget stort fuglefjeld, vi var på vej hen til. Da vi nåede derhen, slukkede han motoren, greb bøssen og fyrede op i luften. Fra hoften. Jeg talte 10 skud pr. magasin, og han tømte 7 magasiner i hurtig rækkefølge, uden at en fugl faldt til jorden ... Jeg fik senere at vide, at dette fuglefjeld var fredet, og at det var forbudt at nedlægge fugle inden for en radius af 5 km. Jeg fik også at vide, at Valdemar var meget lovlydig."

(Jensen, 1975, 22-23)

Det var i 1986, jeg første gang læste Flemming Jensens "Vejledning i sælfangst". Det er en lille, underfundig og ganske antiselvhøjtidelig bog. Som så mange andre har jeg klukleet over den fornøjelige måde, hvorpå der i bogen bliver stillet skarpt på det ulige møde mellem grønlandsk og dansk.

Ud over at få trænet smilemusklerne fik jeg også noget andet ud af at læse bogen. Bedst er dette andet nok fanget i citatet ovenfor. Godt nok nedlægges der ikke en eneste fugl, hvilket loven jo siger, at man ikke må, men fuglene ved fjeldet bliver uden tvivl forstyrret af skuddene, så de ikke får den fred, som lovgivningen ellers tilsigter, at de skal have.

I "Vejledning til sælfangst" præsenteres vi elegant for skismaet mellem to forskellige måder at forstå sin omverden på. Der er tale om dels en inuitisk-grønlandsk måde at forstå sin omverden på, hvilket vil sige med rod i inuits verdensforståelse, dels en vestlig-dansk måde at forstå sin omverden på, hvilket vil sige med rod i Vestens verdensforståelse. Og der kan være stor forskel på de to forståelser af den samme omverden.

Beretningen, som den er skrevet af Flemming Jensen, er nok delvist fiktiv, men forfatteren anslår i citatet ikke desto mindre en problemstilling, som gennem små 30 år har været med til at udstikke min primære forskningsvinkel på det grønlandske samfunds forandring gennem de seneste århundreder.

For mig er det blevet et livslangt projekt at studere, hvordan sameksistensen mellem det inuitisk-grønlandske og det vestligt-danske har ændret sig gennem 300 år, og at gøre overvejelser over præmisserne for, hvordan forholdet mon kan tænkes at ville forme sig i årene fremover.

Afhandlingen "Fra passiv iagttager til aktiv deltager" samt den reviderede version af afhandlingen, som foreligger her i bogform, er min seneste beskrivelse og tolkning af berøringsflader mellem og i to samfund og to kulturer, som indtil nu har haft flere århundreders sameksistens.

Forord af Kim Kielsen

Klaus Georg Hansen — "Kilaasi" — har med andre briller skrevet en spændende analyse af vores kolonihistorie. Historien har været beskrevet flere gange tidligere, men her er en vigtig vinkel på, hvordan vi — på en ny måde — kan forstå de store linjer i historien. Samtidig er det meget inspirerende, ligesom analysen er et interessant og betydningsfuldt bidrag til, at vi bedre kan forstå vores egen aktive rolle og egen nutid.

Som borgere er vi selv aktivt med til at skabe historien på godt og ondt. Den indsigt, som "Kilaasi" giver os med bogen, kan give os nye måder at forstå vores egne roller og muligheder, når vi skal videreudbygge vores samfund. Vi er nået langt med udviklingen af vores demokrati, men det slutter ikke her, det skal videreudvikles, ligesom det er yderst vigtigt at værne om og respektere demokratiet og dets spilleregler.

Ligesom andre folkeslag har vi også et ønske og mål om, at vores land bliver en selvstændig stat, og det er der ingen, som kan fratage os. Vi tog aktivt de første skridt tilbage i slutningen af 1970-erne, idet vi indførte Hjemmestyret den 1. maj. 1979, og siden sagde vi ja til Selvstyret den 21. juni 2009.

Hvordan vejen til reel Selvstændighed skal foregå, er beskrevet i Selvstyreloven. Beslutningen tages ikke kun af de folkevalgte — men af det grønlandske folk. Befolkningen må i fællesskab deltage aktivt og få ejerskab af vores fælles mål. Men krav om selvstændighed forpligtiger til, at vi skal have flere gennem uddannelsessystemerne, samtidig skal vi sikre en god opvækst for vores børn og unge, ligesom vi som land skal have en sund, flerstrengt økonomi.

I debatten om selvstændighed er der mange, som tror og mener, at målet kun er at skære alle båndene over til Danmark — dette er ikke grunden og ej heller tilfældet. Et Selvstændigt Grønland har også brug for venner, allierede og tætte samarbejdspartnere. Der er flere modeller for fremtiden. Rigsfælleskabet kan være én af flere muligheder. Et Selvstændigt Grønland er ikke en modsætning til en ny form for rigsfælleskab.

Vi har igangsat debatten her i Grønland, og lad os se positivt på hvilke muligheder, vi kommer frem til. Mange af os, har fornemmet, at der i Danmark ofte er usikkerhed om, hvordan vi ser på forholdet mellem Grønland og Danmark. Indholdet i bogen giver en ny forklaring på, hvorfor mange i Danmark ikke helt kan følge med i, hvordan vi har flyttet os i vores forståelse af forholdet mellem de to lande. Ligesom vi i Grønland er vokset såvel mentalt som internationalt.

Partnerskab forudsætter, at parterne sætter sig sammen og har en ligeværdig og åben dialog, både om fortid, nutid og fremtiden, med en ligeværdig stemme og vægt, samt gensidig respekt både for følelser og andet, som har relation til, hvad der er vigtigt — i et partnerskab.

Nu, når vi har fået nyt kendskab til vores fortid, er det mit håb, at bogens indhold kan være med til at inspirerer os til at deltage aktivt i at forme vores land — Kalaallit Nunaats fremtid — og i fællesskab fjerne de forhindringer, der er på vejen mod Selvstændighed.

Kim Kielsen

Nuuk, marts 2017

Forord af forfatteren

Bogen her er et akademisk værk. Det er en revideret version af min PhD afhandling. Jeg har beholdt den samme titel på værket her, som blev brugt i PhD afhandlingen, nemlig "Fra passiv iagttager til aktiv deltager."

Derimod har jeg ændret undertitlen. Det skyldes, at jeg i værket her har foretaget nogle væsentlige ændringer specielt i konklusionen. Den nye konklusion fik jeg ideen til, efter jeg havde indleveret afhandlingen, men før, jeg forsvarede afhandlingen. En tidlig version af nye konklusion blev derfor præsenteret ved mit forsvar.

Undertitlen på værket her afspejler, at jeg siden afleveringen af afhandlingen til bedømmelse har fået videreudviklet specielt de konklusioner, som jeg mener, at analyserne i afhandlingen giver belæg for.

For at gøre værket lidt mere læservenligt er kapitlerne om teori, metode og perspektivering blevet fjernet. Disse kapitler kan hentes elektronisk på hjemmesiden for Departementet for Uddannelse, Kultur Forskning og Kirke. På den måde kan særligt interesserede give sig i kast med nogle af de lidt mere teoretiske dele af afhandlingen.

De syv artikler, som er en del af PhD afhandlingen, er ikke inkluderet i værket her. I Bilag 1 er der et kort resume af hver af de syv artikler. Også artiklerne kan hentes elektronisk på hjemmesiden for Departementet for Uddannelse, Kultur Forskning og Kirke.

Teksten er blevet redigeret i konsekvens af den udbyggede konklusion. Desuden er teksten søgt gjort lidt mere læsevenlig hvor, der har været særligt behov for det sprogligt og forståelsesmæssigt. Teksten er dog ikke blevet gennemskrevet. Det må vente til en forkortet version bliver skrevet.

Denne her reviderede version af PhD afhandlingen er kun blevet mulig, fordi Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke har støttet udgivelsen ved at lade værket indgå i skriftserien INUSSUK.

I den forbindelse er jeg megen tak skyldig til Forskningsenheden i departementet og specielt Najârak Paniula for det gode og konstruktive samarbejde.

Desuden har jeg haft stort udbytte af de kommentarer, som Aqqaluk Lynge har givet i forbindelse med review manuskriptet.

Uden de mange kommentarer og forslag til rettelser og forbedringer, som jeg har fået både før afleveringen af afhandlingen og i den efterfølgende proces med revision af afhandlingen, ville jeg ikke være nået dertil, hvor teksten er nu. Ansvar for perspektiver og konklusioner er dog alene mit.

Teksten er visse steder tung at læse. For at lette læsningen har jeg udarbejdet en ordliste med nogle af de ord og vendinger, som jeg anser for at være særligt vanskelige at tilgå. Listen kunne sikkert have været længere. Jeg anbefaler, at læseren starter med at læse ordlisten i Kapitel 8.

Som yderligere læsevejledning skal her lige anføres, at generelt er der i bogen ved grønlandsk tekst anvendt ny retskrivning, men hvor gammel retskrivning måtte indgå i citater, er den citerede teksts skriveform bibeholdt.

Ved angivelse af stednavne skrives et steds navn i sin nuværende officielle form. I en eventuel efterfølgende parentes anføres stedets navn, som det var gældende på det pågældende tidspunkt.

Citater er markeret med " " og er skrevet med kursiv. Titler på bøger, artikler m.v. er markeret med " " og er ikke skrevet med kursiv.

Klaus Georg Hansen

Nuuk, marts 2017

Oplysninger om PhD afhandlingen, der ligger til grund for værket her:

Vejledere:

Anne Merrild Hansen, lektor, Aalborg Universitet.

Rasmus Ole Rasmussen, seniorforsker, Nordregio.

Afhandlingen blev indleveret til bedømmelse den 7. september 2015 ved Institut for Planlægning, Aalborg Universitet.

Afhandlingen blev forsvaret den 29. januar 2016 ved Institut for Planlægning, Aalborg Universitet.

Bedømmelsesudvalg:

Lone Kørnøv, professor med særlige opgaver, Aalborg Universitet, formand.

Peter Munk Christiansen, professor, Aarhus Universitet.

Frank Sejersen, lektor, Københavns Universitet.

1 Indledning

1.1 Oplæg

Det er næsten 170 år siden, at den grønlandske befolkning for første gang fik adgang til at deltage i en demokratisk politisk proces efter europæisk forbillede. Det begyndte, da Forstanderskaberne blev etablerede i 1857 (Gad 1984). Det var naturligvis ikke en demokratisk politisk proces, som vi kender det i dag. Kun selvforsørgende fangere havde valgret. Andre borgere fik først senere adgang til de samme demokratiske rettigheder.

Forstanderskaberne blev afløst af Landsråd i 1911. Fra 1979 hed det grønlandske parlament Landstinget. I 2009 blev det ændret til Inatsisartut. Der har gennem disse små 200 år været en synlig proces mod øget demokrati, som det forstås i den vestlige verden.

Der er ingen tvivl om, at den grønlandske befolkning gradvist har fået mere og mere indflydelse på udformningen af det moderne grønlandske samfund. Det er en proces, som fortsat er under forandring. *Men hvilke mekanismer har haft særlig indflydelse på de samfundsmæssige forandringer og på den gradvist øgede demokratisering, som er sket, siden europæerne kom til Grønland for mere end 300 år siden?*

Der findes megen dokumentation for, at der er sket forandringer, og der lader til at være mange forskellige typer af indflydelse i spil. Indflydelsen er kommet såvel indefra som udefra. Dette brede sammenkog af påvirkninger gør det særligt interessant at undersøge forandringerne i Grønland. Det er netop det, som er temaet for værket her.

Flere repræsentanter for Grønland har gennem de seneste 50 år med forskellig intensitet formuleret sig i en stigende grad af uafhængighed fra Danmark. Der er i Grønland i dag et bredt politisk ønske om at ville opnå dels større økonomisk uafhængighed fra Danmark, dels mere politisk selvstændighed i forhold til Danmark. Det gælder ikke alene i statsretslig forstand, hvor indførelsen af selvstyre den 21. juni 2009 var et klart skridt i den retning. Det gælder eksempelvis også ønsket om at formulere en klarere grønlandsk funderet version af Grønlands kolonihistorie.

Grønland er ved at forme sig en position i verdenssamfundet med større autonomi i forhold til kolonimagten Danmark. Større autonomi fra Danmark vil alt andet lige komme til at betyde tættere tilknytning til eller mere samarbejde med andre lande. Det øgede samarbejde kan være i relation til eksempelvis Vestnorden, Norden, EU, Nordamerika, Arktis, den vestlige verden eller globalt. Det kan også være i relation til store internationale virksomheder, institutioner eller organisationer. Den del af Grønlands nærmeste fremtid tegner sig endnu kun meget sløret i min krystalkugle.

Det, som specielt har interesseret mig i relation til de skitserede forandringer, er den menneskelige faktor. I særlig grad har jeg ønsket at studere om og i givet fald i hvilket omfang samt hvordan de personer, som har været påvirket af forandringerne, selv har været involveret i den gradvist øgede demokratiske styring af Grønland.

1.2 Nye forskningsmål

Min overordnede videnskabspositionerende ramme er beskrevet i de kapitler, der kan hentes elektronisk (Bilag 3 og Bilag 4). Her skal værkets forskningsmål udstikkes.

Sagt lidt enkelt, forholder jeg mig med mine forskningsmål til spørgsmål som "hvem er jeg blevet inspireret af?", "hvad er mit bidrag?" og "hvorfor er det relevant?".

Min interesse er i et historisk perspektiv at analysere forandringer i det grønlandske samfund. Jeg er specielt interesseret i at analysere ændringer i magtrelationer og den gradvist øgede demokratisering. Dette er mit overordnede forskningsmål i værket her.

Lige siden tidligt i min studietid i 1980-erne har jeg haft interesse for de værker, som antropolog Jens Dahl (1946-) har skrevet. Jens Dahl blev magister i antropologi i 1974. Han var derefter først adjunkt og fra 1981 lektor ved Institut for Eskimologi, Københavns Universitet. 1998-2006 var han direktør i International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA). I 2007 blev Dahl udnævnt til adjungeret professor ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier (ToRS), Københavns Universitet.

Noget af det, som tidligt inspirerede mig, var Jens Dahls arbejde med at lokalisere sektorer, hvor Grønland kunne opnå større egenkontrol. Allerede i analysen af grønlandske migrantarbejdere i Marmorilik (Dahl og Lyberth 1980) er et af hovedtemaerne større grønlandsk indflydelse på udviklingen i landet. I værket opstilles nogle anbefalinger om at flytte ansvar og kontrol fra den danske stat og de involverede mineselskaber til det grønlandske samfund (ibid,100-103).

I en artikel i 1985 (Dahl 1985) tager Jens Dahl afsæt i, at befolkningen i Grønland er *"far from being only passively determined by colonial dominance"* (Dahl 1985, 175). Dette perspektiv udfolder Dahl i sin analyse af de dynamiske processer, der i 1970-erne førte til dannelse af de første politiske partier med bred folkelig støtte (Dahl 1986a).

I "Arktisk selvstyre" (Dahl 1986a) var et af de elementer, som i særlig grad inspirerede mig, Jens Dahls beskrivelse af *"Hjemmestyrestatens relative autonomi"* (Dahl 1986a, 138ff). Allerede, da jeg læste det første gang, fandt jeg argumenterne for den relative autonomi lidt utilstrækkelige. Mit ønske om at bidrage til en dybere forståelse af denne autonomi har været en af drivkræfterne i mit arbejde.

I bogen om Saqqaaq (Dahl 2000) formår Jens Dahl med fokus på et af de mindre fangersamfund at beskrive Grønlands Hjemmestyres første 20 års dynamiske samfundsudvikling med en dekoloniseringsproces og en nation building proces gående hånd i hånd, hvor tradition kan fungere både som en hæmsko og om en berigelse på Grønlands vej mod integration i den vestlige verdens globalisering.

Fra 2002 var Jens Dahl først medlem af Steering Committee for Arctic Human Development Report (AHDR) (Einarsson et al. 2004). Fra 2004 var Dahl involveret i working groups under Arctic Social Indicators (ASI) (Larsen, Schweitzer og Fondahl 2010). I 2014 blev både AHDR fra 2004 og ASI fra 2010 fulgt op med en AHDR II (Larsen og Fondahl 2014) og en ASI II (Larsen, Schweitzer og Petrov 2014). Arktisk Råd tilsluttede sig, at rapporterne blev udarbejdet, men den økonomiske støtte er primært kommet fra Nordisk Ministerråd via støtte fra Nordisk Ministerråds Arktiske Samarbejdsprogram.

Jens Dahls bidrag i AHDR var om "Political systems" (Broderstad og Dahl 2004) og i ASI om "Fate control" (Dahl et al. 2010). I AHDR diskuterer Broderstad og Dahl nation building i Arktis. De arbejder ud fra følgende definition: *"Nation building denotes a process in which central claims on behalf of the state for economic and cultural standardization within its territory are met with counterclaims for political participation and economic redistribution"* (Broderstad og Dahl 2004, 85).

Konklusionen fører frem til formuleringen af et vidensgab: *"Modern self-governing arrangements in the Arctic are still of comparatively recent date, and future comparative studies will obviously be able to provide us with an increased understanding of the significance of the various political arrangements for the human development. Information about human participation in political systems and in activities and institutions such as the media, important for political participation, must be further investigated"* (Broderstad og Dahl 2004,99).

I god forlængelse heraf konkluderer Dahl og hans medforfattere i deres artikel i ASI: *"Fate control is one of the primary indicators of human well-being in economic, social, political, and domestic realms. An ability to control people's own destiny, as well as to exert authority over land and resources is a particularly important indicator in the context of the Arctic. ... Given its conceptual complexity and all-pervasiveness, fate control is a highly multifaceted category that is hard to measure by a single indicator"* (Dahl et al. 2010, 145).

Det er netop de problemstillinger, som jeg med mine artikler og mit værk søger at trænge dybere ned i. Jeg ønsker med mine analyser at bygge videre på en række af de problemstillinger, som AHDR i særlig grad ASI highlighter, ikke mindst spørgsmålet om, hvordan lokalbefolkningen har kunnet og fortsat kan tage hånd om deres egen skæbne (Larsen, Schweitzer og Fondahl 2010).

Der er få andre, som har bidraget til den overordnede debat om samfundsudviklingen i Arktis. Her skal jeg blot henvise til to, som har givet mig inspiration.

Det er for det første "Megatrends" fra 2011, der er redigeret af Rasmus Ole Rasmussen. "Megatrends" tegner på basis af konkrete registreringer et

samlet udviklingsbillede for Arktisk inden for en række centrale samfundsmæssige parametre.

Desuden har Natalia Loukacheva i 2007 i en god analyse sammenstillet det gradvist øgede selvstyre i Grønland og Nunavut. Loukacheva anfører blandt andet, at *"there should be further dialogue between Inuit and non-Inuit legal traditions so that the legal systems in Greenland and Nunavut can embrace the best of both worlds"* (Loukacheva 2007, 102).

Det påpeges gentagne gange i ovenstående værker, at der er behov for at forstå de kulturelle interaktioner bedre. Det, som jeg bidrager med, er netop en dybere og bredere funderet analyse af koblingen mellem forskellige forståelsesrammer for, på hvilke præmisser og hvordan et samfund bør hænge sammen. Det handler i særlig grad om kobling mellem de forståelsesrammer, der indefra er videreført gennem mange generationer, og de forståelsesrammer der udefra er implementeret gennem færre generationer.

Som et element i den øgede demokratisering sker der i de arktiske samfund og ikke mindst i Grønland en styrkelse af NGO-erne. Det påpeges blandt andre af Jens Dahl (Dahl et al. 2010, 133). Den dybere analyse af disse samfundsmæssige mekanismer vil selvsagt potentielt være til stor gavn for de NGO-er, som er aktive i det grønlandske samfund. Desuden er der i den strategiske samfundsplanlægning, som Grønlands Selvstyre i disse her år er i gang med at styrke markant, et stort behov for bedst muligt at forstå de samfundsmekanismer, der kan påvirke udviklingen i de kommende år. Det er et arbejde, som jeg selv har været involveret i (Hansen 2015; Hansen 2016).

Med afsæt i disse her forskningsmål vil jeg i det næste kapitel omsætte forskningsmålene til konkrete analysespørgsmål. Sidst i næste kapitel er det på baggrund af konkretiseringen af analysevinklerne muligt at give en introduktion til de specifikke teoretiske afsæt.

2 Forskningsfelt

Med skitseringen af min videnskabsposition og mit forskningsmål er den ydre ramme sat for struktureringen af værkets syntetiserende analyse. Næste skridt er at opstille en klar positionering af artiklerne i forhold til hinanden i et samlet forskningsfelt inden for den overordnede koloniale ramme.

I kapitlet konkretiserer jeg mine forskningsmål, og jeg kobler dem til mine syv artikler. Det fører videre til opstilling af værkets problemformulering. Derefter kan jeg afslutningsvist ud fra koblingen og problemformuleringen give en kort introduktion til de konkrete teoripositioner, som bliver anvendt i de følgende syntetiserende kapitlers analyser.

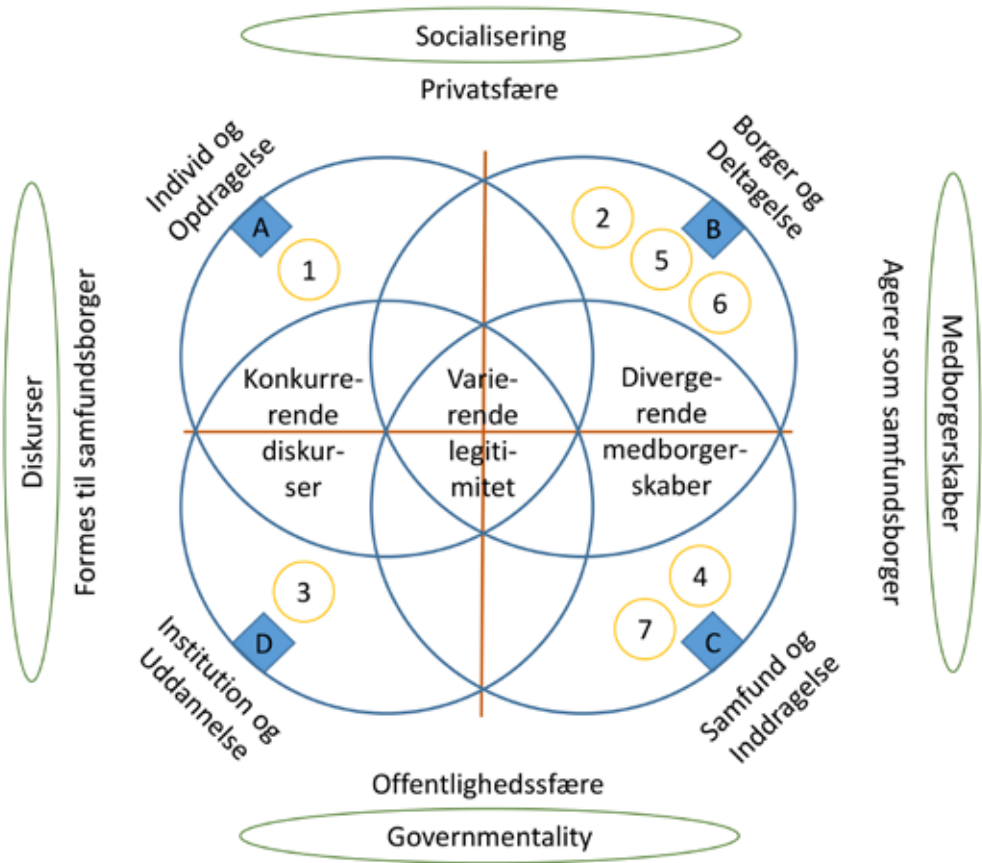
Alle de i analyserne anvendte teorier holder sig inden for den først beskrevne overordnede videnskabsposition. Først i hvert af de syntetiserende kapitler udfolder jeg selve de relevante og anvendte teorier for den specifikke syntese.

2.1 Problemfelt

Med afsæt i mit forskningsmål illustrerer Figur 1 sammenhængen mellem værkets syv artikler, og dermed beskriver figuren også værkets fokus i den syntetiserende analyse. De syv artikler beskæftiger sig ud fra hver deres vinkel og begrebsbeskrivelse med relationer mellem det enkelte individ og samfundet. Artiklerne beskæftiger sig med forskellige samfundsmæssige forhold i Grønlands historie igennem de seneste 150 år.

Udgangspunktet for Figur 1 er to centrale sæt af modstillinger, som er markeret med henholdsvis en horisontal linje og en vertikal linje. Den horisontale (vandrette) linje midt gennem figuren markerer grænsen mellem to sfærer i samfundet. Dette er det første sæt af modstillinger. Øverst er 'Privatsfæren', og nederst er 'Offentlighedssfæren'. Denne inddeling af et samfund blev først beskrevet af Jürgen Habermas i 1961 i sin doktorafhandling *"Strukturwandel der Öffentlichkeit"* (Habermas 1962). Privatsfæren inkluderer dels intimsfæren forstået som hjemmet og familien, dels den sociale sfære forstået som arbejdspladsen. Offentlighedssfæren består af dels en kulturel offentlighed, der inkluderer religiøse og kulturelle institutioner, dels en politisk offentlighed, der er koncentreret omkring politiske partier og parlamentariske forsamlinger.

Den vertikale (lodrette) linje midt gennem figuren markerer grænsen mellem to situationer for indbyggerne i samfundet. Dette er det andet sæt af modstillinger. Til venstre er dér, hvor indbyggeren "Formes til samfundsborger". Det er den situation, hvor den enkeltes kompetencer som agerende samfundsborger og objekt formes ud fra de påvirkninger, vedkommende udsættes for. Til højre er dér, hvor den enkelte person "Agerer som samfundsborger". Det er den situation, hvor indbyggeren er aktør og agerer i samfundet.

Figur 1. Figuren illustrerer sammenhængen mellem de syv artikler, som værket bygger på, og dermed indikerer figuren værkets fokus i den syntetiserende analyse. Figurens tredje dimension er det historiske forløb. Dette aspekt ved figuren bliver udfoldet i Kapitel 3. Egen figur.

De to linjer skaber fire felter i figuren. De fire felter er for tilgængelighedens skyld benævnt A, B, C og D. De fire felter er ikke isolerede fra hinanden, men interagerer derimod med og overlapper delvist hinanden. Denne overlapning mellem de fire felter er i Figur 1 markeret med de fire cirkler. Hver cirkel har centrum i sit eget felt, men cirklerne overlapper netop hinanden.

De fire felter skal læses således:

A er feltet, hvor man "Formes til samfundsborger" i "Privatsfæren"

B er feltet, hvor man "Agerer som samfundsborger" i "Privatsfæren"

C er feltet, hvor man "Agerer som samfundsborger" i "Offentlighedssfæren"

D er feltet, hvor man "Formes til samfundsborger" i "Offentlighedssfæren"

I figuren er der i tilknytning til hvert af de fire felter identificeret en aktør:

Felt A: Individ Felt B: Borger

Felt D: Institution Felt C: Samfund

Individ og Borger er aktører i egenskab af at være fysiske personer. Samfund og Institution optræder som aktør i form af virksomheder, det offentlige, institutioner, NGO'er m.v.; som juridiske personer, om man vil. Tilsvarende er der for hvert af de fire felter identificeret en handling:

Felt A: Opdragelse Felt B: Deltagelse

Felt D: Uddannelse Felt C: Inddragelse

Med afsæt i Felt A læses figuren, at Individet Opdrager de yngre generationer i privatsfæren med henblik på at forme disse til at agere som borgere. Dette går videre i Felt B, hvor opdragelsen gerne skulle sikre, at Borgeren agerer i privatsfæren og Deltager politisk i samfundet. Felt C dækker Samfundet, der forholder sig til Inddragelse af borgerne i politiske beslutningsprocesser i offentlighedssfæren. Dette sker som vist i Felt D blandt andet i form af Institutionens Uddannelse af borgeren i offentlighedssfæren. Uddannelsen fører ideelt til, at borgeren som Individ Opdrager de yngste generationer i privatsfæren ... osv.

I et indefra veletableret samfund vil denne aktør- og handlingsring ideelt set være sammenhængende, og aktiviteterne i de fire felter vil være rimeligt afstemt i forhold til hinanden. Dermed ikke sagt, at figuren i sin idealtilstand

illustrerer et statisk samfund. Noget sådant eksisterer selvsagt ikke, for naturligvis vil der altid løbende ske små såvel som store forandringer.

Når et samfund kommer under indflydelse udefra på den måde, som eksempelvis ses ved en koloniseringsproces, hvor fremmede og udefra kommende elementer kommer i spil, så kan der potentielt opstå markante brud i den fortløbende proces, der løber mellem Individ, Borger, Samfund og Institution.

Hvis der skal være et minimum af sammenhængskraft i et samfund, så kan der — på den ene side — i privatsfæren for den enkelte kun være ét gældende princip for socialisering, og — på den anden side — i offentlighedssfæren for magtudøvelsen kun være ét gældende princip for governmentality. Derfor vil der i et fungerende samfund for den enkelte borger og i samfundets styrelse ikke kunne opleves egentlige brud mellem "Formes til samfundsborger" og "Agerer som samfundsborger" inden for henholdsvis privatsfæren og offentlighedssfæren. En tilsvarende sammenhængskraft er derimod ikke nødvendigvis en forudsætning mellem privatsfæren og offentlighedssfæren. Der vil derfor potentielt kunne opleves markante brud mellem disse to dele af et samfund. Af den grund vil værkets syntetiserende analyser fokusere på diskurser (Kapitel 4) og medborgerskaber (Kapitel 5) og legitimiteter (Kapitel 6). Derimod er der i værkets synteser således ikke inddraget analyser af socialisering og governmentality.

Det ene af de to steder, hvor der potentielt er et brud, er mellem Institution (Felt D) og Individ (Felt A), for godt nok har samfundets logik for uddannelse haft afgørende indflydelse på det enkelte individ, men det bliver ikke nødvendigvis overført fuldt ud til Individets logik for opdragelse af den yngre generation. Hver af disse 'logikker' kalder jeg her for diskurser, hvilket bliver defineret nærmere i Kapitel 4. I det omfang, der er tale om brud, vil det være brud mellem konkurrerende diskurser. Dette fører til en arbejdshypotese (nr. 1) om, *at der som følge af forskellige diskurser kommende indefra og udefra mangler en fuldstændig sammenhæng mellem principperne i samfundets udefra implementerede uddannelse og principperne i individets indefra funderede opdragelse*. Som det udfoldes senere, så skal diskurs her forstås som verdensbillede eller virkelighedsforståelse.

Tilsvarende er der mellem Borger (Felt B) og Samfund (Felt C) et andet potentielt brud, fordi borgerens deltagelse dels har været påvirket af

indefra funderet opdragelse samt styreformer og dertil knyttede principper for medborgerskab, dels har været påvirket af udefra kommende samfundslogikker samt styreformer og dertil knyttede principper for medborgerskab, hvilket ikke nødvendigvis har sikret sammenhæng mellem forventninger til henholdsvis deltagelse og inddragelse. I det omfang, der er tale om brud, vil det være brud mellem divergerende forståelser af medborgerskaber. Heraf følger en arbejdshypotese (nr. 2) om, *at der i Grønland kan peges på, at der er en række forskellige eksternt såvel som internt funderede styreformer i spil og, at der til de forskellige styreformer er knyttet forskellige opfattelser af godt medborgerskab.*

Hvad angår Grønland gennem de seneste 150 år, som værket beskæftiger sig med, så har landet været igennem flere varianter af kolonialisme, der gradvist har forandret sig. De to potentielt eksisterende brudområder mellem offentlighedssfære og privatsfære kan derfor på forskellig vis ses som et centralt omdrejningspunkt i værkets syv artikler. Det er på den baggrund, at en nærmere analyse af disse to potentielt eksisterende brudområder trækkes frem i koblingen af artiklerne. Analysen af de to potentielt eksisterende brud baseres på en teoretisk analyseramme, der inden for den beskrevne overordnede videnskabsteoretiske ramme udgøres af en kombination af forskellige temarelevante teorier. Med henblik på at belyse figurens øverste halvdel (Felterne A og B) kunne der anvendes teorier om socialisering. Her kunne der trækkes på artiklerne 1, 2, 5 og 6. Figurens højre halvdel (Felterne B og C) undersøges med udgangspunkt i en diskussion med afsæt i teorier om begrebet medborgerskab samt i artiklerne 2, 4, 5, 6 og 7. Governmentality teorier kunne sammen med artiklerne 3, 4 og 7 udgøre en overordnet analytisk tilgang til figurens nederste halvdel (Felterne C og D). Til en analyse af figurens venstre halvdel (Felterne D og A) inddrages teorier om diskurser samt artiklerne 1 og 3. Som anført ovenfor vil kun socialisering og dermed koblingen mellem felterne B og C samt medborgerskab og dermed koblingen mellem felterne D og A blive analyseret.

I Figur 1 er indplaceret de syv artikler, der indgår i værket. Artikel 1 om inuitisk og vestlig forståelse af kajaksvimmelhed dækkes ind af Felt A. Felt B indeholder artiklerne 2, 5 og 6, der handler om henholdsvis magt, kommunikation, mobilitet og industrialisering. Til beskrivelse af Felt C indgår artikel 4 om demokrati og offentlig debat samt artikel 7 om legitimitet og offentlig

administration. Tilsvarende kan artikel 3 om inuitisk og vestlig pædagogik placeres i Felt D.

Alle artiklerne kredser både implicit og eksplicit omkring spørgsmålet om folkelig legitimitet. Dette udgør derfor et kernepunkt i hele figuren. Her er den afgørende faktor, at *"[f]olkelig legitimitet er grundlaget for nationalstaten"* (Pittelkow 2004, 24). For at kunne sikre et samfund i form af en nationalstat med en langsigtet og stabil styreform, er det derfor vigtigt, at samfundet bygger på en bred folkelig legitimitet omkring det formelle styre af landet. Men hvor der er brud mellem privatsfæren og offentlighedssfæren, vil graden af legitimitet blive påvirket i form af varierende folkelig legitimitet. Det giver en arbejdshypotese (nr. 3) om, at *på grund af de potentielt eksisterende brud mellem privatsfære og offentlighedssfære har forudsætningen for en bred folkelig legitimitet omkring den formelle styring af Grønland kun delvist været til stede i det grønlandske samfund gennem de seneste 150 år og, at dette er en af de centrale årsager til de omvæltninger, som det grønlandske samfund har oplevet i den periode.*

2.2 Problemformulering

På baggrund af Figur 1 og de til værket knyttede artiklers beskrivelser af begreber og af relationer mellem det enkelte individ og samfundet blev der ovenfor formuleret tre arbejdshypoteser:

Arbejdshypotese nr. 1 siger, at *der som følge af forskellige diskurser kommende indefra og udefra mangler en fuldstændig sammenhæng mellem principperne i samfundets udefra implementerede uddannelse og principperne i individets indefra funderede opdragelse.*

Arbejdshypotese nr. 2 siger, at *der i Grønland kan peges på, at der er en række forskellige eksternt såvel som internt funderede styreformer i spil og, at der til de forskellige styreformer er knyttet forskellige opfattelser af godt medborgerskab.*

Arbejdshypotese nr. 3 siger, at *på grund af de potentielt eksisterende brud mellem privatsfære og offentlighedssfære har forudsætningen for en bred folkelig legitimitet omkring den formelle styring af Grønland kun delvist været til stede i det grønlandske samfund gennem de seneste 150 år og, at dette er*

en af de centrale årsager til de omvæltninger, som det grønlandske samfund har oplevet i den periode.

Med afsæt i de to potentielt eksisterende brudområder dels mellem Felt D og Felt A, dels mellem Felt B og Felt C, som er illustreret i Figur 1, samt de tre opstillede arbejdshypoteser kan der formuleres et tilsvarende sæt spørgsmål som indgang til de følgende kapitlers syntetiserende analyser af de syv artikler:

- **Hvordan har konkurrerende diskurser været oplevet** i Grønland gennem de seneste 150 år? Dette spørgsmål diskuteres i Kapitel 4.
- **Hvordan har divergerende forestillinger om godt medborgerskab været udtrykt** i Grønland gennem de seneste 150 år? Dette spørgsmål diskuteres i Kapitel 5.
- **Hvordan har varierende grader af folkelig legitimitet manifesteret sig** i Grønland gennem de seneste 150 år? Dette spørgsmål diskuteres i Kapitel 6.

De tre spørgsmål kan samles i denne overordnede problemformulering for værkets syntetiserende analyse:

Hvordan har eksistensen af forskellige diskurser og forskellige styreformer med tilhørende opfattelse af godt medborgerskab samt forskellige legitimiteter haft betydning for udformning af og ændringer i den gradvist øgede demokratisering i Grønland gennem de seneste 150 år?

I Kapitel 7 gives en samlet konklusion på denne problemformulering. Konklusionen udfoldes på baggrund af analyserne i de foregående kapitler som en model for mekanismer, der har haft særlig indflydelse på de fundamentale samfundsmæssige forandringer og den gradvist øgede demokratisering.

2.3 Anvendte teoretiske tilgange

De teorier og begreber, som i overskriftform er blevet introducerede i det foregående afsnit, vil blive benyttet i de enkelte syntetiserende delanalyser. Teorierne og begreberne blev rammesat i kapitlerne, der kan hentes elektronisk. Derudover afklares og tilpasses de nærmere i de følgende kapitler, hvor de indgår i analyserne.

Som det fremgår af Figur 1 (side 23) samt den tilknyttede beskrivelse, så lægges der op til flere og meget forskelligartede syntetiserende analyser. I en så bred analytisk tilgang, som jeg lægger op til her, kan en enkelt teori slet ikke fungere som reference for alle de nødvendige teoretiske overvejelser. En vifte af forskellige teorier er derfor nødt til at blive inddraget. Eneste ufravigelige krav til teorierne, som bliver inddraget, er, at de skal holde sig inden for rammerne af den opstillede videnskabelige positionering, samt at de skal kunne belyse problemformuleringens spørgsmål.

Som afslutning på kapitlet her kan jeg nu indledningsvist kort med reference til Figur 1 skitsere de forskellige teoretiske tilgange, der anvendes i de følgende kapitlers syntetiserende analyser.

Ophobende forandringer (Kapitel 3)

I figur-teksten til Figur 1 er det anført, at den tredje dimension ved figuren er den historiske dimension. En grundig forståelse af det historiske forløb er en forudsætning for at kunne gennemføre de analyser, der foretages i de følgende kapitler. Det er derfor udredningen omkring Grønlands kolonihistorie er placeret i Kapitel 3 og dermed før de tre kapitler med syntetiserende analyser.

I overensstemmelse med de rammer, som den grundlæggende videnskabelige positionering udstikker, betragtes i værket historien som dialektisk. Brugen af begrebet dialektik refererer her alene til den forståelse, at kvantitative ophobninger kan udløse kvalitative forandringer.

Det er en historieforståelse, der udvikledes hos den tyske filosof Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831). I værket "Wissenschaft der Logik" kredser Hegel om forholdet mellem kvantitativ og kvalitativ forandring. Et sted hedder det: *"Daß aber eine als bloß quantitativ erscheinende Veränderung auch*

in eine qualitative umschlägt, auf diesen Zusammenhang sind schon die Alten aufmerksam gewesen" (Hegel 1812a, 591).¹

Trods stor uenighed på andre punkter mellem de to tænkere, så overtog Karl Marx (1818-1883) denne del fra Hegel. *"Hier, wie in der Naturwissenschaft, bewährt sich die Richtigkeit des von Hegel in seiner 'Logik' entdeckten Gesetzes, daß bloß quantitative Veränderungen auf einem gewissen Punkt in qualitative Unterschiede umschlagen"* (Marx 1867a, 315).²

Konkurrerende diskurser (Kapitel 4)

Teorien bag en syntetiserende analyse, som fokuserer på den venstre side i Figur 1, skal kunne håndtere en forståelse af de ovenfor nævnte kvalitative brud. Desuden skal teorien operere inden for den videnskabelige positionering, som jeg har indskrevet mig i. Her er det oplagt at tage afsæt i den forståelse af diskurs, som er udviklet hos Michel Foucault (1926-1984).

Divergerende medborgerskaber (Kapitel 5)

I Kapitel 5 er analysen flyttet over til højre side af Figur 1. Modstillingen mellem borgerdeltagelse og borgerinddragelse er indeholdt i forståelsen af

1 På engelsk lyder citatet: *"The sudden conversion into a change of quality of a change which was apparently merely quantitative had already attracted the attention of the ancients"* (Hegel 1812b).

Værket "Wissenschaft der logik" udkom i tre bøger:

a) "Erster Band. Die objektive Logik. Erstes Buch. Das Seyn". Nürnberg 1812. En ny version blev udgivet i 1832 (efter Hegels død) som: "Wissenschaft der Logik. Erster Teil. Die objektive Logik. Erster Band. Die Lehre vom Sein". Herfra er det tyske citat hentet.

b) "Erster Band. Die objektive Logik. Zweytes Buch. Die Lehre vom Wesen". Nürnberg 1813.

c) "Zweyter Band. Die subjektive Logik oder Lehre vom Begriff". Nürnberg 1816.

2 I dansk oversættelse: *"Her, som i naturvidenskaben, vises rigtigheden af den lov, som Hegel opdagede (i sin 'Logik'), at rent kvantitative forandringer på et vist punkt slår over i kvalitative forskelle"* (Marx 1867b, 463).

Bind 1 i "Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie" udkom i 1867. En revideret version af Bind 1 udkom i 1872. Det er den, der her er citeret fra på tysk. Marx døde i 1883, før de resterende bind kunne udgives. Bind 2 og Bind 3 blev fuldført af Friedrich Engels på baggrund af Marxs manuskripter og udgivet i henholdsvis 1885 og 1894.

Værket blev udgivet på dansk i 1970 af forlaget Rhodos. Bind 1 fylder i den danske udgave fire bøger, Bind 2 fylder to bøger, Bind 3 fylder fire bøger; desuden er der et registerbind. Det giver 11 bøger på i alt godt 3.000 sider.

styreformer. En kortlægning af principielle forskelle mellem konkrete styreformer vil derfor kunne fungere som ramme for analysen af den højre side i Figur 1. Det er igen en forudsætning, at tilgangen holder sig inden for min videnskabelige positionering, som fordrer en tilgang, hvor forskellige principper eller logikker, som de måtte forekomme fra styreform til styreform, i analysen tilgås fra samme eksterne vinkel.

Variierende legitimiteter (Kapitel 6)

Når udgangspunktet er modellen, som er vist i Figur 1, så ligger koden til den samlende, syntetiserende analyse i at se nærmere på legitimitet, som i modellen udgør kernen. Her vil det igen være af afgørende betydning, at forskellige forståelser af hvad, der er legitimt og ikke er legitimt, skal tilgås fra en ekstern og så neutral position, som det er muligt. Ellers vil analysen ikke kunne siges at holde sig inden for den udstukne grundlæggende videnskabelige positionering.

Konklusion (Kapitel 7)

Analyserne i kapitlerne 4, 5 og 6 giver mulighed for at opstille en udbygget model, der kan illustrere nogle af de centrale mekanismer bag de seneste 150 års samfundsmæssige forandringer og gradvist øgede demokratisering i Grønland.

3 Kolonihistorie

Som anført i Kapitel 2, optræder tiden og dermed det historiske forløb som den tredje dimension i Figur 1 (side 23). Det er derfor vigtigt at etablere et grundigt funderet, overordnet billede af de historiske forandringer, der er sket i det geografiske område og i den tidsmæssige periode, som værket beskæftiger sig med.

Af problemformuleringen fremgår, at det er de seneste 150 års grønlands-historie, der er sat som den primære ramme for værkets syntetiserende analyse. Det er derfor vigtigt at have et klart overblik over det historiske forløb i den pågældende periode, så det er muligt at kunne sige noget om i alt fald de seneste 150 års ændringer, der er relevante for de følgende kapitlers analyser.

I grønlandsk sammenhæng giver det ikke nødvendigvis mening lige at afgrænse sig til alene de seneste 150 år, når det historiske forløb skal beskrives og analyseres. Her vil det være på sin plads at følge den gængse historieskrivnings markering af årstallet 1721, som var det år, hvor den formelle dansk-norske kolonisering af Grønland tog sin begyndelse med, at missionæren Hans Egede (1686-1758) anlagde kolonien Haabets Ø.

3.1 Historicisme

I forlængelse af min videnskabspositionering og vægtningen af den historiske dimension er det oplagt at se nærmere på en definition på historicisme, som er en relativistisk historieforståelse, der holder sig inden for den skitserede overordnede videnskabspositionerende ramme. Ian Hacking definerer historicisme således: *"The theory that social and cultural phenomena are historically determined, and that each period in history has its own values that are not directly applicable to other epochs"* (Hacking 1995a, 53).

Den konkrete udformning af Hackings historicisme bygger på to elementer, *"philosophical analysis and ... history of the present"* (ibid., 68). En sådan tilgang kan ske *"only by taking a look into the origin of our ideas. That is fulfilling the Lockean imperative. But the look must be into the social rather than the personal formation of the concept. It involves history"* (ibid., 70).

"The Lockean imperative" (ibid.) kræver en nærmere beskrivelse. Hacking henviser til John Locke (1632-1704), som var engelsk filosof og læge, og som regnes for en af de mest indflydelsesrige af oplysningstidens tænkere (Koch 1998). Efter mere end 30 års arbejde udgav Locke i 1690 firbindsværket *"Essay Concerning Human Understanding"* (Locke 1690), hvori han — stik imod datidens gældende opfattelse — blandt andet fremførte, at man kommer til verden uden medfødt viden og ideer (ibid.).

Det er dette værk, som Ian Hacking henviser til, når han siger: *"Locke thought that we understand concepts and knowledge better when we understand what puts them in place, what brings them into being. I call this the Lockean imperative: to understand our thoughts and our beliefs through an account of origins"* (Hacking 1995a, 63).

I min tolkning af denne tilgang til historien higer jeg i værket — så vel som i artiklerne — efter at forstå begreber og deres implikationer i deres nutidige sociale kontekst ved efter bedste evne i en filosofisk ramme at forstå konteksten for disse begreber, da de blev introduceret i samfundet.

3.2 Kolonialisme

For — på et overordnet plan — at relatere de historicistiske overvejelser direkte til de syv artikler, som indgår i værket, tager jeg afsæt i, at artiklerne beskæftiger sig med Grønlands seneste 150 års historie. Med reference til mine rammesættende teoretiske overvejelser er et centralt spørgsmål derfor, om det vil give mening at have en værk med titlen *"Den sociale konstruktion af Grønlands kolonitid"*. Jeg skal ikke kunne udelukke, at det for nogle få vil kunne give mening, men for mig — og i henhold til ovenstående udredning — giver det ikke mening at kalde Grønlands kolonitid for en social konstruktion. I den henseende er den koloniale histories virkelighed i Grønland for massivt fysisk til stede. Deri ligger, at den grønlandske koloniale virkelighed i mere end halvdandet århundrede har været indlejret i en eksplicit kolonial kontekst med koloniadministration, fjernstyring m.v. Jeg vil derfor definere kolonialismen i Grønland som en socioøkonomisk og samfundsmæssig realitet.

Der er mange delvist enslydende 'definitioner' på kolonialisme. Ud fra et ønske om at have en omfattende beskrivelse har jeg valgt at benytte den definition,

som findes i Oxford Dictionaries: *"The policy or practice of acquiring full or partial political control over another country, occupying it with settlers, and exploiting it economically"* (Oxford Dictionaries [2015]).

I henhold til den definition (1) skal der [i et eksternt land] være en politik eller en praksis, og (2) der skal være tale om [et eksternt lands] helt eller delvise politiske kontrol over et andet land. Desuden (3) skal der være tale om kolonialister, og (4) der skal være et islæt af økonomisk udbytning.

Ud fra den anførte definition kan kolonialisme beskrives som den periode, der starter med, at en indtil da selvreguleret befolkning i et givet landområde bliver påtvunget styring udefra fra et andet land via personer fra dette land. Deri ligger også, at en periode med kolonialisme først ophører, når der ikke længere håndhæves den form for ekstern styring fra et andet land.

Definitionen siger, at der er tale om kolonialisme, så længe de fire punkter er til stede. Som udgangspunkt betragter jeg definitionens fire punkter som værende til stede for Grønlands vedkommende. I den henseende er Grønland således fortsat den dag i dag de facto at betragte som en koloni under Danmark.

Specielt definitionens punkt 4 har været og vil fortsat være genstand for basal uenighed. Det er blandt andre blevet diskuteret af Martin Paldam ud fra et snævert, monetært økonomisk perspektiv (Paldam 1994). I værket her anlægges den betragtning, at det økonomiske perspektiv skal være bredt og omfatte såvel monetær som symbolsk kapital. Med dette perspektiv på økonomisk udbytning er der ingen tvivl om, at Danmark både har haft og fortsat har et økonomisk udbytte af Grønland. Alene den danske 'stormagts-status' i arktiske sammenhænge i kraft af et dansk 'udenrigspolitisk ejerskab' til Grønland viser et massivt dansk udbytte i form af stor symbolsk kapital på den danske konto. Det er eksempelvis beskrevet i den prisbelønnede bog "Thule-sagen — løgnens univers" (Brink 1997), der handler om det udenrigspolitiske dansk-amerikanske forhold i relation til Grønland, som det kommer frem gennem Poul Brinks afdækning af omstændighederne omkring det B-52 bombefly, der styrtede ned ved Pituffik (Thule) i januar 1968.³

3 Filminstruktøren Christina Rosendahl havde premiere i april 2015 på spillefilmen "Idealisten" (Rosendahl 2015), der er baseret på Poul Brinks bog (Brink 1997).

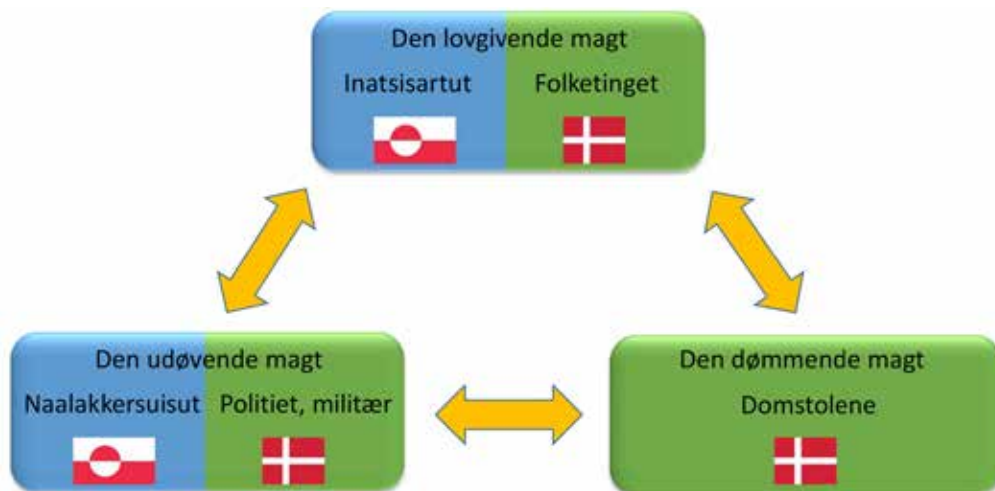
Spørgsmålet om 'ekstern styring' af et andet land var langt mere entydigt i nationalstaternes tidlige periode, hvor den klassiske kolonialisme blomstrede. I dagens virkelighed kan ingen nationalstat helt 100 % frasige sig en vis grad af 'ekstern styring' i form af det stadigt voksende system af internationale reguleringer. Disse internationale reguleringer er dog ikke pålagt verdenssamfundet af et enkelt land. De er derimod blevet vedtaget i internationale parlamentariske sammenslutninger så som Norden, EU, ASEAN, FN osv. Derfor er der i de sammenhænge ikke tale om kolonialisme i henhold til den anførte definition. Definitionen siger nemlig, at den eksterne styring skal komme fra parlamentet i én nationalstat, før der kan være tale om kolonialisme.

For Grønlands vedkommende er der derimod tale om, at et enkelt andet lands parlament, nemlig det danske Folketing, fortsat udøver en direkte 'ekstern styring' i forhold til Grønland. Det er det faktum, der gør, at Grønland i henhold til ovenstående definition teknisk set fortsat er at betragte som en dansk koloni.

Hvis der ikke længere var delvis, formel, dansk, politisk kontrol over Grønland, ville det være den klareste indikation på, at der ikke længere er tale om en kolonial situation i Grønland. I Kapitel 5 diskuteres mere omfattende spørgsmålet om kolonialisme.

Det er denne koloniale realitet i Grønland, der er den overordnede samfundsmæssige ramme for de begreber samt deres betydninger og handlingsrum, som er blevet undersøgt i værkets artikler. De analyser, som bliver udfoldet i de følgende kapitler, er således en syntetiserende overbygning på værkets artikler, der alle holder sig inden for en overordnet samfundsmæssig kolonitidsramme.

Figur 2 (side 36) illustrerer magtens tredeling, som den tegner sig anno 2017. Magtens tredeling er et grundlæggende princip for magtens deling i de fleste moderne demokratier. En af Oplysningstidens store politiske filosoffer Charles-Louis Montesquieu (1689-1755) beskrev, som den første, principperne for magtens tredeling i værket "Om Lovenes Ånd" (Montesquieu 1748).

Figur 2. Illustration af magtens tredeling i Grønland. Egen figur.

Grønland fik parlamentarisme i 1998. Det var dermed først i 1998 magtens tredeling blev indført i Grønland. I de første 20 år af Hjemmestyret — fra 1979 til 1998 — var der ingen adskillelse mellem Landstinget (den lovgivende magt) og Landsstyret (den udøvende magt).

I forarbejdet til indførelsen af hjemmestyre var det sket ikke på tale, at der skulle være en magtens tredeling i det grønlandske parlament. Det var et behov, der voksede ud af den politiske virkelighed i de første år af hjemmestyret. Denne ændring i italesættelsen af Grønlands Hjemmestyre er en god illustration af den dynamiske proces mod større selvstændighed, som både hjemmestyre og selvstyre er udtryk for.

For enhver selvstændig nationalstat er det selvindlysende naturligt, at det er staten selv, som har magten over alle tre elementer i magtstrukturen. For kolonier er dette blot ikke tilfældet. Som det fremgår af Figur 2, så er Grønlands selvstændige indflydelse på magtens tredeling nu til dags indskrænket til dele af den lovgivende magt samt dele af den udøvende magt og ikke noget af den dømmende magt.

Der er ingen tvivl om, at Grønland med sin indtil nu fredelige proces mod større selvstændighed gennemgår en unik udvikling. På det teoretiske plan er der ikke skrevet meget om denne proces. I 2011 udkom bogen

"Political Theories of Decolonization" (Kohn and McBride 2011). I forordet hedder det blandt andet: *"Decolonization is unrealized, but not necessarily unrealizable"* (ibid., 3).

Megen eksisterende teori om afkolonisering fokuserer på det ulige forhold med koloni og moderland. Hvordan en helt reel postkolonial stat kan etablere sig i sin egen kontekst, er der ikke megen teori om. Det udtrykkes i bogen således: *"A central dynamic of postcolonial political thought is the difficult transition from providing opposition to an established regime to articulating the principles, institutions and methods of self-determination"* (ibid., 5).

Behovet for selv at kunne sætte ord på denne selvbestemmelse (self-determination) eller skæbnekontrol (fate-control), som Jens Dahl kalder det, er fortsat stigende i takt med den gradvise nationbuilding. En egentlig teori for denne proces synes ikke at eksistere.

3.3 Historiografi

At beskrive alt, som er foregået et bestemt sted i en afgrænset periode, er umuligt. Der må ske en udvælgelse og en prioritering af hvad, der skal beskrives. Det giver rum for mange forskellige beskrivelser af det historiske forløb for en given periode i et konkret geografisk område. Denne forståelse af historieskrivning antager, at *"... den historiske virkelighed altid må erkendes med den ensidighed, som følger med anvendelse af det menneskelige erkendeapparat, dvs. at erkendelsen finder sted under et aspekt eller på et bestemt plan. De foretrukne aspekter og planer udelukker andre aspekter og planer, som også kunne være valgt, og som andre måske ville foretrække"* (Paludan 1997, 474).

Det har den hollandske historiker Marnix Beyen uddybet i sin artikel *"Clientelism and politicization"*, hvor han anfører: *"I believe it is possible to combine approaches of 'old-fashioned' institutional history with insights from social history, historical anthropology, urban history, cultural history and discourse analysis in order [to] acquire a better understanding of the working of power and decision-making in the past"* (Beyen 2014, 17).

Den tilgang til historieskrivning giver en meget bred forståelse af hvad, der kan indgå i en beskrivelse af en given historisk periode. Det er samtidig

en tilgang, der i videnskabspositionerende perspektiv ligger inden for den socialkonstruktionistiske og dynamisk nominalistiske forståelsesramme, som er diskuteret i de elektroniske kapitler, samt Ian Hackings historicisme, der er blevet gennemgået ovenfor.

Som fagdisciplin har det at skrive historie været en moderne, vestlig akademisk disciplin siden slutningen af 1800-tallet (Paludan 1997). Der er i dag en række mere eller mindre veldefinerede grene inden for historieskrivningen.

Det kræver således et overblik over historieskrivningens historie, historiografien, for et geografisk område, før et endeligt valg af historisk tilgang kan foretages. I resten af afsnittet her vil jeg præcisere, hvor jeg ser mig selv i forhold til den grønlandrelaterede historiografi.

Søren T. Thuesen er en af de forskere, som har foretaget en historiografisk analyse af den grønlandsrelaterede historieskrivning. Thuesen diskuterer emnet i sin indledning til bogen *"Fremmed blandt landsmænd"* (Thuesen 2007). Han skelner mellem *"ydre og indre historie"* (ibid., 15ff), hvor den 'ydre historie' er *"danskernes historie om grønlænderne og især om danskerne i Grønland"* (ibid., 16), mens den 'indre historie' er *"noget særligt grønlandsk, en kerne som fremmede aldrig helt kan nå"* (ibid., 17).

Den historiografiske inddeling, som Søren T. Thuesen foretager, er delvist men ikke helt sammenfaldende med den inddeling, som ses i figuren for værkets emnemæssige afgrænsning (Figur 1, side 23). Der er en vis parallel mellem for det første figurens kategori til venstre 'formes som samfundsborgere' og Thuesens kategori 'indre historie' og for det andet mellem figurens kategori til højre 'agerer som samfundsborgere' og Thuesens kategori 'ydre historie'.

Når den historiske dimension af den venstre side af figuren, hvor fokus er på, hvordan individer 'formes som samfundsborgere', skal udfoldes, så vil det være oplagt at trække på beskrivelser fra begrebshistorie, mentalitetshistorie, kulturhistorie og institutionshistorie. Denne historietilgang passer nogenlunde til Thuesens kategori 'indre historie'. Når, derimod, den historiske dimension af den højre side af figuren, hvor fokus er på, hvordan individer 'agerer som samfundsborgere', skal udfoldes, så vil det være oplagt at trække på beskrivelser fra politisk historie, social historie, økonomisk historie

og erhvervshistorie. Denne historietilgang passer nogenlunde til Thuesens kategori 'ydre historie'.

Parallellen er kun delvis, for godt nok vil en begrebshistorisk, mentalitets-historisk, kulturhistorisk eller institutionshistorisk tilgang være bedre i stand til at beskrive Grønlands 'indre historie', hvorimod en politisk historisk, social historisk, økonomisk historisk eller erhvervshistorisk tilgang i højere grad vil være i stand til at beskrive Grønlands 'ydre historie'. Det er derimod — helt principielt — uafhængigt af hvem, der er ansvarlig for den konkrete historieskrivning, grønlander eller ikke grønlander. Eksempelvis er selvsamme danske Søren T. Thuesens beskrivelse af kateketerne i 1800-tallets koloniale Grønland (Thuesen 2007) et glimrende bidrag om Grønlands 'indre historie' og om, hvordan den grønlandske befolkning i 1800-tallet blev formet som samfundsborgere.

H.C. Petersen (1925-2015) er en af de første grønlandere, der har skrevet en grønlandshistorie (Petersen 1987, Petersen 1991, Petersen 1999). Søren T. Thuesen anfører, at man kan kalde H.C. Petersens grønlandshistorie for "*et grønlandsk nationalistisk korrektiv til den hidtidige danske grønlandshistorie-skrivning*" (Thuesen 2007, 18). Den beskrivelse kan jeg ikke fuldt ud tilslutte mig — 'nationalistisk', ja, men 'korrektiv', nej. Jeg finder det mere korrekt at kalde H.C. Petersens grønlandshistorie for 'et grønlandskvinklet supplement' til den hidtidige danske grønlandshistorieskrivning. Det samme kunne anføres om Tupaarnaq Rosing Olsens grønlandshistorieskrivning (Rosing Olsen 2002, Rosing Olsen 2005).

Min pointe er, at blot fordi det er en grønlander, der skriver Grønlands historie, så er det ikke automatisk ensbetydende med, at der er tale om en anden type historieskrivning. H.C. Pedersens og Tupaarnaq Rosing Olsens grønlandshistorier har i høj grad deres berettigelse, ikke mindst fordi de i højere grad indskraver grønlandske personer og inddrager grønlandsk-sprogede kilder i historien og, fordi de originalt er skrevet på grønlandsk, og dermed ikke er oversat fra eksempelvis dansk. Men når det er sagt, så markerer H.C. Petersens og Tupaarnaq Rosing Olsens grønlandshistorier sig ikke specielt ved at anlægge en særlig historieteoretisk eller metodisk vinkel, der kunne være et opgør med den gængse, vestlige (primært danske) historieskrivning om Grønland. Faktisk er H.C. Petersens grønlandshistorie i bund og

grund en let genkendelig begivenhedshistorisk og kronologisk gennemgang af Grønlands kolonitid, som er krydret med nogle grønlandske vinkler på primært danske forfatteres beskrivelser af det historiske forløb.

I sin PhD afhandling har Inge Høst Seiding i et indledende afsnit "*Colonial Greenland — historiographical works*" (Seiding 2013, 18-22) også en grundig historiografisk gennemgang. Seidings gennemgang har primært fokus den historieskrivning, der i Thuesens terminologi lægger sig til 'indre historie'. I forhold til Figur 1, der giver en præcisering af værkets forskningsfelt, ligger Seidings fokus primært på figurens kategori til venstre, hvilket vil sige 'formes som samfundsborgere'.

En diskussion, der er på linje med den, som Søren T. Thuesen har ført, er historikeren Jens Heinrich også er inde på, når han anfører, at Grønlands historie bør nyskrives af grønlændere (Heinrich 2014). Jens Heinrich har dog en anden og meget væsentlig pointe, for han anfører, at hans vinkel på historieskrivning handler om at indskrive grønlændere som aktive aktører i de historiske beslutningsprocesser i og vedrørende Grønland (Heinrich 2015).

Det at se på den aktivt samfundsdeltagende grønlandske borger er også kernen hos Axel Jeremiassen, som i sit igangværende PhD projekt "Borgerlig offentlighed og den politiske dagsorden. Avangnâmiok og Atuagagdliutit 1911-1940" (projektperiode 2012-2015) netop fokuserer på de aktivt agerende grønlændere i den offentlige debat på grønlandsk i begyndelsen af det tyvende århundrede.

Det er i det perspektiv på den nyere historieskrivning, som den nye generation af grønlandske faghistorikere tegner sig for, at jeg ser, at en vordende "*egentlig grønlandsk akademisk historieskrivning*" (Thuesen 2007, 18) vil kunne gøre en væsentlig forskel i forhold til det meste af den hidtidige historieskrivning vedrørende Grønland. Det er også i det perspektiv, jeg ser dette værks bidrag, nemlig som en måde, hvorpå den grønlandske befolkning i højere grad, end det tidligere har været tilfældet, kan indskrives som aktive og strategiske aktører i — for værkets vedkommende — de seneste 150 års begivenheder i og om Grønland.

Pointen for mig er, at Grønlands historie ikke nødvendigvis skal skrives af grønlændere, men derimod skal Grønlands historie fremover i højere grad,

end det indtil nu har været tilfældet, skrives ud fra et autonomt grønlandsk perspektiv og mere ud fra hvad, der noget løst kan siges at være Grønlands indre interesser. Denne fornyelse af den grønlandske historiografi vil potentielt kunne give et væsentligt nyt bidrag til den igangværende grønlandske nation building proces.

3.4 Udvalgelse og prioritering

Som det i generelle vendinger blev påpeget i indledningen til dette her kapitel, så vil det føre alt for vidt, hvis en minutiøs gennemgang af alle hændelser i Grønlands seneste 150 års historie skulle beskrives for samtlige de grene af historieskrivningen, der er blevet nævnt. Det vil heller ikke være hensigtsmæssigt, for i så fald ville de reelt væsentlige begivenheder helt drukne i mængden af beskrivelser af uvæsentlige hændelser.

Der må nødvendigvis ske en udvælgelse og en prioritering af den del af de historiske begivenheder, som man måtte ønske at beskæftige sig med. Marnix Beyen gør i citatet ovenfor (side 37) i sin udvælgelse og prioritering en inddeling i på den ene side *"social history, historical anthropology, urban history, cultural history and discourse analysis"* og på den anden side *"'old-fashioned' institutional history"* (Beyen 2014, 17). Den inddeling er parallel til på den ene side den venstre del af Figur 1 (side 23), som trækker på beskrivelser fra begrebshistorie, mentalitetshistorie, kulturhistorie og institutionshistorie, og på den anden side den højre del af figuren, som trækker på beskrivelser fra 'old-fashioned' politisk historie, social historie, økonomisk historie og erhvervshistorie.

Det er denne deling, som benyttes i de to følgende afsnit med hver sin fremstilling af Grønlands historie. I et afsluttende afsnit opstilles en syntese af skæringspunkter i Grønlands seneste godt 300-årige historie, hvor vægten bliver lagt på en beskrivelse af de seneste 150 år. Her er pointen, at jeg er nødt til at gennemføre nogle analyser (som kommer i kapitlerne 4, 5 og 6), før jeg (i Kapitel 7) kan opstille en model for mekanismer, der har haft særlig indflydelse på de fundamentale samfundsmæssige forandringer og den gradvist øgede demokratisering.

3.5 Begrebshistorie m.m.

Tilgange til historien ud fra begrebshistorie, mentalitetshistorie, kulturhistorie og institutionshistorie har jeg i tidligere sammenhænge beskæftiget mig med. I "Grønlandske og vestlige virkelighedsbilleder" (Hansen 1988) beskrives forskellige opfattelser af nogle udvalgte begreber. Beskrivelsen af ordet 'natur' illustrerer både de forskelligheder og forandringer, som ses ved brug af begreber.

"Da Grønland blev koloniseret i midten af 1700-tallet, fandtes intet grønlandsk ord for natur. Missionærene konstruerede selv et: pinngortitarsuaq (noget stort (af Herren) skabt). De lagde naturligvis deres eget verdensbillede — udsprunget af den kristne skabelsesberetning — til grund for konstruktionen af ordet" (Hansen 1988,40).

Der er en meget righoldig vifte af videnskabeligt arbejde, som hører til i kategorien her. Uden at ville gøre noget forsøg på at gruppere de mange forskere skal her blot nævnes nogle af dem, som jeg er blevet inspireret af.

Det gælder en af Grønlands grand old men inden for antropologi m.v. Robert Petersen (eksempelvis Petersen 1978; Petersen 1993). Af andre eksempler på forskere og udvalgte værker kan nævnes Kirsten Thisted (Thisted 1999), Frank Sejersen (Sejersen 2000; Sejersen 2002; Sejersen 2007) samt Inge Kleivan (Kleivan 1995), Finn Lynge (Lynge 1992) og Hans Christian Gulløv (Gulløv 1980; Gulløv 1985), som på forskellig vis har skrevet væsentlige bidrag inden for den overvejende kvalitative tilgang til denne her type af historieskrivning. Desuden er der væsentlige bidrag med en mere kvantitativ tilgang til eksempelvis institutions- og kulturhistoriske temaer. Det gælder eksempelvis Rasmus Ole Rasmussens beskrivelse af fangererhvervet (Rasmussen 2005) samt af grønlandsk diaspora (Rasmussen 2013). Ulrik Pram Gads analyser af Grønlands senkoloniale spil vil jeg også lige fremhæve (Gad 2004, Gad 2016). Mange flere forskeres bidrag kunne principielt nævnes her.

I min magisterkonferensafhandling gennemgås kulturhistorien for en række begreber og disse begrebers ændrede betydning eller konnotation over tid. Det gælder blandt andet begreber som 'eskimo' og 'Norddanmark' (Hansen 1992).

I nærværende værks Artikel 1 (Hansen 1996) og Artikel 2 (Hansen 2003) beskrives mere detaljeret nogle af de diskursivt betingede forskelle på opfattelsen af to begreber, henholdsvis kajaksvimmelhed og pædagogik (uddybes i Kapitel 4).

Karakteristisk for disse beskrivelser er, at de på den ene side er meget konkret rodfæstet i tid og rum, mens der på den anden side ikke forekommer så mange specifikke årstal eller datoer for hændelser eller forandringer. Når man beskæftiger sig med forandringer inden for begrebshistorie, mentalitetshistorie, kulturhistorie og institutionshistorie, så er der almindeligvis tale om gradvise introduktioner af nye og udfasning af gamle forståelser, betydninger eller opfattelser.

Der eksisterer i litteraturen ganske få tidlige, primære kilder til dele af den grønlandske befolknings forståelse af den begrebsmæssige påvirkning, som de blev udsat for med den europæiske kolonisering. Et af de allertidligste eksempler er et brev, skrevet af en grønlander, kaldet Poul Grønlander, i 1756 til Hans Egedes søn Poul Egede (Berthelsen 1983, 31-35).⁴ For at få et indblik i grønlanderens tænkning i 1800-tallet kan man blandt andet trække på de bevarede dagbøger, som blev skrevet af de grønlandske kateketer. Det er noget af det materiale, som Søren T. Thuesen har benyttet sig af i sin beskrivelse af 1800-tallets kolonitid (Thuesen 2007).

Der kan ikke herske tvivl om, at de opfattelser, som den danske og norske kolonimagt havde af grønlanderne, samt at de tiltag, der blev iværksat, og de bestemmelser, som blev håndhævet fra kolonimagtens side, har haft helt afgørende indflydelse på grønlandernes selvforståelse og verdensbeskrivelse samt på deres indbyrdes ageren. Et meget tidligt eksempel på dette kan netop læses i det ovennævnte brev fra Poul Grønlander.

Selvom der er væsentlige bidrag at hente fra de få bevarede tidlige grønlandske tekster, så er det ikke tilstrækkeligt. Derfor må beskrivelser af Grønlands begrebshistorie, mentalitetshistorie, kulturhistorie og institutionshistorie i

4 Oprindeligt er brevet gengivet i Poul Egedes "Grammatica Grönlandica Danico Latina" (Egede 1760). Poul Egede har kun trykt sin egen danske oversættelse af det originale brev, som var skrevet på grønlandsk, så den grønlandske ordlyd af brevet kendes ikke i nutiden. Desuden har Fritjof Nansen gengivet brevet i sin bog "Eskimoliv" (Nansen 1891).

høj grad også bygge på andre beskrivelser end kun samtidige, grønlandske beskrivelser.

I de følgende underafsnit er der tre eksempler på historieskrivning inden for begrebshistorie, mentalitetshistorie, kulturhistorie og institutionshistorie, der forholder sig til væsentlige perspektiver ved den grønlandske kolonihistorie.

3.5.1 Kristendom

Det ovenfor anførte eksempel med ordet 'natur' markerer en af de helt centrale begrebs-, mentalitets-, kultur- og institutionshistoriske omvæltninger i Grønland, nemlig spredningen af den kristne religion blandt grønlændere. Starten på den egentlige mission i Grønland kan, som allerede anført, sættes til 1721, hvor missionæren Hans Egede bosatte sig på Håbets Ø i nærheden af Nuuk. Herfra spredte forkyndelsen sig som ringe på vestkysten. Der kom til at gå mere end 150 år, før den første missionær nåede frem til befolkningen ved Tasiilaq (dengang kaldet Ammassalik) på østkysten, og først i 1909 blev der etableret en missionsstation i Qaanaaq (Thule) området (Gad 1984, 241).

Det er ikke muligt konkret at måle graden af den indflydelse, som overgangen til kristendom har haft på et inuitisk verdensbillede (diskurs) og dermed på den grønlandske befolkning og det grønlandske samfund, men det har haft utrolig stor betydning. En samfundsorden sikres ved forskrifter for det, som samfundet ønsker, og sanktioner for det, som samfundet ikke ønsker. Den kristne mission og koloniseringen generelt nedbrød gradvist de ellers gældende forskrifter og sanktioner samt den inuitisk-grønlandske kulturs definerede logiske sammenhæng mellem disse.

Brydningen er beskrevet af flere, eksempelvis af H.J. Rink (Rink 1877). Blandt andet skete der et nedbrud i den ellers eksisterende samfundsorden, ligesom eksempelvis gældende konflikthåndteringsprincipper kom under pres (Hansen 1991b). Den anormalitet, der opstod i kølvandet på diverse af missionen og handelen indførte forbud og påbud, synes endnu i dag ikke fuldt ud at være blevet reorganiseret i den almindelige grønlandske socialiseringspraksis (Mejer 2007, Gregersen 2010). Denne problemstilling vil blive uddybet i Kapitel 4.

3.5.2 Udviklingslære

En anden væsentlig omvæltning, som har haft helt afgørende indflydelse på grønlandsk begrebs-, mentalitets-, kultur- og institutionshistorie, er den diskursive ændring, som indtraf i 1830-erne i den danske selvforståelse i forhold til dansk tilstedeværelse i Grønland. En overordnet analyse af dette diskursive brud vil blive udfoldet i Kapitel 4. Ved det diskursive brud i 1830-erne var to centrale aspekter i spil. Der var dels ændringerne i forhold til at se alt som statisk og skabt i Guds billede, dels ændringerne i forhold til at se beboerne i Grønland som efterkommere af nordboerne.

Angående det første aspekt, så byggede det middelalderlige europæiske, kristne dogme om menneskets universelle lighed, på ideen om, at alle mennesker på Jorden havde en fælles oprindelse i det bibelske Israels 10 stammer. Desuden byggede 1700-tallets oplysningsfilosofi i vid udstrækning på ideen om universel uforanderlighed, altså at den eksisterende verden var en stort set statisk verden uden store forandringer. Et eksempel på dette er den videnskabelige værk "Systema Naturæ", som Carl von Linné (1707-1778) offentliggjorde i 1735 om biologisk taxonomi. Værket starter med at prise Gud for hans skaberværk (Linné 1735,[1]).

Dette var basalt den forestilling, som de første missionærer havde med i bagagen, da de kom til Grønland. En af disse var missionær Henrik Christopher Glahn (1738-1804), der virkede ved kolonien Holsteinsborg (Sisimiut) fra 1763 til 1769 (Gad og Ostermann 1979-84). Glahn havde et meget bredt og indgående kendskab til Grønland og landets befolkning, og han udgav flere værker om Grønland. I det lille skrift "Efterretninger om det af grønlænderne saa kaldte angiak" anførte Glahn, at han mente, at det at *"troe, at grønlænderne nedstamme fra Israels ti stammer, er vel ikke urimeligt"* (Glahn 1784, 272).

Allerede i sidste del af 1700-tallet kom oplysningstidens statiske lighedsforståelse af mennesker og kultur under pres. Presset kom både fra nytænkning inden for naturvidenskaben og fra nytænkning inden for samfundsvidenskaben. Johann Gottfried von Herder (1744-1803) var tysk digter, filosof og teolog og han var en af de tidlige, toneangivende samfundsvidenskabelige nytænkere. Hvor oplysningsfilosofien tænkte 'Kultur i ental', åbnede

Herder blandt andet med sit firebinds hovedværk "Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit" (Herder 1784-1791) op for, at man kunne tænke 'kultur i flertal' og dermed også hierarkisk (Pedersen 2005).

En af sociologiens grundlæggere den franske filosof Auguste Comte (1798-1857) havde i 1820-erne adgang til skrifter af Immanuel Kant (1724-1804), Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) samt Johann Gottfried von Herder (Pickering 1989). Comte udviklede på det tidspunkt sin beskrivelse af de tre stadier, som han mente, at alle samfund måtte udvikle sig igennem. Disse dengang nye europæiske tanker om samfundsudvikling blev i sidste del af 1820-erne bragt til København af blandt andre den indflydelsesrige kritiker Johan Ludvig Heiberg (1791-1860) (Detering 2001, 75). Heiberg var især optaget af Hegels filosofi (ibid, 73-74).

Med disse nye filosofiske strømninger ændredes således særligt i første del af 1800-tallet den europæiske opfattelse af de mange forskellige folkeslag, som de europæiske lande gennem deres kolonisering af verden uden for Europa stødte på. De prædarwinistiske tanker om samfundsmæssig udvikling og foranderlighed havde også fodfæste i København. Gradvist tog de nye forestillinger over. Den videre udvikling af disse ideer blev inden for naturvidenskaben med ideen om biologisk foranderlighed (kaldet biologisk evolution) for alvor knæsat, da Charles Darwin (1809-1882) i 1859 udgav sit hovedværk "On the Origin of Species by means of Natural Selection" (Darwin 1859) (Strager 2013). Forestillingen om samfundsmæssig foranderlighed i den form, der kendes som social-darwinismen blev tilsvarende knæsat med særlig Herbert Spencer (1820-1903). Allerede i 1862 udkom et af Spencer tidligere værker "First principles" (Spencer 1862).

I sidste del af 1800-tallet var der derfor ikke længere nogen henvisning til en mulig kobling til 'Israels ti stammer', når den grønlandske befolkning blev beskrevet. Inden for den nye diskurs blev grønlændere nu beskrevet som 'primitive naturfolk' i modsætning til europæere, som var 'udviklede kulturfolk' (Høiris og Marquardt 2011).

Det andet af de to centrale aspekter ved den ændrede danske selvforståelse i forhold til dansk tilstedeværelse i Grønland handlede om, hvorvidt beboerne i Grønland var efterkommere af nordboerne eller ej. I sin begrundelse for at starte sin missionsgerning i Grønland henviste Hans Egede blandt andet til,

at nordboerne godt nok var overgået til kristendommen sammen med befolkningen i Island i år 1000, men der havde ikke været kontakt med nordboerne siden før den nordeuropæiske reformation i 1500-tallet. Den pietistiske Hans Egede ønskede derfor at forkynde den 'rette' kristne lære blandt nordboerne, som man — trods den manglende fysiske kontakt gennem nogle århundreder — forestillede sig fortsat boede i Grønland (Hansen 1992).

Jeg har flere gange beskrevet, at denne her danske forestilling om Grønlands indbyggere som efterkommere af nordboerne var handlingsstyrende frem til 1830-erne, altså i mere end de første 110 år efter, at Hans Egede havde iværksat missionen i Grønland (eksempelvis Hansen 2004). Mange ekspeditioner blev sendt rundt langs kysten for at lede efter oplysninger om de formodede, tilbageværende nordboere.

Således var det også en del af den instruks, som Wilhelm August Graah blev udstyret med, da han i 1829 drog af sted på sin ekspedition op langs Grønlands østkyst (Graah 1832). W.A. Graah fandt ingen nordboere, og Graah fastslog ved sin tilbagekomst til København endegyldigt, at der ikke længere var efterkommere af de nordiske folk i Grønland. Nordboerne var uddøde. I Grønland var der nu blot de 'nytilkomne' grønlænderne, som i de islandske sagaer blev kaldt for skrællinger. I Danmark måtte man derfor for første gang i mere end 800 år skabe sig en helt ny forklaring på, hvorfor Danmark skulle opretholde sin tilstedeværelse i og forbindelse med Grønland.

Disse to diskursive ændringer — overgang fra en statisk til evolutionistisk kultur- og samfundsforståelse samt 1830-ernes erkendelse af, at der ikke længere var nordboer i Grønland, hvorfor dansk tilstedeværelse nødvendigvis måtte omdefineres — førte til, at der i 1830-erne opstod en nærmest revolutionerende ny dansk forklaring på, hvorfor Danmark skulle blive ved med at være i Grønland samt, hvordan administrationen i de danske kolonier i Grønland skulle organiseres i forhold til den grønlandske befolkning.

Dermed var grundstenene lagt til den dengang nye danske selvforståelse om, at Danmark skulle være i Grønland, fordi Danmark skulle hjælpe grønlænderne 'opad og fremad' mod dansk kultur og civilisation. Proklamationer som "*i den bedste mening*" (Bryld 1998) illustrerer rammende den selvforståelse om Danmark som civilisatoren, som Danmark fik skabt sig i 1830-erne.

Allerede tidligt i det tyvende århundrede blev Knud Rasmussen et af de helt centrale danske ikoner for denne danske selvforståelse. Knud Rasmussen ses endnu i dag fra dansk side som en af de grønlændere, der havde forstået meningen med det hele og derfor støttede op om det danske projekt i Grønland. Netop denne danske selvforståelse har Knud Rasmussen formuleret i mange sammenhænge. En af disse formuleringer kan læses i indledningen til hans frie oversættelse til dansk af den første grønlandsksprogede roman, "singnagtugaK" (Storch 1914) skrevet af Mathias Storch (1883-1957), hvor Knud Rasmussen inkluderer sig selv som dansk, når han skriver "*vi danske*" (Rasmussen 1915, XI). Knud Rasmussen anfører, at der er visse forpligtelser, "*som altid paahviler en Nation, der paatager sig Moderansvaret over for et primitivt Jagtfolks Opdragelse under nye Former*" (ibid.).

Den nye danske selvforståelse, som blev skabt i 1830-erne vedrørende dansk tilstedeværelse i Grønland, blev gennem blandt andet de nye tiltag på skoleområdet massivt doceret til den grønlandske befolkning. På den måde blev den danske selvforståelse via den bastante påvirkning fra kolonimagtens side også til den grønlandske befolknings forståelse af dansk tilstedeværelse i Grønland, og dermed formede det også den grønlandske selvforståelse. Som eksempel kan nævnes den grønlandske komponist Jonathan Petersen (1871-1961), som i 1913 udgav sangen "Danmarkip pia" [Danmarks ejendom] (Petersen 1913).

Vi skal helt frem til begyndelsen af 1960-erne, før vi ser et bredere funderet grønlandsk opgør med den danske selvforståelse. Det uddybes i Kapitel 6. Den danske selvforståelse fra 1800-tallet trækker fortsat den dag i dag dybe spor i den grønlandske selvforståelse. Dette vil blive uddybet yderligere i analyserne.

Det er min opfattelse, at basale dele af den i 1800-tallet skabte danske selvforståelse og opfattelse af Grønland og grønlændere fortsat præger mange dele af nutidens danske samfunds forståelse af Grønland og grønlændere. Det gælder lige fra menige borgere, over organisationer til politikere (eksempelvis Hansen 2014b). Der er selvsagt et utal af nuancer i forskellige danskeres forståelse af Grønland og grønlændere, men mange er implicit fortsat præget af den danske selvforståelse, som blev skabt i kølvandet på, at Graah i forordet til sin bog om østgrønlandskekspeditionen fastslog, at der ikke længere var nordboere i Grønland (Graah 1832).

Figur 3. Den danske opfattelse af Grønland er med al sin evolutionistiske logik så krystalklart og smukt illustreret gennem skildringen af statsminister Thorvald Stauning og stænderne. Det er maleren Wilfred Glud (1872-1946), som i 1936 skabte maleriet. Ud over stænderne er der også blevet plads til Færøerne, Island og Grønland. Det bemærkelsesværdige er, at Grønland på maleriet i tråd med den danske opfattelse af grønlandseren og i kontrast til samtlige andre på maleriet er fremstillet som et barn. Det er basalt set det, som er kernen i den diskursændring, som den danske kolonimagt oplevede i 1830-erne. Det var fortsat gældende i 1936, og selv den dag i dag er det en dominerende opfattelse blandt danskere. (Maleriet ejes af Arbejdernes Landsbank, fotograf: Troels Aagaard).

3.5.3 Samfundsstyring

En tredje afgørende omvæltning, som i 1700- og 1800-tallet fik stor betydning for den grønlandske selvforståelse, var principperne bag den danske koloniadministration i Grønland. Instruksen af 1782 foreskrev adskillelse som princip for interaktion mellem de danske kolonister og den grønlandske befolkning (Instrux 1782). Det blev ændret med den diskursive nyorientering i 1830-ene (Sveistrup og Dalgaard 1945).

Den danske koloniadministration i Grønland var i begyndelsen baseret på direkte dansk styre, men allerede i 1700-tallet og ikke mindst i konsekvens af 1835-kommissionen skete der en gradvis øget inddragelse af dele af den grønlandske befolkning i den koloniale styring, administration og service-ring. Med indførelsen af Forstanderskaberne — først som forsøg i 1857 og som permanent ordning fra 1861-62 — fik det danske kolonistyre mere og mere karakter af en kombination mellem et direkte og indirekte kolonistyre (Gad 1984).

Her kom i særlig grad Hinrich Johannes Rink (1819-1893) til at spille en afgørende rolle som effektiv koloniadministrator, der organiserede den danske koloniadministration på mange måder efter et karakteristisk europæisk mønster. Fra 1848 til 1851 arbejdede Rink som geolog i Nordvestgrønland. Derefter var han 1853-1855 konstitueret kolonibestyrer og inspektør for Julianehåb kolonidistrikt. Rinks væsentligste indflydelse havde han som inspektør for hele Søndre Inspektorat i årene 1855-1868 med placering ved kolonien Godthaab (Schultz-Lorentzen 2000).

Der var i den danske administration særligt to områder, hvor grønlandsk arbejdskraft meget tidligt blev inddraget. Det var dels som kateketer, der skulle hjælpe missionæren med at forkynde kristendommen, dels som jordemødre, der skulle hjælpe koloniadministrationen ved sygdom og fødsler.

Allerede i slutningen af 1820-erne var der et initiativ til at oplære grønlandske kvinder som jordemødre. Det var lægen Johan Frederik Lerch (1780-1855), som i 1829 ved kolonien Claushavn (Ilimanaq) tog dette initiativ. Samtidig skrev han en bog "Underretning for Jordemødre i Grønland" (Lerch 1829) med tekst på dansk og grønlandsk. 1835-kommissionen diskuterede muligheden for at uddanne grønlandske jordemødre, men det var først i 1847 den første grønlænder, Rosine Kleist, blev sendt på to års jordemoderuddannelse i Danmark. I 1855 og 1867 fulgte Ane Sofie Rosbach, Meta Karen Rosbach og Karoline Rosing. I 1903 var der 34 uddannede jordemødre, og antallet var i 1930 steget til 100 uddannede, grønlandske jordemødre (Rønsager 2002, 71-76).

En vigtig pointe er, at familienavnene på de første grønlandske, uddannede jordemødre genfindes som familienavne blandt nutidens politiske og økonomiske grønlandske elite. Udvælgelsen af mulige kandidater til en

jordemoderuddannelse skete primært blandt tjenestepiger hos danske kolonister, piger af blandede grønlandsk-danske ægteskaber samt kvinder, som var dansk gift (Bertelsen 1945, 124ff).

Det andet område, hvor grønlandsk arbejdskraft meget tidligt blev inddraget, var missionens brug af kateketer. Kateketerne var en slags lokale barfodsmissionærer, om man vil. Helt tilbage i 1700-tallet var grønlændere blevet inddraget i missionen (Thuesen 2007). Det var dog først efter den danske redefinering i 1830-erne af sin tilstedeværelse i Grønland, at en egentlig uddannelse af kateketer blev etableret af kolonimagten. Efter indstilling fra 1835-kommissionen blev der i 1845 oprettet et kateketseminarium, Ilinniarfissuaq, ved kolonien Godthåb (Nuuk). Institutionen eksisterer endnu. Den overgik i 2008 til at være et institut under Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet. I 1848 oprettedes der tillige et kateketseminarium for Nordgrønland ved kolonien Jakobshavn (Ilulissat). Det nordgrønlandske seminarium blev nedlagt i 1875. Den første periode med grønlandske seminarier har Henrik Wilhjelms beskrevet meget grundigt i sit enestående trebindsværk (Wilhjelms 1997, Wilhjelms 2002, Wilhjelms 2008).

Helt på tilsvarende vis, som det skete for de kvindelige jordemødre-elever, har udvælgelsen af mandlige elever til den grønlandske kateket-uddannelse også været præget af, at de danske koloniadministratorer har foretrukket unge mænd primært fra blandede grønlandsk-danske familier. Dette har Søren T. Thuesen grundigt redegjort for i sin analyse af de grønlandske kateketer. Thuesen konkluderer, at elevernes familiemæssige baggrund har spillet en rolle for rekrutteringen til seminariet (Thuesen 2007).

"Elevprotokollen giver i seminariets første år ikke oplysninger om faders erhverv, alligevel er det tydeligt, når man ser på efternavnene, at blandingsfamilierne er stærkt repræsenteret: Berthelsen, Platou, Berglund, Fontain, Chemnitz, Motzfeldt osv. Det vil altså sige unge med en dansk stamfader (giver af familienavnet) måske 2, 3 eller 4 generationer tilbage" (Thuesen 2007, 108-109).

På et mere overordnet og generelt plan har Hans Erik Rasmussen i sine analyser beskrevet, hvordan der i kolonitiden udvikledes traditioner i den grønlandske befolkning med social endogami (Rasmussen 1983, Rasmussen 1986). Historikeren Inge Høst Seiding har en tilsvarende analyse,

når hun skriver: *"En nærmere undersøgelse af de blandede husstandes udvikling viser, hvordan denne tendens opstod som et resultat netop af den politik og den praksis, der rettedes mod de blandede familier i starten af den klassiske Kongelige Grønlandske Handel-periode. Ud over at illustrere, hvordan der fra grønlandsk side må have været tale om væsentlige nytolkninger af husstandene og deres funktion i de små samfund, så viser de også, hvordan de blandede familier som kolonial kategori skabte grobund for en ny særskilt, grønlandsk befolkningsgruppe"* (Seiding 2016,77-78).

Det centrale her er, at godt nok var den grønlandske befolkning underlagt den danske koloniadministrations beslutninger og prioriteringer, men befolkningen var ikke bare en gruppe passive og viljeløse enkeltpersoner. Specielt de grupper af befolkningen, som kolonimagten havde inddraget i den koloniale administration m.m., udnyttede på forskellige måder den nye situation og de tildelte privilegier til at tænke og agere strategisk i forhold til deres families egen position og vinding i det grønlandske samfund. Særlig tydeligt er det, at der gradvist blev skabt en række familiebaserede netværk. Det er godt illustreret i Gitte Trondheims PhD afhandling (Trondheim 2010). Det er disse familienetværk, som jeg i forskellige sammenhænge har valgt at kalde familieklaner eller blot klaner (eksempelvis Hansen 2002, Hansen 2005).

Det er således i et samspil mellem tre primære faktorer, at de i dag aktive familieklansystemer i 1700- og 1800-tallet blev udviklet og konstituerede sig. Den første faktor var fra tiden før europæisk kontakt, hvor der på vinterbopladserne har været en eller anden form for sammenhold, som ofte må have været familiebaseret. Det har derfor ikke været helt fremmed for den grønlandske befolkning at tænke familien i bred forstand som et socialt netværk i den nye koloniale samfundsstruktur. Den anden faktor var den koloniale udvælgelse af nogle familier frem for andre. Den tredje faktor var, at disse familier på strategisk vis (herunder ved endogami) gradvist fik opbygget nogle sociale privilegier for sig selv i det grønlandske samfund og har formået at gøre sig mere gældende end andre familier blandt andet på den grønlandske politiske og erhvervsmæssige scene. Systemet med familienetværk bliver analyseret yderligere i Kapitel 5.

3.5.4 Mental kolonialisme

Med afsæt i ovenstående kan en mentalitetshistorisk interaktion mellem inuitisk-grønlandsk tænkning og vestlig-dansk tænkning skitseres som en oversigt over en vestlig mental kolonisering af den grønlandske befolkning. Oversigten kan inddeles i en indledende periode, en hovedperiode samt en afviklende periode.

Den første påvirkning mellem de to kulturer kan sættes til 1400-tallet, som angiver, at det først var på det tidspunkt, at grupper af Thule-inuit begyndte at få kontakt med først nordboerne og senere de tidlige europæiske hvalfangere, så den mentale påvirkning kunne ikke begynde tidligere (Gad 1984). Fra 1721 intensiveredes kontakten, men der var fortsat tale om en reguleret kontakt mellem inuit og europæere.

Starten på hovedperioden for den europæiske mentale påvirkning af den grønlandske befolkning kan sættes til 1832. Hvad starttidspunktet dækker over, er beskrevet ovenfor. Årstallet 1832 er sat som start, da det var det år, hvor Graahs bog om hans ekspedition op langs Grønlands østkyst udkom.

Hovedperioden for den europæiske mentale påvirkning i Grønland sluttede i 2002, som er sat som året, hvor der diskursivt skete en markant omvæltning i grønlandsk selvforståelse og handling. Den begivenhed, som jeg har lagt til grund, er, at hjemmestyrets administrative ledelse hyrede den moderne åndemaner Maannguaq Berthelsen til i dagene mellem jul og nytår i 2002 at gennemføre en uddrivelse af "*de onde danske ånder*" fra hjemmestyrets centraladministrations kontorlokaler (Politiken 2003). Det var en særdeles magtfuld symbolsk handling, som blev iværksat umiddelbart efter, at Hans Enoksen var blevet landsstyreformand efter landstingsvalget den 3. december 2002. Begivenheden gik verden rundt i pressen, og hjemmestyrets administrerende direktør Jens Lyberth blev efterfølgende presset til at opgive sin stilling, men da var det diskursive brud allerede blevet markeret som en realitet (ibid.).

Selvom det diskursive brud bliver markeret med et konkret årstal — 2002 — så skal det ikke glemmes, at der er tale om glidende overgange, hvor der eksempelvis har været en optakt til bruddet før 2002 og, hvor der er sket yderligere tiltag efter 2002. Hvornår den

igangværende afvikling af en organiseret europæisk mental påvirkning skifter karakter, er det ikke muligt at sige noget kvalificeret om.

En oversigt over de forskellige perioder af mental påvirkning af inuitisk-grønlandsk tænkning i form af mental kolonialisme fra europæisk-dansk side kan skitseres således, som det er vist i Figur 4.

Periode	Tidsrum
Indledende periode	1400-tallet, intensiveret i 1721
Hovedperiode	1832-2002
Afviklende periode	2002, indtil ????

Figur 4. *Periodeinddeling af europæisk kulturimperialisme i Grønland. Egen opstilling.*

3.6 Politisk historie m.m.

Starten på den formelle, orkestrerede dansk-norske kolonisering af Grønland og dermed starten på den i europæisk sammenhæng første formelle styring og administration af Grønland sættes til 1721, hvor den dansk-norske kolonisering af Grønland etablerede sig i landet med den første europæiske koloni efter nordbotiden og nordboernes forsvinden fra Grønland. I det følgende vil jeg blot fremdrage nogle få markante begivenheder i Grønlands politiske, sociale, økonomiske og erhvervsmæssige kolonihistorie.

Det er den politiske m.m. begivenhedshistorie, som har været den dominerende form for historieskrivning indtil nu. Her har Finn Gad (Gad 1967, Gad 1969a, Gad 1969b, Gad 1976, Gad 1984), Mads Lidegaard (Lidegaard 1961, Lidegaard 1968) og Axel Kjær Sørensen (Sørensen 1983) været blandt de markante historieskrivere. Desuden har der på forskellig vis været vigtige bidrag fra folk som Jørgen Viemose med sin meget tidskarakteristiske bog (Viemose 1976) samt Ole Marquardt (Marquardt 2006, Marquardt 2011) og

ikke mindst Jens Dahl (Dahl 1986a). Inden for de seneste år er der kommet bidrag fra grønlandske historikere som Tupaarnaq Rosing Olsen (Rosing Olsen 2002), Jens Heinrich (Heinrich 2012) og Inge Høst Seiding (Seiding 2013), blot for at nævne nogle.

Efter de første lidt omskiftelige godt 50 år fra koloniseringens start blev den Kongelige Grønlandske Handel (KGH) den dominerende aktør fra kompagniets etablering i 1774. Få år senere kom Instruksen fra 1782 til at sætte meget af rammerne for KGHs virke i de følgende mange år. Instruksen foreskrev blandt andet en administrativ deling af Vestgrønland i et nordre inspektorat og et søndre inspektorat (Instrux 1782). Denne administrative inddeling var gældende frem til 1908 (Sørensen 1983).

Den første grønlandskommission blev besluttet nedsat i 1835, og dens anbefalinger påvirkede markant udformningen af det koloniale styre i en længere årrække. En af konsekvenserne af kommissionens anbefaling af at inddrage den grønlandske befolkning i de koloniale aktiviteter blev, at på initiativ af inspektør H.J. Rink blev Forstanderskaberne etableret som forsøg i 1857, og de blev gjort permanente fra 1861-62. Med etablering af Forstanderskaberne fik grønlandere for første gang lidt politisk medbestemmelse i forhold til afgrænsede dele af den koloniale administration. Derefter udviklede de politiske rammer sig med gradvist øget inddragelse af den grønlandske befolkning i den formelle styring af landet.

Det faktum, at Danmark i 1849 havde fået en Grundlov, fik ikke umiddelbart nogen direkte betydning for Grønland. For De Vestindiske Øer, Island, Færøerne samt hertugdømmerne Slesvig, Holsteen og Lauenborgs vedkommende blev deres nye statsretslige stilling i forhold til Grundloven afklaret inden for de første fem år efter Grundlovens vedtagelse. Hvad angår Grønland, skulle der komme til at gå 50 år. Det skyldtes, at Grønlands forhold i statsretslig forstand først kom på plads i 1908 med vedtagelsen af "Lov om Styrelsen af Kolonierne i Grønland m.m." (Lov 1908).

I perioden mellem Kiel-freden i 1814 og Grundloven i 1849 ændrer Grønland således tydeligvis status fra at være et af de tre nordatlantiske bilande (Færøerne, Island og Grønland) til ikke at være i samme kategori som Færøerne og Island. Den gradvise forandring i den danske opfattelse af grønlanderne er glimrende illustreret i Ole Marquardts gennemgang i artiklen

”Grønlænderne og vestens civilisation — træk af Rink-tidens grønlandspolitiske diskussion”, hvor fokus er på de politiske grønlandsdebatter i Folketinget efter 1835 (Marquardt 1999).

Først med loven i 1908 skiltes Grønland for første gang formelt statsretslig ud fra Island og Færøerne. De to sidstnævnte forblev inden for rammerne af Grundloven, hvorimod Grønland blev flyttet i bås med den anden danske koloni, Dansk Vestindien, og dermed forblev uden for rammerne af Grundloven.

Time period	Era	Primary external contact	Primary resource exploitation
From earliest cultures till second part of the 17 th century	Nomadic hunting and fishing	Almost none Peripherally the Norse and European whalers	Seal, fish
From second part of the 17 th century till around 1950	Early Industrialisation	Denmark-Norway as colonisers	Seal, whales, fish, prawns plus minerals
From around 1950 till around 1979 and 2006	National Industrialisation	Denmark as developer	Fish, prawns plus minerals
From around 1979 and 2006 and still in force	Global Industrialisation	The global market as business partners	Minerals, gas energy resources plus fish, prawns

Figur 5. *The four eras of occupational structure in Greenland (Hansen 2013a, 87 [Artikel 6] – med enkelte tilføjelser). Egen opstilling.*

Med 1908 loven blev oprettelsen af to regionale Landsråd vedtaget. De to Landsråd blev formelt etableret fra 1911. I 1950 blev de to Landsråd samlet til ét, Grønlands Landsråd, som var den politiske forsamling i Grønland frem til Hjemmestyret blev indført i 1979. Stort set sammenfaldende med, at landsrådene blev samlet til ét, blev Grønlands status som koloni formelt ophævet ved grundlovsændringen, der trådte i kraft i 1953, og hvor Grønland blev indlemmet i den danske stat i et amtslignende forhold, men der var stor forskel mellem de danske amter og Grønland. Først i 1961 indlemmes Østgrønland og Avanersuaq (Thule) som fuldt integrerede dele af Grønland. Fra 1979 til 2009 havde Grønland Hjemmestyre og siden 2009 har landet haft Selvstyre.

Inden for den samme kategori af historieskrivning, som den politiske historieskrivning tilhører, finder man også erhvervshistorie. Udviklingen i den grønlandske erhvervshistorie har jeg beskrevet i en tidligere sammenhæng i en af værkets artikler (Hansen 2013a [Artikel 6]). En oversigt over Grønlands erhvervshistorie, som også er interessant at inddrage, fremgår af Figur 5.

3.7 Samlet historisk overblik

Gennem en kombination af de begrebshistoriske (m.m.) beskrivelser (afsnit 3.5, side 42) og politiske historiske (m.m.) beskrivelser (afsnit 3.6, side 54) af Grønlands kolonihistorie kan der opstilles en mere nuanceret fremstilling end, hvis der blot var blevet trukket på en afgrænset del af de historiske beskrivelser.

Der holdes fast i 1721 som det mest markante starttidspunkt for den dansk-norske kolonisering af Grønland. Med instruksen i 1782 etableres der for første gang en formel kolonial administrativ styring af den dansk-norske tilstedeværelse i Grønland. Dernæst er 1832 sat som et meget centralt og afgørende skæringpunkt i Grønlands kolonihistorie, for det er med Graahs konklusion som katalysator, at 1835-kommissionen udstikker en helt ny tilgang til den danske kolonisering af Grønland. Herefter følger 1908-loven, der formelt fastslår Grønlands status som en koloni, grundlovsændringen i 1953, indførelsen af Hjemmestyre i 1979 og senest indførelsen af Selvstyre i 2009. Det giver i alt syv distinkte epoker, som i det følgende hver beskrives nærmere.

Den danske kolonihistories første epoke i Grønland strækker sig fra 1721 til 1782. Der er udpræget tale om en *indledende* epoke i koloniseringen. Mission og handel bliver gradvist etableret flere steder, og de fleste af kolonierne på vestkysten bliver anlagt i løbet af den første epoke.

Starten på den anden koloniale epoke markeres med instruksen i 1782, og den varer frem til 1832. Denne anden epoke kan kaldes *parasitær* kolonialisme (Kanstrup 1990). Ved parasitær kolonialisme forstås en perifer og ikke alt for indgribende form for fremmed tilstedeværelse, hvor handel og mission nok finder sted men, hvor handelskompagnerne principielt afholder sig fra direkte indblanding i samfundsanliggender, og hvor missionsvirksomheden særskilt og eksklusivt drejer sig om sjælens frelse (ibid., 233). Instruksen af 1782 illustrerer eksempelvis med restriktionerne omkring dansk-grønlandske ægteskaber glimrende denne parasitære logik i forhold til lokalbefolkningen (Instrux 1782).

Koloniseringen af Grønland blev i 1700-tallet officielt begrundet med, at man ønskede at genskabe den siden 1500-tallet mistede kontakt med nordboerne. Der skulle gå 111 år fra 1721, før man omkring 1832 endeligt erkendte, at nordboerne ikke længere levede i Grønland (Graah 1832). Nordboerne, der med Erik den Røde som initiativtager havde levet i Grønland siden 982, var ikke længere at finde i landet. Målet med Hans Egedes mission var officielt ellers at bibringe de katolske nordboer den protestantiske lære, men dette mål var dermed ikke længere muligt at opnå. Frem til 1832, mens der endnu var forhåbninger om at finde efterkommere af nordboerne, var mission blandt og handel med inuit befolkningen at betragte som et biprodukt af den dansk-norske tilstedeværelse. Denne kategorisering måtte nødvendigvis ændres efter 1832.

Starten på den tredje koloniale epoke i den danske kolonihistorie begyndte med den nye erkendelse i 1832 af, at nordboerne ikke var at finde i landet. Det betød, at den danske kolonimagt måtte reformulere begrundelsen for sin tilstedeværelse. Det nye mantra blev, at Danmark var i Grønland for at hjælpe den grønlandske befolkning. Danmark valgte derfor at konsolidere sin kolonisering og nedsatte i 1835 den første kommission vedrørende Grønland (Sveistrup og Dalgaard 1945). Derved ændrede kolonimagtens tilstedeværelse karakter og blev gradvist mere og mere allestedsnærværende

og regulerende. Allerede i 1838 blev undervisningen udbygget, og fra 1857 blev det første grønlandske, delvist demokratiske organ oprettet i form af Forstanderskaberne. Demokrati i en nutidig forstand var der ikke tale om, eksempelvis var den fødte formand en person fra den danske koloniadministration. Der var i denne her epoke tale om, at Danmark i lighed med andre af samtidens europæiske kolonimagter gradvist opbyggede et *klassisk* koloniadministrationssystem.

Der gik 50 år fra den første Grundlov i 1849, inden Danmark i 1908 med vedtagelsen af "Lov om Styrelsen af Kolonierne i Grønland m.m." (Lov 1908) nåede i mål med den mentale flytning af Grønland fra i 1814 at været defineret som et af de tre danske bilande i Nordatlanten til i 1908 definitivt at være sat i kategori med den på daværende tidspunkt eneste anden dansk koloni, De Vestindiske Øer. Den eksplicit koloniale epoke, som dermed blev indvarslet, var en epoke med *intensiv* kolonialisme, og dermed i forhold til den foregående epoke i en vis forstand blot en fortsættelse. Der var gennem denne fjerde epoke styr på organiseringen af administrationen af Grønland. Der blev taget initiativ til forskellige former for nye tiltag. Erhvervsaktiviteterne blev gradvist i højere grad baseret på fiskeri. Dansk indførtes i det små som fag i skolen. Danmark fik ved Haag-dommen i 1933 endelig overherredømmet over hele øen Grønland. Fundamentale omvæltninger blev der ikke lagt op til fra dansk side (Sørensen 1983).

Derimod betød udbruddet af den Anden Verdenskrig, at Danmark blev afskåret fra Grønland, og det blev indledningen til store omvæltninger, som udsprang internationalt af, at "[u]nder og efter 2. verdenskrig ændredes holdningerne til kolonisystemet i retning af, at kolonierne havde ret til uafhængighed ... Det centrale var, at ... det efter 1945 ikke længere [blev] anset for legitimt at prøve at forbedre kolonisystemet" (DIIS 2007,295).

"Selv om Danmark var meget opsat på at støtte udviklingen af FN, accepterede vi i 1946 kun efter pres, at Grønland skulle betragtes som et ikke-selvstyrende område, dvs. som en koloni, hvorom der skulle fremsendes oplysninger til FN. Det betød, at afkoloniseringsprocessen påvirkede den danske politik i retning af at ændre Grønlands kolonistatus. For Danmark blev det efterhånden af største vigtighed at slippe af med den negativt ladede betegnelse 'kolonimagt' " (ibid.).

De danske bestræbelser på at slippe ud af den stigmatiserende status som 'kolonimagt' kulminerede med regeringens igangsættelse af den danske modernisering af Grønland fra 1950 og med det massive danske integrationsprojekt, der formelt startede med grundlovsændringen i 1953. Danmark kunne på den baggrund i september 1954 formelt orientere FN om, at Grønlands status med virkning fra 5. juni 1953 var blevet ændret — se Figur 6.

Figur 6. Det officielle foto af den danske delegation den 7. september 1954 på mødet i "Committee on Information from Non-Self-Governing Territories" (FN's komite som kolonimagterne skulle aflægge rapport til). På mødet informerede Danmark FN om, at Grønland med virkning fra den 5. juni 1953 var blevet indlemmet i Kongeriget Danmark "with rights corresponding to those of other parts of the country" (FN 2013). Danmark havde taget de to første grønlandske folketingsmedlemmer med, for at de kunne bekræfte den nye status for Grønland. FN accepterede, at Grønland var blevet indlemmet, og at Danmark derefter ikke længere skulle betragtes som kolonimagt. Den danske delegation var fra venstre: Augo Lynge, P.P. Sveistrup (stående), Eske Brun og Frederik Lynge (ibid.). (Foto: United Nations, New York, Photo # 137004).

Med ændringen af Grundloven i 1953, hvor Grønland blev indlemmet i det danske rige i et amtslignende forhold (Grundloven 1953), startede den femte koloniale epoke, som var et markant brud med mere end 100 års opfattelse af Grønland. Grønland fik i 1951 ét samlet 'nationalt' landsråd (mod tidligere de to regionale) og blev for første gang direkte repræsenteret i Folketinget med to særskilte i Grønland valgte medlemmer. Teknisk set kan kolonitiden således siges at være afsluttet, men reelt blev en form for kolonisering fortsat med fjernstyring af Grønland fra København, jævnfør definitionen på kolonialisme forrest i kapitlet (side 33). Det grønlandske Landsråd havde kun rådgivende magt i relation til forhold, som sorterede under Folketinget (Sørensen 1984). Epoken kan betegnes *skjult* kolonialisme. Landsrådet havde ingen reel, selvstændig beslutningskompetence i sager, som var centrale for Grønlands videre udvikling som samfund. Overgangen fra den intensive koloniale epoke til den skjulte koloniale epoke faldt sammen med, at man fra dansk side igangsatte en massiv moderniseringsproces af Grønlands samfundsmæssige infrastruktur med blandt andet oprettelsen af Grønlands Tekniske Organisation (GTO).

Fra begyndelsen af 1960-erne blev der fra grønlandsk side i offentligheden formuleret ønsker om større selvbestemmelse vedrørende grønlandske forhold. Ønskerne kom primært fra unge grønlændere, der var under uddannelse i Danmark. Der var tale om et radikalt opgør med den hidtidige grønlandske selvforståelse, der havde været dominerende blandt grønlændere i omkring 100 år. Ønsket om større selvbestemmelse blev i begyndelse af 1970-erne forstærket fra et folkeligt ønske til et politisk krav (Dahl 1986a). Processen kulminerede med forhandlinger om og efterfølgende indførelsen af Hjemmestyre den 1. maj 1979. Det blev starten på den sjette koloniale epoke, der kan karakteriseres som en formel, *tidlig* afkoloniseringsproces. Bruddet i 1979 var et brud på linje med brudene i 1953 og i 1832. Over de følgende 20 år blev alle de sagsområder hjemtaget, som hjemmestyreloven gav mulighed for (ibid.).

Igen efter politisk pres fra grønlandsk side blev forhandlinger om en revision af Hjemmestyret indledt i 2004. Det resulterede i indførelsen af Selvstyret den 21. juli 2009, der er at regne for den syvende koloniale epoke. Med starten på Selvstyret har Grønland bevæget sig over i en mere *modnet* fase af den igangværende afkoloniseringsproces, og dermed i forhold til den

foregående epoke i en vis forstand blot 'mere af det samme'. Det har blandt andet betydet, at med Selvstyret har Grønland overtaget ansvaret for den grønlandske undergrund, og samtidig er det årlige bloktilskud fra Danmark til Grønland blevet fastsat ved lov, og størrelsen er derfor nu af mere statisk karakter, da den ikke længere skal forhandles årligt, som den ellers var blevet under Hjemmestyret fra 1979 til 2009.

For at forstå ændringerne fra epoke til epoke er det vigtigt at forstå de forskellige logikker, som har været gældende inden for hver af de her identificerede syv koloniale epoker i Grønlands kolonihistorie. En måde, hvorpå forskellene kan illustreres, er ved at pege på en tidstypisk person — et ikon — fra hver af epokerne. I det følgende kobles et sådant tidstypisk ikon derfor til hver af de syv epoker.

Om nogen står missionæren Hans Egede (1686-1758) som ikon for den *indledende* kolonialisme i Grønland. Hans Egede var hoveddrivkraften i etableringen af missionen og dermed også af handlen i Grønland. Han var involveret i koloniseringen af Grønland helt frem til sin død.

Som ikon for den *parasitære* kolonialismes epoke kan der peges på missionær, zoolog og lingvist Otto Fabricius (1744-1822). Han er en god repræsentant for oplysningstidens fascinerede interesse for Grønland (Wolff 1996). I 1780 udgav Fabricius "*Fauna Groenlandica*" med beskrivelse af 468 arter. Den først beskrevne art i værket er "*Homo Groenlandicus*", derefter følger en beskrivelse af hvalrossen (Fabricius 1780).

Et oplagt ikon for epoken med *klassisk* kolonialisme er Hinrich Johannes Rink (1819-1893). H.J. Rink var geolog, koloniadministrator og folkemindeindsamler og virkede i Grønland i årene 1848-1868. Rink var sammen med Samuel Kleinschmidt stærkt involveret i etableringen af de første Forstanderskaber fra 1857 og havde stor indflydelse på organiseringen af den danske koloniadministration. Han fik derigennem stor betydning for samfundsudviklingen i Grønland i sidste del af 1800-tallet (Schultz-Lorentzen 2000). Rink var desuden levende interesseret i den inuitiske forestillingsverden (se Rink 1866, Rink 1868).

Det mest kendte danske ikon fra hele den danske kolonihistorie i Grønland er Knud Rasmussen (1879-1933). Han var aktiv lige frem til sin død under

den *intensive* koloniale epoke fra 1908 til 1953. Knud Rasmussens indflydelse på den danske koloniadministration var betydelig. Fra dansk side blev han primært fremhævet som grønlander, mens den grønlandske opfattelse var, at han mere var dansk. Det kommer eksempelvis frem i en lille beretning, som er skrevet af den grønlandske fanger Thomas Frederiksen (Frederiksen 1980, 80-83). I årtier har danske forskere fundet det relevant at skrive om Knud Rasmussen, som er en af de helt centrale danske ikoner inden for hele den danske 1832-diskurs. Alene i femårsperioden 2010-2014 udkom der tre digre monografiske værker skrevet af danske forskere om Knud Rasmussen (Michelsen 2011 & Michelsen 2014, Barfoed 2011, Hastrup 2010). Desuden fik Danmarks Radio produceret en ny udsendelse om Knud Rasmussen, hvor blandt andre Dronning Margrethe II og Kronprins Frederik medvirker (Lowzow og Hansen 2017).

Fra den *skjulte* kolonialismes periode er der flere relevante bud på et ikon. Valget er faldet på overtelegrafist Jørgen F.C. Olsen (1916-1985), fordi han som grønlandsk politiker gennem en årrække var en indflydelsesrig politisk repræsentant fra en af de stærke familieklaner, Olsen-klanen, der primært er knyttet til Sisimiut. Med 24 uafbrudte år i Landsrådet (1955-1979) var han den politiker, der ubestridt sad længst tid i Landsrådet (Sørensen 1983). Jørgen F.C. Olsen havde tilnavnet 'Grønlands Lumumba' (Fleischer 2000).

Valget af Jonathan Motzfeldt som ikonet for epoken for den *tidlige* afvikling af kolonialismen — Hjemmestyreepoken — giver næsten sig selv. Præsten Jonathan Motzfeldt (1938-2010) var epokens mest markante politiker. Han er blevet kaldt 'Grønlands landsfader' og 'konge af Grønland'. Jonathan Motzfeldt var medlem af Grønlands Landsting 1979-2009, landstyreformand 1979-91 og 1997-2002 samt landstingsformand 2003-08. Han var formand for Siumut 1977-79, 1980-87 samt 1998-2002 (Rosing 2008).

Den indtil nu seneste koloniale epoke, epoken for en *modnet* afvikling af kolonialismen — Selvstyreepoken — har kun varet siden juni 2009. Som et ikon for den første del af epoken med Selvstyre er valgt Kuupik V. Kleist (1958- , Inuit Ataqatigiit). Han var 2009-2013 den første Formand for Naalakkersuisut (regeringschef) under Selvstyret. Kleist var dermed også den første regeringschef siden starten af Hjemmestyret i 1979, som ikke kom fra partiet Siumut. Kuupik Kleist var medlem af Folketinget 2001-2007, og 2007-2014 var han formand for Inuit Ataqatigiit.

Fra april 2013 til oktober 2014 var Aleqa Hammond (1965- , Siumut) formand for Naalakkersuisut. Som de to første regeringsledere i selvstyre-epoken har Kuupik V. Kleist og Aleqa Hammond sat hver deres markante præg på de seneste års politiske styring i Grønland. Ved valget den 28. november 2014 kom en centrum-liberal regering til magten med Siumut, Demokraterne og Atassut, og Kim Kielsen blev Formand for Naalakkersuisut. Det var Kim Kielsens første koalition. Blot to år senere indgik Kim Kielsen den 27. oktober 2016 en ny koalitionsaftale. Denne koalition bestod af Siumut, Inuit Ataqatigiit og Parti Naleraq. Et af naalakkersuisut-områderne omfattede blandt andet selvstændighed. Desuden blev der taget beslutning om at nedsætte en forfatningskommission.

Først om nogle år vil det vise sig hvilken ideologisk vej mod videre afkolonisering, der politisk bliver flertal for over en længere periode. De to store partier — Siumut og Inuit Ataqatigiit — har siden omkring 2005 repræsenteret to meget forskellige strategier mod øget afkolonisering.

Med indgåelse af koalitionssamarbejdet mellem de to store partier i oktober 2016 skete der en markant tilnærmelse mellem disse to partier i deres tilgang til spørgsmålet om afkolonisering.

En samlet oversigt over de syv epoker i Grønlands kolonihistorie, der bliver refereret til i værkets videre analyser og i konklusionen, er skitseret i Figur 7. Oversigten i Figur 7 giver et fint udgangspunkt for at tage hul på analyserne af hvilke mekanismer, der har haft særlig indflydelse på de fundamentale samfundsmæssige forandringer og den gradvist øgede demokratisering.

Figur 7 giver os godt nok en god oversigt over syv epoker i Grønlands kolonihistorie, men Figur 7 fortæller intet om hvilke mekanismer, der ligger bag overgangen fra en epoke til den næste epoke. Det er overgangen fra epoke til epoke, der udgør kernen i de samfundsmæssige forandringer og den øgede demokratisering gennem kolonihistorien. For at kunne forstå mekanismerne bedre er jeg derfor nødt til at foretage nogle analyser med afsæt i modellen i Figur 1, i gennemgangen af koloni-historien samt i den i Figur 7 opstillede oversigt over syv epoker i kolonihistorien. Indledningsvist skal der peges på en vigtig skelnen. Det drejer sig om de to begreber (1) diskurs, som er hentet fra venstre side i Figur 1 (side 23), og (2) medborgerskab, som er hentet fra højre side i Figur 1.

Starts- år	Kolonial epoke	Organ i Grønland	Ikon
1721	Indledende kolonialisme ("Det gamle Grønland") ⁵	Ingen	Hans Egede (1686-1758)
1782	Parasitær kolonialisme (Adskillelse)	To inspekto- rater (1782)	Otto Fabricius (1744-1822)
1832	Klassisk kolonialisme (Omkategorisering)	To forstan- derskaber (1857/1863)	Hinrich J. Rink (1818-1893)
1908	Intensiv kolonialisme (Konsolidering)	To regionale landsråd (1911)	Knud Rasmussen (1879-1933)
1953	Skjult kolonialisme (Amtslignende landsdel)	Et samlet Landsråd (1951)	Jørgen C.F. Olsen (1916-1985)
1979	Tidlig afviklende kolo- nialisme (Hjemmestyre)	Landsting (1979)	Jonathan Motzfeldt (1938-2010)
2009	Modnet afviklende kolonialisme (Selvstyre)	Inatsisartut (2009)	Kuupik V. Kleist (1958-)

Figur 7. Oversigt over syv koloniale epoker i styringen af Grønland siden 1721. De valgte ikoner er repræsentanter for centrale elementer, der er karakteristiske for den pågældende koloniale epoke. Egen opstilling og delvist egen definition på de syv identificerede koloniale epoker.

5 Betegnelsen "Det gamle Grønland" er hentet fra Hans Egedes bog "Det gamle Grønlands nye perlustration" (Egede 1741), hvor betegnelsen 'Det gamle Grønland' har direkte reference til forestillingen om nordboernes tilstedeværelse i Grønland.

Diskurs refererer til 'den store opdeling'. Opdelingen kan være synkron mellem eksempelvis kulturer, som det er aktuelt i den grønlandske kolonikon- tekst mellem inuitisk og europæisk diskurs. Forskellige diskurser forekommer også diakront over tid. Det er eksempelvis tilfældet med logikken bag dansk tilstedeværelse i Grønland før og efter 1832.

Medborgerskab læner sig derimod mod 'den lille opdeling', der henviser til forskellige styreformer. Det med 'lille' vil sige, at der kan forekomme flere forskellige styreformer og dermed flere forskellige opfattelser af medborgerskab inden for en diskurs, og samme type styreform kan forekomme i forskellige diskurser.

Set i forhold til de syv epoker, så dækker en diskurs typisk flere af epokerne, hvorimod der forekommer flere styreformer og dermed flere forskellige opfattelser af medborgerskab inden for hver af de syv epoker. De syv epoker tjener som basisreference for de kommende kapitlers analyser af diskurser, medborgerskaber og legitimiteter. Dette vil blive uddybet i disse kapitler.

3.8 Opsamling

Indledningsvist skitseredes et relativistisk syn på historie og historief- skrivning. Ud fra en definition på kolonialisme fremgår det, at Grønlands kolonitid havde sin begyndelse i 1721, og at Grønland formelt fortsat er at betragte som en dansk koloni.

Gennem en kobling af en begrebshistorisk (m.m.) beskrivelse og en politisk historisk (m.m.) beskrivelse af Grønlands kolonitid er der identificeret syv særskilte koloniale epoker. De er opstillet i Figur 7, (side 65).

Tre af overgangene mellem de koloniale epoker er identificeret som særligt markante brud. Det gælder brudene i 1832, i 1953 og i 1979.

Der er afslutningsvist lagt op til, at analyserne i de følgende kapitler skal give mulighed for i konklusionen at pege på mekanismer, der ligger bag overgan- gen fra en epoke til den næste epoke.

4 Konkurrerende diskurser

Som en del af Kapitel 2s afklaring i forhold til værkets forskningsfelt formuleredes Arbejdshypotese nr. 1, der siger, *at der som følge af forskellige diskurser kommende indefra og udefra mangler en fuldstændig sammenhæng mellem principperne i samfundets udefra implementerede uddannelse og principperne i individets indefra funderede opdragelse.*

Til Arbejdshypotese nr. 1 er der formuleret et spørgsmål: Hvordan har konkurrerende diskurser været oplevet i Grønland gennem de seneste 150 år?

Besvarelsen af det spørgsmål, der er knyttet til Arbejdshypotese nr. 1, bygger på en syntese af Artikel 1 og Artikel 3 samt indledningsvist på lidt supplerende materiale.

4.1 Diskurs

Både i de socialkonstruktionistiske og historicistiske tilgange er der i forskningen generelt blevet lagt vægt på, at viden er tids- og stedbundet. Heraf følger, at der er forskellige tids- og stedbundne lommer af viden. I teorier er disse lommer af viden blevet kaldt forskelligt. Thomas S. Kuhn talte om paradigmer (Kuhn 1962). Inden for samfundsvidenskaben er det i højere grad den franske tænker Michel Foucault (1926-1984) og hans benævnelse, der er slået igennem.

Foucault talte om diskurser, som han i værket *"The Archaeology of Knowledge"* (Foucault 1969) definerede på flere næsten enslydende måder. I første omgang omtalte Foucault det som diskursive formationer:

"Whenever one can describe, between a number of statements, such a system of dispersion, whenever, between objects, types of statement, concepts, or thematic choices, one can define a regularity (an order, correlations, positions and functionings, transformations), we will say, for the sake of convenience, that we are dealing with a discursive formation" (Foucault 1969, 45). Selve begrebet diskurs definerede Foucault i forlængelse heraf. *"[T]he term discourse can be defined as the group of statements that belong to a single system of formation"* (ibid., 107).

Meget nærmere kommer Foucault ikke en præcis definition. Begrebet er siden blevet brugt i mange sammenhænge. En lidt fyldigere definition lyder:

"Centralt for de forskellige opfattelser af diskursbegrebet er, at de mønstre af sproglig karakter, som mennesker har til rådighed i sociale sammenhænge, ses som tids- og stedsbundne fænomener, der former og begrænser tanker og handlinger. De kan derfor ses både som skabt af og skabere af social orden" (Sørensen og Tiemroth 2009).

I værket her bruges diskurs således i betydningen "grupper af udsagn, der hænger sammen inden for et samlet system, hvis sociale gyldighed er tid- og stedsbundet". En diskurs kan konkurrere med andre diskurser dels synkront med interdiskursivt udspring, dels diakront med intradiskursivt udspring.

4.2 Parallelverdener

Når betegnelsen 'konkurrerende' er anvendt om diskurser såvel i kapitlets overskrift som i spørgsmålet, så er det for at pege på, at de forskellige diskurser, der skal diskuteres, enten synkront eller diakront har været i berøring med hinanden og har optrådt som mentale parallelverdener, hvilket vil sige, at de aktuelle diskurser har været eksponerede hos personer, der enten er blevet påvirket af sammenstødet mellem disse, eller har måttet gøre mere eller mindre bevidste og gennemgribende valg mellem disse.

Med denne tilgang til diskurser ligger blandt andet en forståelse af, at personer kan vælge på forskellig vis — så at sige — at shoppe mellem forskellige og oftest inkommensurable (uforenelige) dele af diskurser. Det giver principielt rum for en manglende sammenhæng mellem diskursive logikker. Det er det, som Ian Hacking har kaldt "looseness of fit" (Hacking 1985, 158). Pointen er, at den enkelte person er i stand til strategisk og i forskellige situationer at håndtere sin ageren inden for forskellige diskurser og mellem disse og dermed mellem den manglende logiske sammenhæng. Det er denne manglende sammenhæng, der henvises til i arbejdshypotesen.

I Figur 1 (side 23) er det den manglende sammenhæng eller det potentielle brud, som kan forekomme i venstre side af figuren, der her er tale om, altså en manglende sammenhæng mellem Felt D og Felt A.

I arbejdshypotesen indgår formuleringen "... *diskurser kommende indefra og udefra* ...". 'Indefra' og 'udefra' indikerer, at der tales ud fra en bestemt position. Den position, som er udgangspunktet, er 'det grønlandske samfund' til forskel fra eksempelvis 'det danske samfund'. Det grønlandske samfund er ikke en homogen størrelse, hvilket netop er et af temaerne for værket. Det skal derfor præciseres, at når der her tales om indefra i forhold til det grønlandske samfund, så er positionen den del af det grønlandske samfund, som i højere grad ligger i forlængelse af en tidligere rent inuitisk diskurs, end den del af det grønlandske samfund, der i højere grad ligger i forlængelse af en vestlig diskurs. Det vil med andre ord sige, at her tages udgangspunkt i en position, der primært kommer til udtryk inden for privatsfæren i det grønlandske samfund (jævnfør Figur 1).

Under den historiske udredning blev det kort nævnt, at missionens og handelens forbud og påbud allerede fra den tidligste koloniale epoke har været med til at skabe områder med anormalitet i det grønlandske samfund.

Som det blev konstateret i underafsnit 3.5.1 (side 44), er der en sammenhæng mellem den gennem kolonitiden opståede anormalitet og bestemte diskursive parallelverdener. Det handler om, at én diskurs i den konkurrence, som ses mellem diskurser, er blevet dominerende over en anden diskurs. Derved kan personer, der agerer inden for den dominerede diskurs opleve, at diskursivt betingede, kulturelle logikker er blevet domineret udefra og har fået frataget deres ellers socialt gældende sandhedsværdi, uden at der samtidig indefra er blevet opbygget en ny sandhedsværdi omkring såvel gamle som nye logikker for bestemte handlinger.

Det er netop den problemstilling, som såvel værkets Artikel 1 om kajaksvimmelhed (Hansen 1996) som værkets Artikel 3 om pædagogik (Hansen 2007) beskæftiger sig med. Det er de to artikler, som de følgende analyser bygger på.

For kajaksvimmelhedens vedkommende har der inden for den inuitiske diskurs i århundreder været en klar og stabil forståelse af lidelsen som et resultat af en social konflikt mellem flere personer (Hansen 1996, 59ff [Artikel 1]). Det er åbenlyst, at den gamle, rent inuitiske opfattelse ikke længere i alle sammenhænge fungerer som fuldgældig forklaringsmodel. Men der er samtidig ikke noget, som indikerer, at den i dag gældende vestlige

forståelse af lidelsen nu skulle være blevet indoptaget som en almen grønlandsk forståelse af lidelsen og dermed indarbejdet i den grønlandske socialisering. Der er derfor i dag en udpræget anormalitet i den grønlandske forståelse af et begreb som kajaksvimmelhed som en lidelse.

Der er flere faktorer, der har haft indflydelse på den gældende grønlandske anormalitet i forhold til kajaksvimmelhed. Siden 1864 har den grønlandske befolkning fra offentlighedssfæren været udsat for dominerende vestlige medicinske forklaringer på årsagen til kajaksvimmelhed (ibid., 52). Den vestlige beskrivelse har ændret sig en del gennem 150 år. Det er således mindre end 50 år siden, at det grønlandske sundhedsvæsen for alvor begyndte at betragte lidelsen som en normal angst og dermed begyndte at behandle patienter ud fra den forståelse af lidelsen (ibid., 57-59).

Det ulige magtforhold mellem den socialt gældende grønlandske forståelse af lidelsen og den i det grønlandske sundhedsvæsen gældende forståelse af lidelsen er åbenlys. På intet tidspunkt i sundhedsvæsenets historie har det sundhedsfaglige personale tilgået lidelsen ud fra den forståelse, at de havde at gøre med en person, som havde overlevet et tupilakangreb i tilknytning til en social konflikt og, at den angribende tupilak sandsynligvis fortsat lå på lur efter sit offer, og at det var årsagen til patientens angst.

Det fremgår her, at den inuitiske og de vestlige beskrivelser gennem hele det konkurrerende forløb har været inkommensurable (ibid., 68). Desuden har de forskellige opfattelser ikke været italesat som to potentielt sideordnede men uforenelige forståelser af lidelsen, før de blev beskrevet i værkets Artikel 1 i 1996, og det har i sig selv ikke haft nogen reel betydning for den socialt gældende forståelse af lidelsen.

Eftersom det traditionelle grønlandske behandlingssystem, der var centreret omkring angakkoq-institutionen, var blevet nedbrudt af missionen og handelen allerede i 1700-tallet, har der i henved 250 år ikke været nogen socialt gældende behandlingsmulighed, hvis man blev ramt af kajaksvimmelhed. På trods af, at de skiftende vestlige forståelser af lidelsen har været de dominerende i den koloniale offentlighedssfære, er de ikke blevet indkodet i nutidens socialisering af den næste generation af grønlandere. Derved er der opstået den gældende anormalitet på området (ibid., 67-68).

En analyse af det pædagogiske område udviser nogle tilsvarende elementer af en ulige, inkommensurabel, diskursiv konkurrence. Her ligger uoverensstemmelsen gemt i to meget forskellige opfattelser af den personlige integritets krænkelighed (Hansen 2007, 163-4 [Artikel 3]). I en vestlig forståelse af den personlige integritet er det legalt at 'krænke' en anden person, men netop fordi det opfattes som legalt, så er der inden for en vestlig forståelse ikke tale om, at nogen krænkes. Her er retorikken derimod, at en person kan overtales til eller overbevises om at indtage en ny holdning i en konkret sag. Inden for den inuitiske diskurs er den personlige integritet derimod absolut ukrænkelig. Det vil blandt andet sige, at det ikke er socialt acceptabelt at en person forsøger at overtale eller overbevise en anden person om, at vedkommende bør skifte standpunkt i en konkret sag (ibid.).

Også her har der gennem flere århundreder været et ulige dominansforhold mellem disse to inkommensurable, diskursive opfattelser af det acceptable ved krænkelser af den personlige integritet. Dette mærkes tydeligt nu til dags, hvor problemstillingen befinder sig i en delvis anormalitet. Der er i alt fald megen usikkerhed hos mange vedrørende den personlige integritets krænkelighed. Til forskel fra sagen med kajaksvimmelhed, så er der ved opfattelsen af det acceptable ved krænkelser af den personlige integritet ikke tilknyttet nogen konkret, fysisk institution, som var tilfældet med angakkoq-institutionen i relation til kajaksvimmelhed. Det har sandsynligvis været en væsentlig medvirkende årsag til, at den grønlandske, diskursive forståelse af det ikke-acceptable ved krænkelser af den personlige integritet har kunnet bevares mere intakt som gældende socialisering frem til i dag.

Et af de områder, hvor den inkommensurable, diskursive brydning finder sted i dagens Grønland, er på det pædagogiske felt i uddannelsessystemet. Den knæsatte pædagogiske diskurs i det grønlandske uddannelsessystem er den vestlige forståelse af pædagogik, hvor det pædagogiske forhold mellem en, der lærer fra sig, og en, der lærer til sig, per definition er hierarkisk (ibid., 165). Dette er basalt uforeneligt — inkommensurabelt — med den fortsat gældende overvejende implicitte socialisering i de grønlandske hjem af førskolebørn ind i en forståelse af, at den personlige integritet er absolut ukrænkelig.

Den grønlandske forståelse ligger indlejret hos både grønlandske elever og grønlandske lærere, og det er i konflikt med den gældende logik i selve det

grønlandske skolesystem. I marts 2015 blev der offentliggjort en uvildig evaluering af de første 11 år med atuarfitsialak (den gode skole) (Brochmann 2015). Evalueringen konkluderer, at der er noget, som ikke fungerer optimalt i den grønlandske folkeskole (ibid.). Den ovenfor beskrevne forskel mellem skolesystemet på den ene side og lærere og elever på den anden side, når det gælder opfattelsen af den individuelle integritets krænkelighed, indgår ikke eksplicit i evalueringens overvejelser på trods af, at det muligvis er en af de centrale underliggende årsager til, at den grønlandske folkeskole ikke fungerer bedre, end den gør.

De her gennemgåede beskrivelser fra Artikel 1 og Artikel 3 er blot to konkrete eksempler, som er med til at indikere, at der er et reelt — og ikke blot et potentielt — diskursivt brud i venstre side i Figur 1 mellem Felt D og Felt A. Ud fra artiklerne diskuteres og analyseres fremtoningen og konsekvenser af sådanne diskursive brud i de følgende afsnit.

4.3 Anormalitet

Som indledning til dette afsnit tjener det et formål at angive et meget langt citat fra Henrich J. Rinks "Eskimoiske myter og sagn" (Rink 1871), da denne ældre tekst på fortræffelig vis illustrerer afsnittets kerne:

"Paa Grund af den store Kløft mellem de Indfødte og Europæerne i Landet hersker der hos førstnævnte en vis Dobbeltthed, idet deres Væsen ligeoverfor Europæerne er tilbageholdende, tvunget og tildeels paataget, hvorimod det, som udgjør Hovedindholdet af deres Samtale under deres indbyrdes Sammenkomster, og som navnlig tjener dem til Underholdning i de lange Vinteraftener, i Reglen er at betragte som en lukket Bog for Europæerne, endog for dem, der opholde sig Størstedelen af deres Levetid iblandt dem. Det er jo indlysende, at det, som saaledes fra gammel Tid af sysselsatte Folkets Tanker og Indbildningskraft, ikke ved Kristendommens Indførelse kunde tilintetgjøres af de Fremmede. Da de mere offentlige selskabelige Forlystelser forhindredes af disse, var det jo intet Under, om de Indfødte endog følte desto større Trang til at høre og bevare deres gamle Sagn. Thi Tanke og Indbildningskraft fordre Næring ligesaa godt som Legemet, og en saadan kunne ikke tilstrækkelig findes i det, som fortæltes og lærtes dem af

de Fremmede, ligesaa lidt i det Liv, som de nu kom til at føre under en Slags europæisk Bevogtning. Da mundtlige Foredrag vare det vigtigste Middel for dem til Underholdning og til at opfriske Tankerne under Livet i de snevre Vinterhuse, kunde man ikke vente, at de paa Grund af Daaben skulde opgive dem, især da de fremmede Lærere i Begyndelsen kun værdigede dem ringe, og senere slet ingen Opmærksomhed. Det var ogsaa uadskilleligt derfra, at Grønlænderne maatte bevare Kundskaben om deres gamle Tro, og tillige optage den under en forandret Form i deres nuværende Forestillinger, idet de søgte at forsone dem med Kristendommen. Det er saaledes endnu gjennem Sagnene, at den Indfødte fra sin tidligste Barndom af indsuger disse Forestillinger og det er Sagnene, der tjene som et Slags Rettesnor for disse" (Rink 1871,III-IV).

Kirsten Thisted kommenterer Rinks betragtninger med, at "[e]fterhånden som det gik op for Rink hvor mange af de gamle traditioner, der endnu huskedes og opretholdtes, indså han hvilket 'dobbeltliv' der levedes i Grønland: ét som europæerne kendte og troede at de bestyrede, og så et andet, hemmeligt liv hvori europæerne slet ikke havde andel" (Thisted 1999, 15). Dette er jeg helt enig i. Der er derudover i citatet fra Rinks tekst en meget vigtig betragtning om, at de traditionelle forestillinger videreføres "under en forandret form, idet de søgte at forsone dem med Kristendommen" (ibid.). Den pointe ses udfoldet i Rinks engelsksprogede værk "Danish Greenland, its people and its products" (Rink 1877), hvor han anfører: "[The examples] seem to suggest the idea that at present social order is only maintained by help of foreigners settled among them, their regard for ancient laws and customs being subverted, and the doctrines introduced by the strangers proving to be so superficially rooted that they are unable to replace their old institutions as guides for their social life" (Rink 1877, 158-159).

Senere i værket giver Rink et mere konkret eksempel fra sundhedsområdet: "In former days a great many rules of diet and living had to be observed ... All these observances were conscientiously maintained as religious duties, but for this reason were wholly abandoned at the introduction of Christianity ... [W]hen the rules given by a European physician are not followed, the ancient observances, although nourishing superstitions, have nevertheless been more advantageous as regards hygiene" (ibid.,286). Også i trebindsværket "Om Grønlænderne, deres Fremtid og de til deres Bedste sigtende

Foranstaltninger" (Rink 1882a; Rink 1882b; Rink 1884) har Rink nogle tilsvarende betragtninger.⁶

Disse betragtninger må anses for at være en tungtvejende indikation på, at allerede i anden halvdel af 1800-tallet havde dominansen fra vestlige diskurser skabt omfattende anormalitet i logikkerne, der skulle ligge til grund for den grønlandske befolknings socialisering.

Uden at gå lige så meget i dybden som sin forgænger har den dengang nytiltrådte fuldmægtige Claus Bornemann haft nogle tilsvarende overvejelser om livet i Nuuk i begyndelsen af 1950-erne. Bornemann anførte i sin erindringsbog, at Nuuk *"var delt i to verdener: den danske og den grønlandske"* (Bornemann 2012,68). Et af de eksempler, som er anført, er, at i *"enkelte huse var der lys hele natten. Lyset skulle skræmme qivittoq-erne væk, for overtroen var ikke helt forsvundet fra det moderne Nuuk"* (ibid., 70). Man kunne tilføje, at Bornemanns daværende ordvalg viser, at heller ikke den etnocentriske, danske beskrivelse af en grønlandsk diskurs var helt forsvundet.

Eskimolog Bent Jensen var en af de få forskere, som i den omfattende debat, der gik forud for indførelsen af Hjemmestyre, inddrog nogle betragtninger, der kan ses som overvejelser om diskursbrud. I *"En livsform ved korsvejen"* (Jensen 1971) anførte han først, at det grønlandske samfund før kontakten med europæere på deres egen måde var meningsfulde og *"logisk sammenhængende"* (Jensen 1971, 26). Han opstillede derpå i sit udviklingskritiske værk følgende hypotese: *"At en moderne forandringspolitik, der undlod at bygge bevidst på grønlændernes egen samfundskultur og som en konsekvent videreudvikling af denne, kun vanskeligt ville kunne opnå et meningsfuldt og logisk sammenhængende resultat"* (ibid.,26-27). Det var dog ikke et synspunkt, der kom til at veje særligt tungt i diskussionerne, som fandt sted dengang.

Tidligere er der blevet henvist til, at Connie Gregersen (2010) og Susanne Mejer (2007) også har kritiske betragtninger om elementer af anormalitet

6 Det ligger ikke inden for rammen af denne her afhandling at gøre en nærmere analyse af disse særdeles dybe indsigter, som Rink har i det grønlandske samfunds sociale virkelighed. En mulig forklaring kunne eventuelt være, at for at kunne håndhæve en så effektiv og intensiv koloniadministration som mulig, var Rink nødt til at have et særdeles indgående kendskab til samfundets socialt gældende mekanismer.

i den nutidige grønlandske socialisering. Netop denne anormalitet må nok betragtes som en af de helt store og tunge udfordringer i dagens Grønland.

4.4 Diakrone brud

I de ovenstående afsnit har beskrivelserne og analyserne overvejende handlet om det synkrone brud mellem vestlige og inuitiske diskurser. Diskursbrud kan også forekomme diakront. Et afgørende diakront diskursbrud med relation til Grønlands kolonihistorie var det, som skete inden for vestlig diskurs i 1830-erne. Dette har allerede været diskuteret i Kapitel 3.

Det er ikke så ofte, at diakrone diskursbrud for eftertiden kommer til at fremstå med så markant effekt over en periode på blot få år, som det brud, der krystalliseredes i kølvandet på Graahs konklusion i 1832 efter sin ekspedition op langs Grønlands østkyst. Et eksempel på et lignende markant diskursbrud kunne muligvis være det islandske Altings beslutning i år 1000 om, at Island som nation skulle overgå til kristendommen (Halfdanarson 1997, 523). Både før og efter år 1000 har der været perioder, hvor de konkurrerende religioner, eller inkommensurable diskurser, har eksisteret side om side, men det formelle brud blev med altingsbeslutningen tidsmæssigt et 'clear cut'. De nordeuropæiske samfunds skift i 1500-tallet fra katolicisme til protestantisme kunne være et tilsvarende eksempel.

Det danske diskursive brud i 1830-erne blev et brud mellem på den ene side det hidtidige fra oplysningstiden prægede verdensbillede, der så verden som statisk og egalitært, og på den anden siden det dengang nye verdensbillede, der byggede på forestilling om forandring og udvikling samt hierarki. I forhold til den koloniale administration af Grønland slog det nye verdensbillede specielt hurtigt igennem, fordi centrale repræsentanter for den nye diskurs havde betydelig indflydelse på de beslutninger, der angik den koloniale administration. Eksempelvis blev Graah umiddelbart efter sin hjemkomst til Danmark i 1831 ansat som direktør for Kongelig Grønlandske Handel (Hansen 2004).

Inden for den gældende inuitiske diskurs er det derimod meget vanskeligt at pege på specifikke tidspunkter for diakrone brud. Der er ingen tvivl om, at den nu gældende inuitisk-grønlandske diskurs er fundamentalt

anderledes set i forhold til den inuitiske diskursive virkelighed, som eksisterede for 300 år siden. Der har op gennem kolonitiden til stadighed været en massiv påvirkning fra vestlig diskurs af den inuitiske diskurs. Det diakrone, inuitiske diskursbrud er derfor af en helt anderledes karakter, end det ovenfor beskrevne vestlige diakrone brud.

Den inuitiske diskurs har været kraftigt påvirket udefra af den danske (og norske) koloniadministration. Påvirkningen er foregået over århundreder fra starten af kolonitiden. Der har været tale om et hierarkisk forhold og med en stigmatiserende italesættelse af den dominerede inuitiske diskurs.

Det diskursive brud inden for inuitisk diskurs er derfor blevet særdeles langtrukket, ulige og diffust, og det har været en medvirkende årsag til, at anormalitet er så markant i dagens grønlandske socialisering. Heri ligger der noget af en forklaring på, at dele af den grønlandske befolkning oplever psykologisk utilpashed, som kommer til udtryk på forskellig vis.

Ud over de direkte påvirkninger, som har skabt anormalitet, har der også været en anden type af ændringer. Det drejer sig om ændringer i den inuitisk-grønlandske diskurs med rod i, at nye måder at leve på er blevet introduceret i Grønland. Disse ændringer har ikke skabt tilstande af anormalitet, da de ikke har lagt sig op ad noget allerede eksisterende.

Et godt eksempel på et sådant helt nyt element i den nutidige inuitisk-grønlandske diskurs er den i Sydgrønland over de seneste 100 år opbyggede fåreholder- og landbrugsdiskurs. Eksemplet illustrerer blandt andet, at den nutidige diskurs er meget mere differentieret, end den før-koloniale diskurs var.

Traditionelt har det grønlandske, politiske fokus været på selvforståelsen som arktiske fangere og jægere med fangst af sæl, isbjørn og rendyr som de prestigefulde fangst dyr. Hensynet til fåreholderne var da heller ikke udslagsgivende, da politikerne i begyndelsen af 1980-erne diskuterede Grønlands forhold til (dengang) EF. Fåreholderne var en af de grupper, der nød godt af Grønlands medlemskab af EF, for fåreholderne fik udviklingsstøtte fra EF. Denne økonomiske støtte mistede Grønland naturligt nok, da Grønland trådte ud af EF. Dengang lovede politikerne, at Hjemmestyret ville kompensere for den mistede udviklingsstøtte fra EF.

Den politiske til tider måske lidt stedmoragtige behandling af landbruget og fåreholderne fik muligvis en ende med dannelsen af Kim Kielsens anden koalition den 27. oktober 2016. Koalitionsaftalen og fordelingen af ressortområder viser i alt fald, at landbruget og dermed fåreholderne fik en tilsyneladende markant styrket position. Landbruget blev nemlig skilt ud fra fiskeri og fangst, som det ellers altid har været knyttet sammen med ressortmæssigt. I det nye Naalakkersuisut blev der etableret et Departement for Selvstændighed, Miljø, Natur og Landbrug (Koalitionsaftale 2016).

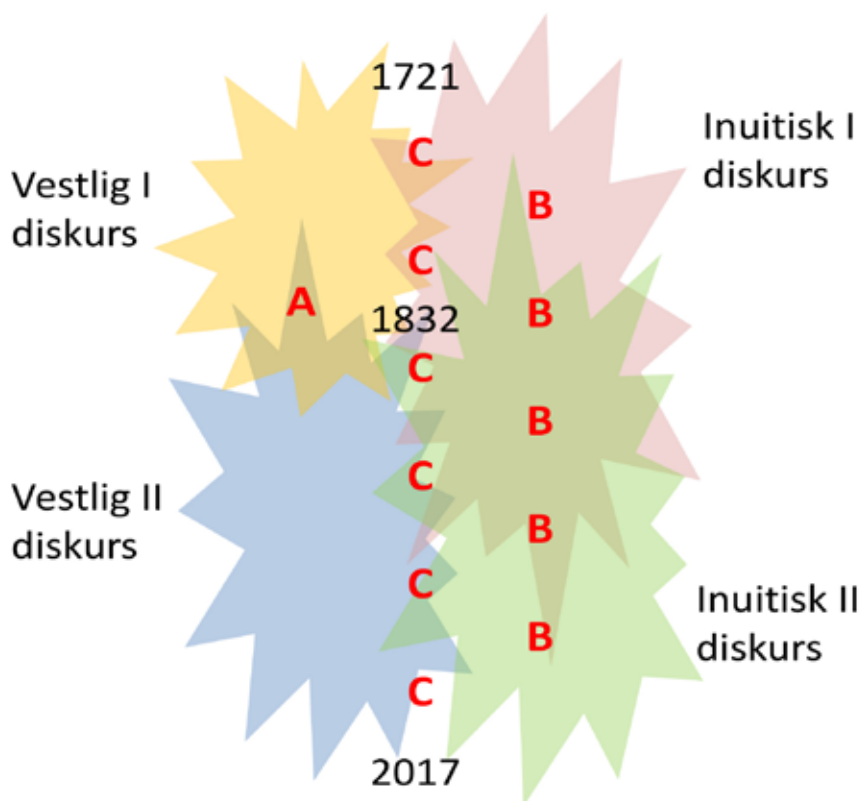
4.5 Hvordan oplevet ...?

Ud fra ovenstående syntese af Artikel 1 og Artikel 3 og efterfølgende analyse kan det konstateres, at gennem Grønlands kolonitid har der kunnet identificeres fire konkurrerende diskurser og tre typer af diskursive brud. Af de fire konkurrerende diskurser har der været to inden for vestlig tænkning, hvor oplysningstidens verdensbillede (vestlig I⁷) blev afløst af den 'moderne' tids verdensbillede (vestlig II), og to inden for inuitisk tænkning, hvor en rent inuitisk tænkning (inuitisk I) gradvist er blevet påvirket gennem vestlig indflydelse og i dag fremstår som en inuitisk-vestlig hybrid-diskurs (inuitisk II).

De tre typer af diskursive brud er (A) det intradiskursive, vestlige diakrone, hurtige og eksplicitte diskursive brud i 1830-erne, (B) det intradiskursive inuitiske diakrone, langtrukne og implicitte diskursive brud op gennem kolonihistorien, og så (C) det interdiskursive, fortløbende synkrone brud mellem vestlige og inuitiske diskurser. Se Figur 8 (side 78).

Specielt i forhold til det synkrone brud (B) har der eksisteret parallelverdener med konkurrerende diskurser. Mellem disse konkurrerende diskurser har der været tale om et markant og ulige dominansforhold med de vekslende vestlige diskursers undertrykkelse af de inuitiske diskurser. Det er i særlig grad dette langstrakte, synkrone brud, som udgør det markerede brud i venstre side i Figur 1 (side 23) mellem Felt D og Felt A.

7 Benævnelserne i parentes (vestlig I, vestlig II, inuitisk I og inuitisk II) er anført for i de følgende kapitler at kunne gøre referencerne til de fire diskurser mere entydigt identificerbare.

Figur 8. Illustration af de fire diskurser (Vestlig I, Vestlig II, Inuitisk I og Inuitisk II) samt de tre typer af diskursivt brud (A, B og C), som de er forekommet gennem kolonihistorien. Egen figur.

Som svar på spørgsmålet "Hvordan har konkurrerende diskurser været oplevet i Grønland gennem de seneste 150 år?" er det først og fremmest klart, at de identificerede tre typer brud mellem konkurrerende diskurser har været oplevet meget forskelligt i Grønland.

Det vestlige diakrone brud i 1830-erne (A) var i sig selv, da bruddet stod på, ikke synligt for Grønlands befolkning, for det medfølgende kaos udspandt sig alene i København. Konsekvenserne af de ændrede principper for den koloniale administration har helt naturligt kunnet mærkes, men det har ikke været oplevet som noget særsilt.

Derimod har den anden type brud (C), som er det synkrone diskursbrud gennem hele kolonitiden, i alle årene været oplevet som et konkret møde mellem den grønlandske befolkning og den danske (og norske) tilstedeværelse i landet i form af mission og handel og senere som en samlet administration og styring af landet. Det møde har haft dels en fysisk materialisering i form af handelsvarer og infrastruktur m.m., dels en mental udfoldelse i form mission, uddannelsessystem, samfundsstruktur, historieskrivning m.m. Begge disse aspekter har man skullet forholde sig til, og det har i mange aspekter været en positiv oplevelse. De diskriminerende elementer i blandt andet vestlige diskurser, uddannelsessystemet og samfundsstrukturen har dog op gennem kolonitiden i særlig grad skabt frustrationer og modstand i befolkningen i Grønland.

Den grønlandske befolknings oplevelse af den tredje type diskursive brud (B) i form af det meget langtrukne, interne, uekspliterede, diakrone diskursbrud inden for den inuitiske diskurs har til tider været både voldsom og traumatiserende. Det er det brud, som har været oplevet hårdest i den grønlandske befolkning, for det er her, den almindelige borger gennem århundreder på skiftende områder har måttet kæmpe med forskellige grader af anormalitet i privatsfærens socialisering som følge af de fra kolonimagten implementerede brudstykker af et (skiftende) vestligt og ofte inkommensurabelt verdensbillede, der på en ene side afviste det ellers eksisterende og socialt gældende, parallelle inuitiske element og på den anden side ikke formåede at blive indoptaget som et logisk og integreret element i den socialt gældende inuitiske diskurs og socialisering.

Som forholdene er lige nu, så er der udsigt til, at der også fremadrettet vil være et diskursivt brud i venstre side i Figur 1 mellem Felt D og Felt A. Det må antages, at det er i det grønlandske samfunds interesse, at dette diskursive brud imødegås på forskellig vis. Men skal der fremadrettet så blot være tale om, at der gives magt til en ny, dominerende diskurs, eksempelvis den inuitisk-vestlige hybrid-diskurs, som så tryner andre konkurrerende diskurser? Eller kan der mon skabes grobund for en mere dialogisk og anerkennende sameksistens mellem til dels konkurrerende diskurser? Det ville i så fald måske kunne hjælpes på vej gennem italesættelse og gensidig anerkendelse og herunder gensidig anerkendelse af, at der gennem kolonitiden

har været tale om — ikke nødvendigvis gensidigt og frit aftalt — indflydelse fra dominerende diskurser på andre diskurser. Kan det mon være med til at bygge en slags bro, med trafik begge veje, over det diskursive brud, som er blevet identificeret i venstre side af Figur 1?

4.6 Opsamling

Med afsæt i Michel Foucaults forståelse af diskurs som en tids- og stedsafhængig sammenhængende forståelsesramme er der gjort en syntese af Artikel 1 og Artikel 3. Begge artikler diskuterer aspekter ved konkurrerende diskurser og diskursive brud i Grønlands kolonitid.

Kapitlets videre analyse har diskuteret og identificeret fire distinkte diskurser og tre typer af diskursive brud, et synkront diskursbrud og to typer af diakrone diskursbrud.

På den ene side er der det synkrone diskursbrud mellem vestlige og inuitiske diskurser, som er kernen i det diskursive brud, der kan identificeres mellem Felt D og Felt A i Figur 1. Det er på den anden side i særlig grad det langtrukne, diakrone diskursbrud mellem en fortidig rent inuitisk diskurs og en nutidig inuitisk-vestlig hybrid-diskurs, som har skabt og fortsat skaber anormalitet i den grønlandske socialisering og dermed er medvirkende årsag til sociale frustrationer i dele af den grønlandske befolkning. Dette udgør en væsentlig samfundsmæssig udfordring nu til dags.

5 Divergerende medborgerskaber

I Kapitel 2 gav afklaringen af forskningsfeltet yderligere en Arbejdshypotese nr. 2, som siger, *at der i Grønland kan peges på, at der er en række forskellige eksternt såvel som internt funderede styreformer i spil og, at der til de forskellige styreformer er knyttet forskellige opfattelser af godt medborgerskab.*

Spørgsmålet, der er knyttet til Arbejdshypotese nr. 2, lyder: Hvordan har divergerende forestillinger om godt medborgerskab været udtrykt i Grønland gennem de seneste 150 år?

Besvarelsen af det spørgsmål, der er knyttet til Arbejdshypotese nr. 2, bygger på en syntese, hvor Artikel 2, Artikel 4, Artikel 5, Artikel 6 og Artikel 7 i varierende grad har behandlet forskellige aspekter ved styreformer og medborgerskaber. Artikel 2 har fokus på borgerdeltagelse, mens Artikel 4 i højere grad diskuterer borgerinddragelse. I Artikel 5 er der en analyse af borgerprioriteringer. Teknokrati og offentlig debat behandles i Artikel 6, og demokrati analyseres i Artikel 7.

Hver af de fem artikler behandler således forskellige delaspekter ved styreformer og medborgerskab. I ingen af artiklerne er der en samlet diskussion af forskellige styreformer. Det er derfor først med kapitlet her, der gives en samlet, systematisk gennemgang og analyse af de styreformer og medborgerskaber, der er relevante at se på i tilknytning til Grønlands kolonitid.

5.1 Styreform

Inden for politologi er en styreform defineret som *"grundlæggende værdier og principper for det politiske liv i et samfund, en række normer og spille-regler om, hvordan politiske beslutninger træffes, samt en specifikation af, hvilke myndigheder der kan træffe sådanne beslutninger"* (Svensson 2000, 223). I denne definition er der alene fokus på nationalstaters officielt gældende styreformer. Desuden diskuterer det meste af litteraturen alene de demokratiske styreformer (eksempelvis Torpe, Nielsen og Ulrich 2005). Der skelnes i de sammenhænge typisk mellem demokratiske og autoritære

styreformer (Svensson 2000, 223-224), hvor viften af autoritære styreformer primært identificeres gennem en negation af den første, nemlig som "ikke-demokratiske styreformer" (eksempelvis Udvalget 2006, 12).

Den vestlige verdens etnocentriske fokusering på demokrati som den eneste rigtige styreform er de seneste årtier blevet sat i perspektiv fra flere sider. Det ses eksempelvis hos Daniel A. Bell (1964-) (Bell 2013). Desuden er der kommet fokus på, at tidligere kolonier er andet og mere end bare 'dårlige demokratier'. Det diskuteres af eksempelvis Jeanet Bentzen, Jacob Gerner Hariri and James A. Robinson, som i en artikel konkluderer: "*We document that rules for leadership succession in ethnic societies that ante-date the modern state predict contemporary political regimes ... It shows that contemporary regimes are shaped not only by colonial history and European influence; indigenous history also matters*" (Bentzen, Hariri and Robinson 2014,1). Den anførte konklusion er baseret på analyser af "*871 indigenous societies across 106 countries*" (ibid., 3).

Der er derfor god grund til at arbejde med en udvidet definition på styreformer, som skal favne mere end blot nationalstaters officielt gældende styreformer og andet end lige den demokratiske styreform. Med det afsæt bruges her en definition, som har samme struktur som den ovenfor anførte definition, men som har et noget bredere sigte. Den i dette kapitel anvendte definition på styreform lyder: *En styreform omfatter grundlæggende værdier og principper for det sociale liv i en gruppe, en række normer og spilleregler om, hvordan gruppebeslutninger træffes, samt en specifikation af, hvilke instanser der kan træffe sådanne beslutninger.*

I dette kapitals analyse vil hver af de for værket relevante styreformer blive karakteriseret ved otte parametre, som er beskrevet i Figur 9.

Ud over parameteren 'styreform' som overskrift er der fire parametre (politisk ideologi central aktør, ideal og virkemiddel), som angiver karakteren af den enkelte styreform. En af parametrene (diskurs) har reference til Kapitel 4 (se fodnote 7, side 77). De to sidstnævnte parametre, borgerdeltagelse og borgerinddragelse, er to centrale elementer inden for analysen af medborgerskab.

Parameter	Beskrivelse
Styreform	Den overordnede ramme.
Politisk ideologi	Afgrænsning inden for den pågældende styreform.
Diskurs	Reference til den relevante af de fire identificerede diskurser i Kapitel 4.
Central aktør	Den instans, der kan træffe beslutninger.
Ideal	Idealopførsel for gruppens menige deltagere.
Virkemiddel	Det opnåelige ved styreformen.
Borgerdeltagelse	Opfattelse af menige deltagere og dermed ramme for deltagelse.
Borgerinddragelse	Opfattelse af menige deltagere og dermed ramme for inddragelse.
Virkemiddel	Det opnåelige ved styreformen.
Borgerdeltagelse	Opfattelse af menige deltagere og dermed ramme for deltagelse.
Borgerinddragelse	Opfattelse af menige deltagere og dermed ramme for inddragelse.

Figur 9. *Beskrivelse af de otte parametre, der inddrages i beskrivelsen af de enkelte styreformer. Egen opstilling.*

Der er forskel på borgerinddragelse og borgerdeltagelse. Borgerdeltagelse handler om, hvordan og i hvilket omfang borgerne reelt måtte vælge at deltage. Borgerinddragelse handler om, hvad en styreform på et givet tidspunkt giver lov til og mulighed for, at borgerne bidrager med. Centralt for

forståelsen af borgerdeltagelse og borgerinddragelse er begrebet medborgerskab. Det begreb bliver udfoldet i næste afsnit.

I forhold til Figur 1 refererer borgerdeltagelse og borgerinddragelse til figurens højre side. Felt B omfatter borgerdeltagelse, altså en styreforms muligheder set nedefra, mens Felt C omfatter borgerinddragelse, altså en styreforms krav set oppefra.

5.2 Medborgerskab

Beskrivelser af det at være borger i et samfund går helt tilbage til de klassiske græske tænkere. Medborgerskabsbegrebet videreudvikledes i oplysnings-tiden som forløber for nutidens forståelse af nationalstatens medborger (Korsgaard 2004, 17ff). Introduktionen af den moderne, teoretiske forståelse af medborgerbegrebet kom fra den engelske sociolog Thomas Humphrey Marshall (1893-1981) (Jæger 2000, 219). I februar 1949 gav han to forelæsninger i Cambridge, som han efterfølgende sammenskrev til *"Citizenship and Social Class"* (Marshall 1950, IX).

Til trods for, at Marshalls beskrivelse er blevet kritiseret, bygger senere teoretikeres udviklinger af medborgerskabsbegrebet fortsat på Marshall (Jæger 2000, 220). Særligt er der siden 1980-erne blevet opbygget en skandinavisk tradition, hvor *"begrebet er blevet videreudviklet som reference-ramme for empiriske undersøgelser"* (Goul Andersen 2004, 21). Det er denne skandinaviske tradition, og især den danske, som værket lægger sig op ad.

Til forskel fra sprog som engelsk og svensk, så har dansk sprogligt en skelnen mellem statsborgerskab og medborgerskab. Det er en væsentlig skelnen, for *"[s]tatsborgerskab refererer hovedsageligt til individets juridiske og politiske status, mens medborgerskab mere refererer til individets opfattelse af egen identitet og tilhørsforhold"* (ibid., 26).

Den alment gældende definition på medborgerskab, der refereres til i dette kapitel, er diskuteret i Artikel 2 (Hansen 2003, 168). Definitionen omfatter rettigheder, deltagelse og identiteter (ibid.). I en nyere rapport fra Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration er medborgerskab lidt bredere men fortsat defineret ud fra de tre dimensioner: 1) Rettigheder og pligter, 2) Deltagelse, 3) Identitet og tilhørsforhold (Arbejdsgruppen 2011, 28).

Thomas H. Marshall har primært bidraget til forståelse af den første dimension. I tråd med Marshall har der efterfølgende været enighed om, at *"medborgerskabsbegrebet [er] centreret omkring demokrati"* (Goul Andersen 2004, 21). Moderne demokratiske rettigheder og pligter identificerede Marshall som etableringen af de civile rettigheder, de politiske rettigheder og de sociale rettigheder (Marshall 1950, 10). Marshall analyserede sig frem til, at de tre typer af rettigheder etableredes på forskellige tidspunkter i England. Billedet, som han tegnede, passer rimeligt godt på den første verden generelt, altså på landene i Europa og Nordamerika.

De civile rettigheder handler om den personlige frihed samt om ytrings-, tros- og organisationsfrihed. De civile rettigheder voksede frem i 1700-tallet. Først i løbet af 1800-tallet opnåede befolkningerne politiske rettigheder i form af politisk frihed, retten til at stemme og opbygning af et moderne demokratisk system. Det med stemmeretten trak flere steder noget ud især for kvindernes vedkommende. Hvad angår de sociale rettigheder, så drejer det sig om social velfærd samt om adgang til uddannelse, sundhedsvæsen og pension. De kom først for alvor på banen i 1900-tallet (Jæger 2000).

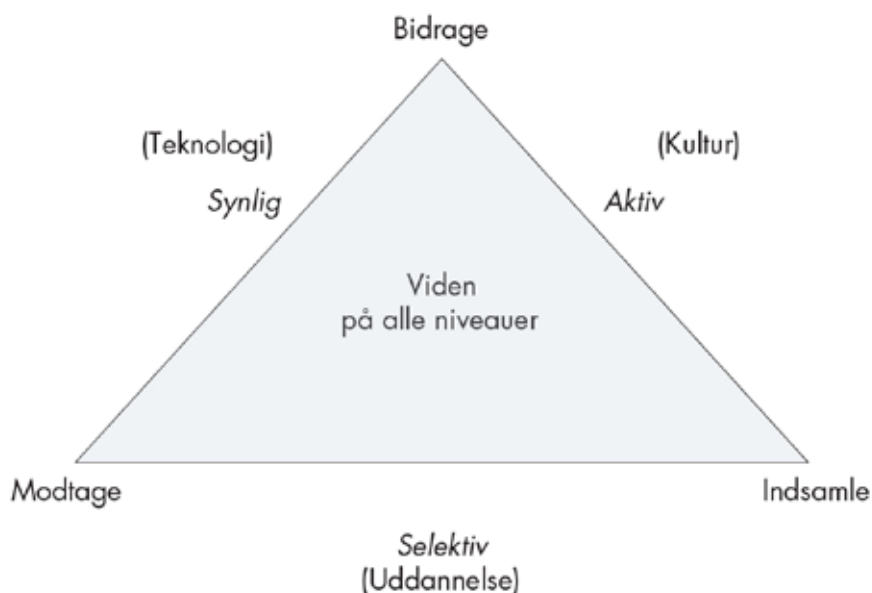
Ved denne første dimension af medborgerskabet er der tydeligvis nogle andre historiske præmisser, der gælder for Grønland. Ved de civile rettigheder er et af de klareste eksempler den indskrænkede trosfrihed, som har kendetegnet Grønlands kolonihistorie, hvor specielt missionen langt op i kolonitiden slog hårdt ned på de elementer i det grønlandske samfund, der kunne relateres til shamanismen. Formelt ophørte missionen i Vestgrønland i 1905 (Sørensen 1983). I dag er der således formelt trosfrihed, men social stigmatisering af 'hedninge' ligger lige under overfladen (Hansen 2002, 127-128). Det er ikke lykket at finde eksempler på skrift om dette, men under mit feltarbejde omkring 1990 oplevede jeg, at der blev set ned på voksne personer, alene fordi de ikke var konfirmeret. Der var vel at mærke tale om udøbt i moderne forstand som et bevidst fravalg af kristendom. Under alle omstændigheder er de civile rettigheder af nyere dato i Grønland end i den første verden, og i Nordgrønland samt i Østgrønland af endnu nyere dato end i Vestgrønland (Sørensen 1983, 196).

Erfaringer med egentlige politiske rettigheder har heller ikke den samme tidshorisont i Grønland som i den gamle del af den vestlige verden.

Eksempelvis fik grønlandske kvinder først valgret i 1948 (Sørensen 1997). Med etableringen af Grønlands Hjemmestyre og oprettelsen af Grønlands Landsting i 1979 fik Grønland for første gang sit eget parlament med en selvstændig beslutningskompetence på væsentlige samfundsområder.

For de sociale rettigheders vedkommende er der i dag principielt lige adgang til sociale goder, men særligt på dette punkt har den spredte bosætning og den spinkle trafikale samt kommunikationsmæssige infrastruktur til de mindre bosteder i praksis vist sig at sætte begrænsninger i adgang til blandt andet sundhedsvæsen og uddannelsessystem. Desuden er der intet system med arbejdsløshedsunderstøttelse i Grønland.

Især den anden dimension af medborgerskab, deltagelse, er diskuteret i værkets Artikel 2 (Hansen 2003, 179-185). I artiklen er medborgerskab diskuteret og analyseret specifikt i relation til elektroniske medier og internet. Ved analysen af den grønlandske befolknings deltagelse ses det, at både teknologi, kultur og uddannelse spiller ind som potentielt begrænsende faktorer. Dette er illustreret i Figur 10.

Figur 10. Deltager-trekanten (Hansen 2003,183 [Artikel 2]). Egen figur.

Det er således ikke blot den spinkle kommunikationsinfrastruktur, men også historiske og kulturelle omstændigheder samt et generelt lavt uddannelsesniveau, som er udfordrende for den fulde medborgerdeltagelse. Det med de historiske og kulturelle omstændigheder vil blive uddybet yderligere i kapitlet her.

Den tredje dimension af medborgerskab, identitet og tilhørsforhold, bliver særlig relevant, når det er den brede forståelse af medborgerskab, der benyttes, for det bliver nemlig så ikke kun et spørgsmål om, hvorvidt en borger identificerer sig med og føler et tilhørsforhold til den officielle nationale (demokratiske) styreform. Spørgsmålet i relation til medborgerskab bliver derimod hvilken identitet og hvilket tilhørsforhold, der er aktivt hos den enkelte borger. Desuden skal det kunne medtænkes, at der kan være tale om flere sideløbende identiteter og følelser af tilhørsforhold hos den enkelte borger.

Inden for enhver styreform er der principper for godt medborgerskab, der består af principper for borgerdeltagelse og principper for borgerinddragelse. Generelt mangler der i de gældende, snævre analyser af medborgerskab en fornøden accept af, at forskellige styreformers principper for godt medborgerskab som minimum bør kortlægges (se blandt andre Arbejdsgruppe 2011).

Den snævre brug af medborgerskab har haft en normativ definition som udgangspunkt: *Sådan* er godt medborgerskab under en demokratisk styreform. Dermed bliver analysen af det, der undersøges, et spørgsmål om, *hvor godt* det på forhånd definerede ideal for godt medborgerskab er opfyldt i et samfund. Konklusionen vil dermed gå på *hvilken grad* af opfyldelse, der kan registreres, i forhold til det på forhånd opstillede normative ideal.

Den bredere brug af medborgerskab, som benyttes her, har en åben analyse som sit udgangspunkt: *Hvordan* er idealet for godt medborgerskab under en konkret forekommende styreform? Dermed undersøges *principperne* for det ideal, der er gældende under den pågældende styreform. Dette kan så efterfølgende sættes op mod eksempelvis idealet for godt demokratisk medborgerskab, for der kan i en efterfølgende behandling fortsat skelnes mellem mere eller mindre ønskede styreformer. Målet med den åbne analyse er at få en ensartet og sammenlignelig beskrivelse af alle forekommende styreformers ideal for et godt medborgerskab.

5.3 Kolonitidens styreformer

I afsnittet her gennemgås de væsentligste af de styreformer, som har været aktiveret i den proces, som Grønland har gennemgået de seneste godt 150 år. Der er tale om såvel de formelt gældende styreformer som de uformelt gældende styreformer gennem den undersøgte periode. De uformelt gældende styreformer kan siges at have eksisteret mindre synligt i offentlighedsfæren, men for nogles vedkommende ikke desto mindre med stor indflydelse i privatsfæren. Diskussionen af de enkelte styreformer refererer til de konkrete grønlandske forhold for derigennem at illustrere omfang og virkeområde for hver styreform. De syv styreformer, der er blevet identificerede og, som i de følgende underafsnit bliver gennemgået, er:

- **Teokrati** — Omfatter og benævnes nedenfor også **religion**
- **Xenokrati** — Omfatter og benævnes nedenfor også **koloni**
- **Meritokrati** — Omfatter og benævnes nedenfor også **uddannelse**
- **Teknokrati** — Omfatter og benævnes nedenfor også **teknologi**
- **Autokrati** — Omfatter og benævnes nedenfor også **klan**
- **Ochlokrati** — Omfatter og benævnes nedenfor også **protest**
- **Demokrati** — Omfatter og benævnes nedenfor også **rettigheder**

Som skitseret indledningsvist i kapitlet her har flere af værkets artikler punktvis beskæftiget sig med flere af styreformene. Den samlede gennemgang her er en udbygning i forhold til artiklerne.

5.3.1 Teokrati — religion

Siden de allertidligste grupper af mennesker levede sammen, har det været nødvendigt med en organisering og styring af gruppens liv. Udformningen af disse allertidligste styreformer kender vi intet til i dag. Det er dog sandsynligt, at en af de styreformer, som først dukkede op, har været en slags teokrati. Teokrati betyder 'gudsstyre'. I snæver kristen forstand er det en "styreform, der baserer sig på, at al magt i et samfund tilhører Gud; magten udøves på Guds vegne af profeter, præster eller konger" (DSDE 2000b).

I en bredere forståelse er teokrati en samlet betegnelse for styreformer, der er overmenneskeligt ledet. En sådan beskrivelse ses eksempelvis i Encyclopædia Britannica: *"Theocracy, government by divine guidance or by officials who are regarded as divinely guided. In many theocracies, government leaders are members of the clergy, and the state's legal system is based on religious law. Theocratic rule was typical of early civilizations. The Enlightenment marked the end of theocracy in most Western countries"* (Encyclopædia 2013).

I den forstand kan både en tidlig styreform i Danmark og en tidlig styreform i Grønland siges at være teokratisk. Samlet kan teokratiet karakteriseres med de parametre, der fremgår af Figur 11.

Teokrati	
Styreform	Teokrati — religion
Politisk ideologi	Fatalisme
Diskurs	Vestlig I / Inuitisk I
Central aktør	Kleresiet
Ideal	Lydighed
Virkemiddel	Balance
Borgerdeltagelse	Vejledt
Borgerinddragelse	Trosfælle

Figur 11. Karakteristik af teokrati. Egen opstilling.

De to udformninger af teokratier i henholdsvis Danmark og Grønland, eksisterede helt adskilt fra hinanden og udviklede sig meget forskelligt. Her medregnes ikke nordboernes ophold i Grønland fra 982 til ca. 1500, da nordboernes teokratiske styreformer ikke havde nogen afgørende indflydelse på den teokratiske styreform, som gjaldt hos inuit.

I Europa voksede oplysningstiden frem i slutningen af 1600-tallet og begyndelsen af 1700-tallet med eksempelvis englænderen John Locke (1632-1704) og i Frankrig Jean-Jacques Rousseau (1712-1778). I Danmark var en af de

tidlige oplysningstænkere Ludvig Holberg (1684-1754). Desuden var missionær Otto Fabricius eksponent for de dengang nye strømninger. Oplysningstidens fremkomst betød et gradvist brud med den teologiske styreform. I Europa kom opgøret med den teokratiske styreform i høj grad som en selvvalgt og frivillig forandring. For Danmarks vedkommende begyndte opgøret med oplysningstiden i anden halvdel af 1700-tallet (Busck 2011).

Ud over at legitimeringen for den gældende styreform i Europa blev flyttet fra en guddommelig reference til en samfundsmæssig reference, var en af de væsentligste omvæltninger, at et overvejende fatalistisk livssyn blev afløst af blandt andet det, som er kendt som den weberske tese om den protestantiske etik og rationalismen (Bruun 2013).

Helt anderledes var forløbet i Grønland, hvor opgøret med den inuitisk teokratiske styreform blev påtvunget udefra i form af mission og handel gennem den kolonisering, som formelt startede med, at missionæren Hans Egede bosatte sig i landet i 1721. Ændringerne af den inuitiske teokratiske styreform er en af kernerne i det i Kapitel 4 beskrevne, langtrukne, diakrone intradiskursive brud i grønlandsk tænkning. Bruddet er markeret med C i Figur 8 (side 78).

Isoleret set kan den teokratisk funderede fatalisme endnu ses som et stærkt styrende element i grønlandsk socialisering. Et egentligt opgør indefra med den fatalistiske livsanskuelse er aldrig blevet initieret. Interessant nok har den kristne missions succes i Grønland på egen vis givet en mulig platform for, at den fatalistiske livsanskuelse har kunnet overleve som et socialt aktivt element, da der inden for ortodokse eller den knapt så reflekterede brug af kristendommen uden videre kan henvises til 'Guds vilje'. Fatalistiske overvejelser indgår fortsat som et væsentligt element i den grønlandske folkesjæl (Hansen 2009). "*I morgen, hvis vejret tillader det*", er et helt almindeligt svar på spørgsmålet "*Hvornår skal vi tage ud og sejle?*". Den grundlæggende fatalistiske tilbøjelighed ses også i en vis uvilje mod at planlægge og følge eventuelt planlagte forløb og aftaler.

Den socialt accepterede fatalistiske livsstil sammenholdt med det socialt gældende dogme om den personlige integritets ukrænkelighed (Hansen 2007 [Artikel 3]) kan betragtes som nogle af de væsentligste komponenter i den ofte problematiserede ustabilitet på det moderne arbejdsmarked.

Den grønlandske arbejdsgiver Krissie Berthelsen Winberg har i en kronik beskrevet udfordringer med grønlandske medarbejdere, som kan *”vælge at udeblive, fordi man har det dårligt i dag, ... og som ofte kunne være syge 2-3 gange om ugen, eller bare fordi man ikke lige gider”* (Winberg 2012).

Arven fra den teokratiske styreform blandt dele af den grønlandske befolkning er således et væsentligt element at skulle tage hensyn til på blandt andet det grønlandske arbejdsmarked og i udformningen af et grønlandsk demokrati.

5.3.2 Xenokrati — koloni

Xenokrati betyder ‘fremmedstyre’. *”The opposite of democracy is usually said to be autocracy, authoritarianism, or totalitarianism. However, it can also be given as xenocracy — a rare term for rule by foreigners”* (Treanor 2006).

Der er flere forskellige former for fremmedstyre — militær besættelse, økonomisk kontrol, kolonialisme m.v. Med kolonialisme menes her en kombination mellem mission med henblik på omvendelse til den missionerende religion og handel med henblik på sikring af et økonomisk udbytte jævnfør definitionen i Kapitel 3. I relation til Grønland er den xenokratiske ramme således kolonialisme. En skematisk fremstilling af kendetegnene ved den grønlandske xenokrati ses i Figur 12.

Xenokrati	
Styreform	Xenokrati — koloni
Politisk ideologi	Imperialisme
Diskurs	Vestlig II
Central aktør	Kolonisator
Ideal	Omvendelse
Virkemiddel	Hierarki
Borgerdeltagelse	Umyndiggjort
Borgerinddragelse	Undersåt

Figur 12. Karakteristik af Xenokrati. Egen opstilling

Hvad angår kolonialismens udbytning i vestlig økonomisk forstand, så startede den tidlige økonomiske interaktion mellem inuit og europæerne med hvalfangernes tuskhandel i 1600-tallet. Koblingen mellem mission og handel blev for alvor etableret i første del af 1700-tallet med Hans Egedes virke og de tidlige handelskompagnier. Den danske kolonisering intensiveredes i 1830-erne ikke mindst på det økonomiske område og varede formelt frem til 1953.

Det, som er vigtigt at fremhæve her, er den mentale kolonisering, som har stået på sideløbende med de øvrige fysiske og strukturelle tiltag. Med mental kolonisering refereres til det samlede sæt af diskurser, normer og værdier, som en fremmed magt gennem eksempelvis missionen og uddannelsessystemet overfører til koloniserede befolkningsgrupper. Det kan i dagligdagen være en mere eller mindre usynlig, uekspliteret eller uproblematiseret påvirkning af en hel befolkning, som beskrevet i Kapitel 3. Mental kolonisering er også blevet kaldt for kulturimperialisme, hvilket kan defineres som *"tvangsmæssig overføring af et dominerende samfunds kulturelle værdier til andre, svagere samfund"* (Den Store Danske 2009b).

Den indpodning af vestlig diskurs samt danske værdier og normer, som er sket på den grønlandske befolkning, har stået på i mange årtier. I Kapitel 3 er beskrevet, hvordan grunden til den danske mentale kolonisering af den grønlandske befolkning for alvor blev lagt i 1830-erne. Det var sammenfaldende med overgangen fra den parasitære kolonialisme til den klassiske kolonialisme. Grunddiskursen i den danske mentale kolonisering byggede fra 1830-erne på en kultur-evolutionistisk samfundsforståelse, altså på en grundholdning om, at der er udviklingsmæssig og dermed hierarkisk forskel mellem grønlandsk og dansk kultur (Hansen 2002, 157ff, Hansen 2014b).

Den grønlandske kultur blev fra midten af 1800-tallet fra dansk side betragtet som laverestående i forhold til den danske. Det er grundigt eksemplificeret i Mette Rønsagers *"Udviklingen i grønlandernes sundheds- og sygdomsopfattelse 1800-1930"* (Rønsager 2002). Der var en skelnen mellem eksempelvis primitive og civiliserede eller mellem naturmenneske og kulturmenneske. Påvirkningen fra den grønlandske selvforståelse var så kraftig, at den danske beskrivelse blev indoptaget i den grønlandske selvforståelse og dermed blev handlingsstyrende for blandt andet den fremvoksende grønlandske elite.

Det er det fænomen, som indgår i Ian Hackings begreb "*the looping effect*" (Hacking 1995b). Et konkret eksempel er frasen "*siumut, qummut*" (fremad, opad [mod dansk velfærd og kultur]), som i begyndelsen af 1900-tallet indgik som slogan for Ilinniarfissuaq seminariet i Nuuk samt for vækkelsesbevægelsen Peqatigîngniat (Thuesen 1988, 11).

Dette tunge åg, der i små 200 år, i form af udefra defineret mental nedgørelse af den grønlandske befolkning, har domineret grønlandsk selvforståelse, er først i begyndelsen af 2000-tallet for alvor begyndt at blive problematiseret. Fra dansk side er der i brede kredse meget lidt forståelse for den grønlandske undsigelse af denne del af det danske styre i Grønland. Der lader til at være en manglende vilje i Danmark til at erkende, at den danske kolonimagts mentale kolonisering i form af mental nedgørelse af den grønlandske kultur og fortid er en kolossal udfordring for store dele af den grønlandske befolkning den dag i dag. Det gælder i særlig grad den del af befolkningen, der er opvokset i den skjulte kolonialismes epoke fra 1953 til 1979.

Fra dansk side har et af de stående forsvarsargumenter været, at alt blev gjort "*i den bedste mening*" (Bryld 1998) og, at det er nærmest uanstændigt, at den grønlandske befolkning er så utilfreds på trods af alt det, som Danmark har gjort for Grønland. I den danske diskussion sker der en sammenblanding mellem på den ene side de store teknologiske og infrastrukturelle landvindinger og på den anden side det selvpålagte danske ansvar for i det hele taget at have haft med Grønland at gøre og den dertil knyttede socialdarwinistiske kultur- og samfundsforståelse.

Eftervirkningerne af den mentale kolonisering er ikke desto mindre en problemstilling, som fortsat er særdeles nærværende i Grønland. Inden for det seneste årti er der sket den forandring, at problemstillingen har kunnet italesættes. Det er eksempelvis et af de centrale temaer i dokumentarfilmen "*Sume — Lyden af en revolution*", der handler om den grønlandske rock-gruppe Sume, som var aktiv i 1970-erne (Høegh 2014). Desuden kan Aleqa Hammond regeringens nedsættelse af Grønlands Forsoningskommission ses som en konsekvens af det voksende opgør med de mange års dansk mental kolonisering i Grønland (Forsoningskommission 2015).

5.3.3 Meritokrati – uddannelse

'Merito' kommer fra det latinske ord 'meritum', der betyder 'fortjeneste'. Meritokrati kan derfor oversættes til 'fortjenestestyre'. Meritokrati er en samfundsform, *"hvor 'meritter', det vil sige uddannelse, erfaring og dygtighed, er afgørende for den enkeltes position i samfundet"* (DSDE 1999a). I europæisk sammenhæng er det en styreform, som blev beskrevet allerede af de klassiske græske filosoffer. *"Platons ide var ... at rekruttere så megen 'humankapital' som muligt – i statens tjeneste og til helhedens vel. Hans ideal var et meritokrati"* (Larsen 2009,22).

Meritokratisme kendes også i østasiatiske lande. Den tidligste udvikling af meritokrati går tilbage til Konfucius (551 BC - 479 BC). *"Meritocracy is one of the most important features in Confucian political thoughts"* (Shin 2013, 262). Det er vel at mærke ikke blot et historisk fænomen. *"Today, political surveys show that there is widespread support for the ideal of political meritocracy in East Asian societies with a Confucian heritage"* (Bell 2012a).

Meritokrati	
Styreform	Meritokrati – uddannelse
Politisk ideologi	Elitisme
Diskurs	Vestlig II
Central aktør	Embedsfolk
Ideal	Dygtighed
Virkemiddel	Optimering
Borgerdeltagelse	Passiviseret
Borgerinddragelse	Objekt

Figur 13. Karakteristik af meritokrati. Egen opstilling.

Daniel A. Bell peger blandt andet på, at det moderne Kinas administration er baseret på et meritokratisk system inden for det kinesiske kommunistparti (Bell 2012a, Bell 2012b). Når legitimiteten i et sådant system formelt er, at

de bedst uddannede og de dygtigste bliver ansat, så er korruption særligt legitimitetsnedbrydende. Det er en af de væsentligste grunde til, at der nu på tredje år kører en kampagne mod korruption i Kina (Gøttske 2015).

Som det fremgår af Figur 13, så er en del af den politiske ideologi i meritokratiet en elitisme med satsning på, at samfundets bliver styret af de bedst uddannede og de dygtigste embedsfolk.

Princippet med at evner, uddannelse og erfaring er de bærende elementer ved besættelse af stillinger i den offentlige administration har længe været et udbredt princip i Europa og håndhæves eksempelvis i de nordiske lande, hvor netop højtuddannede udgør en samfundsmæssig elite som beskrevet af Daniel Bell (1919-2011) i "The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social" (Bell 1973). Dermed er det ikke sagt, at princippet altid og alle steder har været efterlevet. Det har det langt fra, og det bliver det også langt fra i dag. Ikke desto mindre er det helt principielt det bærende princip, hvilket tydeligt fremgår af de mange stillingsopslag, som vægter faglige og uddannelsesmæssige kvalifikationer samt erfaring højt som udvælgelseskriterium.

Systemet med meritokrati har også via den danske koloniadministration og opbygningen af et offentligt system efter nordiske normer gennemsyret de skiftende offentlige administrationer i Grønland. Det har blandt andet været en kraftig medvirkende årsag til, at der i den centrale såvel som den kommunale administration er så relativt mange danske akademikere ansat. Det er de uddannelsesmæssige og generelle erhvervsrelaterede erfaringsmæssige meritter, der helt generelt prioriteres ved ansættelser i det offentlige. Dette er på bekostning af eksempelvis et de facto kendskab til det grønlandske samfund generelt og evnen til at kunne bruge grønlandsk som arbejdssprog, da disse kvalifikationer ikke på samme måde er indpasset det meritokratiske system.

Siden årtusindeskiftet har spørgsmål, der relaterer sig til en problematisering af den meritokratiske styreform, fyldt mere og mere i den politiske debat. Der er eksempelvis blevet gjort flere tiltag til at give mere vægt til realkompetencer (herunder kendskab til det grønlandske samfund og sprog) frem for formalkompetencer i form af uddannelsesbeviser, som inden for det meritokratiske system gives forrang, men det har vist sig vanskeligt at vægte de ikke-meritokratiske kvalifikationer i det gældende system. Det ses blandt

andet i den til tider tilspidsede sprogdebat, der har kørt med skiftende intensitet siden årtusindeskiftet (Manniche 2003, Gad 2004).

5.3.4 Teknokrati — teknologi

Det græske ord 'techne' betyder 'kunst, færdighed, videnskab'. I den teknokratiske styreform refererer 'tekno' mere specifikt til videnskab i skikkelse af teknikere, ingeniører m.fl. Denne politiske styreform er kendetegnet ved, at *"beslutningsmagten reelt ligger hos eksperterne, ikke politikerne"* (DSDE 2000a). Teknokratiet adskiller sig fra meritokratiet primært ved, at der i teknokratiet ikke på samme måde som i meritokratiet er en institutionaliseret udvælgelsesprocedure, når positioner besættes. *"Fortalere for teknokrati påpeger systemets muligheder for større rationalitet; skeptikere ser teknokratiet som en trussel mod demokratiet, idet de opfatter politik mere som et spørgsmål om de overordnede mål og holdninger end som et spørgsmål om konkrete tekniske løsninger"* (ibid.).

Termen 'teknokrati' tilskrives den amerikanske ingeniør William Henry Smyth (1855-1940). Han fik i 1919 udgivet to artikler, hvor han beskrev sin forståelse af teknokrati (Smyth 1919a, Smyth 1919b). Inspirationen hentede han primært i de teknologiske landvindinger, som var gjort under den første verdenskrig. I mellemkrigsårene indgik den teknokratiske styreform som et

Teknokrati	
Styreform	Teknokrati — teknologi
Politisk ideologi	Rationalisme
Diskurs	Vestlig II
Central aktør	Tekniker
Ideal	Planlægning
Virkemiddel	Udvikling
Borgerdeltagelse	Fremmedgjort
Borgerinddragelse	Aftager

Figur 14. Karakteristik af teknokrati. Egen opstilling.

væsentligt element i det US-amerikanske styre, det sovjetiske styre og det nazi-tyske styre. Det dominerende kendetegn var en næsten blind tiltro til, at teknologiske forbedringer og rendyrket rationalisme angiveligt ville kunne skabe det fuldendte samfundsstyre (Wagner 2009). En oversigt kan ses i Figur 14.

Et eksempel på tidlig teknologistyret planlægning i Grønland sås i 1924 med anlæggelsen af de første telegrafstationer (Steenfos og Taagholt 2012, 105). Det var dog først efter anden verdenskrig den teknokratiske styreform for alvor blev dominerende i Grønland. Det skete med oprettelsen af Grønlands Tekniske Organisation (GTO) i 1950. Op gennem 1950-erne, 60-erne, 70-erne og 80-erne fungerede GTO nærmest som en stat i staten. Etableringen af organisationen havde til formål at *"sikre en koordineret og langsigtet behandling af de tekniske problemer"* (Steenfos og Taagholt 2012, 181).

GTO blev ledet af teknikere, og der blev ansat teknikere. Selvsagt var det erklærede mål at skabe bedre bolig og infrastruktur i Grønland, men befolkningsinkluderende planlægning er helt fraværende i GTOs næsten 40 årige levetid. Perspektivet var at gøre brug af de teknologiske muligheder.

Nogle af de væsentligste organisationsændringer i GTOs levetid og efterfølgende er angivet i Figur 15. Noget af det, som gjorde GTO så stærk en teknokratisk organisation var, at organisationen fra 1956 til 1987 havde den samme leder nemlig Gunnar P. Rosendal (1919-1996).

Oversigt over væsentlige organisationsændringer under og efter GTO	
Årstal	Begivenhed
1946	I Grønlands Styrelsen oprettes en teknisk funktion, ved navn Telegraf- og Vejrtjenesten.
1950	Den 1. juni oprettes Grønlands Tekniske Organisation (GTO) som en afdeling i det samtidigt oprettede Grønlandsdepartement i Statsministeriet.
1955	Ministeriet for Grønland (MfG) oprettes.
1955	GTO bliver en afdeling i MfG.

1955	MfG etablerer et Anlægsudvalg.
1956	Gunnar P. Rosendahl bliver chef for GTO.
1965	GTO bliver et direktorat under MfG.
1965	Gunnar P. Rosendahl bliver direktør for GTO.
1979	Råstofområdet overgår til Fællesrådet vedrørende mineralske råstoffer i Grønland.
1980	Den 1. januar overgår ansvaret for den fysiske landsplanlægning til Grønlands Hjemmestyre.
1987	GTO overgår per 1. januar til Grønlands Hjemmestyrers ansvarsområde.
1987	Gunnar P. Rosendahl går på pension. Fortsætter som rådgiver.
1987	Den 10. september bliver Ministeriet for Grønland nedlagt.
1988	I foråret ændrer GTO navn til Nuna-tek, som er en forkortelse for Nunatsinni Teknikkikkut Ingerlatsivik.
1991	Den 1. januar bliver Nuna-Tek divisionsopdelt i seks netto-styrede virksomheder. Nogle bliver senere videreomdannet til aktieselskab: Grønlands Værfter — Fra 1. januar 1991 Amutsiviit. Fra 1998 privatiseret. Grønlands Lufthavnsvesen — Fra 1. januar 1991 Mittarfeqarfiit. Grønlands Energiforsyning — Fra 1. januar 1992 Nukissiorfiit. Grønlands Forundersøgelser — Fra 1. november 1993 Misissueqqaarnerit. Grønlands Televæsen — Fra 1. januar 1994 TELE Greenland A/S. Grønlands Byggevæsen — Fra 1. januar 1995 A/S Boligselskab INI.

Figur 15. *Oversigt over væsentlige organisationsændringer under og efter GTO. Kilder: Kerrn-Jespersen (1957), Rosendahl (1959), Sørensen (1983), Rosendahl (1989), Danker ([2004]), Køster (2012), Nukissiorfiit ([2013]), Larsen ([2013]), Statens Arkiver ([2014]). Egen opstilling.*

Med etableringen af Grønlands Hjemmestyre i 1979 udskiltes råstofområdet som en direkte konsekvens af hjemmestyreordningens etablering af råstofområdet som et fællesanliggende på lige fod med hjemmestyreanliggender og rigsanliggender (Dahl 1986, 117). Den stærke teknokratiske ånd fra GTO levede videre i Fællesrådet vedrørende Mineralske Råstoffer i Grønland fra dets etablering i 1979 (ibid., 119). I værket Artikel 7 (Hansen 2014a) er det beskrevet, hvordan Fællesrådet gradvist blev flyttet til Grønland og i 2010 helt overgik til Grønland. Det er tydeligt, at råstofadministrationen i årene som en fælles grønlandsk-dansk administrativ enhed kunne opbygge og fastholde en stærk teknokratisk identitet og fastholde en høj grad af autonomi. Den teknokratiske, rå rationalitet har givet sig udslag i, at Råstofdirektoratet, som det kom til at hedde fra 1998, nok arbejdede for at modne Grønland for mineprojekter, men rationalet forblev, at der skulle ske en etablering af miner så at sige for teknologiens og minernes skyld. Hele koblingen til hvilke konsekvenser, det ville kunne få for det grønlandske samfund ved etablering af miner, fylder kun ganske lidt i Råstofdirektoratets tidlige virke. Det er blandt andet kommet til udtryk ved, at det generelt har været vanskeligt selv for forskere at få indsigt i, hvilke processer og hvilken korrespondance, der har været i sagsbehandling af de enkelte sager (Hansen 2010, 14-15). Desuden viser det primære, teknokratiske hensyn til de tekniske muligheder og planlægning sig ved, at administrationen med ansvar for råstofområdet selv i 2014 ikke var særligt lydhør for samfundsmæssige hensyn i form af, at der eventuelt kunne etableres no-go-zoner for råstofaktivitet nær befolkede områder. Det var et synspunkt, som blandt andet fremkom i rapporten "Til gavn for Grønland" (Hansen 2013b, Rosing 2014).

Den teknokratiske arv fra GTO har således helt frem til i dag haft tydelig indflydelse på forvaltning af de grønlandske råstoffer. Desuden lader den teknokratiske logik til delvist at have forplantet sig også til organisationskulturerne i de i dag tilbageværende fem organisationsmæssige arvtagere fra GTO:

- Mittarfeqarfiit
- Nukissiorfiit
- Misissueqqaarnerit (Asiaq)
- Tele Greenland
- INI

5.3.5 Autokrati – klan

Autokrati er en styreform, *"hvor magten er samlet hos én person (en autokrat)"* (Den Store Danske 2009a). Der findes mange former for autokrati. Her fokuseres på klientelisme, der er et *"udtryk for forskellige måder at opbygge og politisk udnytte klientrelationer på mellem en velgører og beskytter, patron, og en klient"* (Lammers 1998). Det klientelistiske system fungerer uformelt og forekommer i forskellige sammenhænge (ibid.).

Et af de steder hvor, der bliver trukket på den klientelistiske logik, er hvor, der er klaner. Klan defineres her som *"a real identity group and binding block of sociopolitical organization. Like all identity groups, its boundaries are somewhat fluid"* (Collins 2006, 38). I diskurs-eksterne beskrivelser af klan som styreform indgår såvel positive som negative konnotationer. Collins anfører, at klan bliver brugt *"positively to discuss cultural traditions, family values, and social order, and negatively to criticize political behavior that includes kin patronage and corruption"* (Collins 2006,38). Her skal 'slægt' forstås bredt i betydningen 'gruppefælle' eller 'symbolsk slægt'.

I Figur 16 er anført de karakteristika for autokrati, som kan ses i Grønland.

Autokrati	
Styreform	Autokrati – klan
Politisk ideologi	Klientelisme
Diskurs	Inuitisk I + II
Central aktør	Ressourceforvalter
Ideal	Gensidighed
Virkemiddel	Loyalitet
Borgerdeltagelse	Inddraget
Borgerinddragelse	Gruppefælle

Figur 16. Karakteristik af Autokrati. Egen opstilling.

Som anført ovenfor er "kin patronage" (hensyn til slægtninge) set udefra — fra et demokrati-perspektiv — en af skyggesiderne ved et klansystem. Set indefra — fra et klan-perspektiv — er dette hensyn til sine egne netop et af de centrale fordelagtige elementer ved et klansystem.

Kimen til de grønlandske klansystemer kan ses helt tilbage i det samfund, som var før europæisk tilstedeværelse. Der var tale om et tæt bopladsfællesskab specielt i vintertiden, som fordrede stærke sociale bånd i form af blandt andet fangstdeling og kødgaver. Bopladsfællesskabet var primært et familiefællesskab. Robert Petersen (1928-) nævner som en del af en forklaring, at "*inden for slægtsgruppen havde man en forsvarsenhed*" (Petersen 1993, 125). Desuden kan det omfattende system med benævnelser af genetiske familierelationer og af symbolske familierelationer (Hansen 1991a) siges at vidne om en terminologi for sikring af et socialt netværk.

Som beskrevet i Kapitel 3 forstærkede den koloniale praksis med at udvælge personer fra bestemte kategorier af familier til at indgå i den koloniale administration kraftigt rammerne for at skabe egentlige familieklaner, som de kendes i dag. En lang række familienavne er i dag kendt som stærke familieklaner. Typisk er de enkelte familier primært knyttet til et af de oprindelige kolonisteder, som fra hjemmestyrertiden er bedre kendt som en af de kommunale hovedbyer. Motzfeldt er fra Sydgrønland, Heilmann er fra Maniitsoq, Olsen er fra Sisimiut osv. Der er udgivet flere bøger, der beskriver de grønlandske familieklaner (eksempelvis Heilmann 1987, Heilmann 1996, Sandgreen 1994).

I 1970-erne udviklede en ny type klanstruktur sig i form af partiklaner. Det har Jens Dahl (1946-) implicit beskrevet i flere sammenhænge. I "Arktisk selvstyre" er der en grundig beskrivelse af de tre gamle partiers fødsel, Atassut, Inuit Ataqatigiit og Siumut (Dahl 1986a). I en samtidig artikel fremgår partiernes klansystem tydeligt (Dahl 1986b). I bogen om Saqqaq har Dahl en beskrivelse af opsplitningen i politiske partier (Dahl 2000, 109).

Analysen i Artikel 5 om pull og push effekter i spørgsmålet om at flytte til et sted med mulighed for at få arbejde ved en storindustriel aktivitet viste, at der hos de adspurgte er opmærksomhed på, om der er familie-netværk, hvor de bor nu, hvilket kan få folk til at forblive eller, om der er familie-netværk, ved det nye sted. Det slås fast, at "*Family matters*" (Hansen og

Rasmussen 2013, 174). Sådanne klientelistiske strukturer er ikke unikke for Grønland. De kendes også fra eksempelvis Island. Anna Karlsdóttir har beskrevet, hvordan specielt familie-relaterede klanstrukturer kan identificeres i det islandske samfund (Karlsdóttir 2012, 29-30).

Dét at favorisere sine egne inden for en familieklan eller en partiklan kaldes diskurseksternt for nepotisme, og det tillægges negative konnotationer. Det første led i ordet kommer af latin, hvor 'nepos' betyder nevø (og barnebarn). Begrebet stammer fra den udbredte praksis hos middelalderens paver med at give gejstlige udnævnelser til nevøer og andre nære familiemedlemmer. Denne pavelige praksis blev forbudt i 1692. Jeg bruger begrebet i betydningen, *"at en person tilgodeser og foretrækker slægtninge og venner frem for andre, især ved besættelse af stillinger i den offentlige sektor"* (DSDE 1999b).

I nogle diskussioner skelnes der mellem favoritisme (enkeltpersoner favoriseres), kronyisme (grupper favoriseres) og nepotisme (familie favoriseres) (Arasli and Tumer 2008, Nadler and Schulman 2006), men jeg benytter nepotisme i sin brede betydning som en betegnelse for alle former for at tilgodese andre, hvilket også er den betydning, som Transparency International Greenland benytter (Transparency 2014).

Nepotistiske træk synes at blive praktiseret i erhvervslivet, i politik, i den sociale sfære, ved konflikthåndtering osv. En indikation på dette kan ses i konklusionen hos Peter Munk Christiansen og Lise Togeby i deres artikel om Grønlands elite (Christiansen og Togeby 2003, 99-100). Nepotisme kan siges at forekomme på nærmest alle niveauer i det grønlandske samfund. Eksempelvis kunne det i 1989-1990 konstateres, at de tre større arbejdspladser i Niaqornaarsuk, skolen, butikken og salteriet, stort set var fordelt mellem tre grupper af familier (Hansen 1991a). I mange sammenhænge giver det lokalt god mening, da det er en indgroet del af socialiseringen. Der er fordele og ulemper ved dette system. Blandt fordelene er større loyalitet og mindre udskiftning, mens der blandt ulemperne kan peges på lavere incitament for dygtiggørelse for at opnå ansættelse eller forfremmelse og risiko for ekstern kritik af udvælgelsesproceduren for ikke at være demokratisk.

I den bløde ende af skalaen er det blandt andet en kendt sag, at det i alt fald i 1990-erne — udefra set — kunne se ud som om, at det har kunnet være en

fordel at være i familie med, eksempelvis en Olsen, hvis man i Sisimiut skulle gøre sig håb om at blive udtaget til sportsklubben SAKs førstehold i fodbold.

I den anden ende af skalaen er et af de nyere, markante eksempler på en nepotistisk motiveret ansættelse inden for politik, da Tom Ostermann, som var samlever til daværende formand for Naalakkersuisut Aleqa Hammond, Siumut, blev ansat som særlig rådgiver for Naalakkersuisoq Karl Lyberth, Siumut. Tom Ostermann nåede at være ansat i to dage, før et offentligt pres med beskyldning om nepotisme fik ham til at trække sig fra stillingen. Sagen førte til, at Naalakkersuisoq Karl Lyberth i kølvandet på sagen trak sig som minister og forlod politik (Sørensen 2014).

Eksemplet med Tom Ostermann er på ingen måder enestående i grønlandsk politik. Den nepotistiske favorisering af nærtstående personer til politikere med beslutningskompetence kunne ses lige fra hjemmestyrets spæde barndom. Det er der flere eksempler på i Susanne Christiansens bog "Kajs grønlandskrønike" (Christiansen 2015), som beskriver Kaj Kleists erindringer fra sin tid i magtens centrum i hjemmestyrets første årtier. Eksempelvis skriver forfatteren i et afsnit med overskriften "Siumutter hjælper da siumutter": *"At være siumutter var nærmest en livsstil, som kunne mærkes i alle afkroge af samfundet. Siumut var mere end blot et politisk parti, men nærmest 'et konglomerat', som formanden for IA, Kuupik Kleist kaldte det. ... Formanden for det danske Transparency International — der bekæmper korruption og bestikkelse — udtalte på et tidspunkt, at 'Problemet er, at Grønland er præget af en familiekultur, hvor man hjælper hinanden. Det hører bare ikke hjemme i det politiske system'."* (ibid., 231).

I eksemplerne har der primært været fokus på de nepotistiske systemer, som har grønlandske rødder, men det er også kendt andre steder i vesten. Til illustration kan anføres, at i perioden 2001-2006 var der ved Aalborg Universitet til 60 % af samtlige opslåede adjunkt-, lektor- og professorstillinger kun én ansøger (Larsen og Emerek 2008, 19). Dermed ikke sagt, at 60 % af stillingsbesættelserne havde karakter af nepotisme, men det indikerer, at eksempelvis inden for forskerverdenen er det ikke et ukendt fænomen, at et stillingsopslag skræddersys, så det tilgodeser konkrete og på forhånd kendte personer.

I forbindelse med det seneste årtis konkrete storskalaindustriprojekter i Grønland har en frygt været, at der var ved at opstå en særlig type af klientelisme omkring disse projekter, hvor positionen som 'patron' blev indtaget af de store udenlandske selskaber og, hvor 'klienten' blev politikere og embedsfolk, der var involveret i konkrete storskala industriprojekter. Den problemstilling berøres i værkets Artikel 4 (Hansen, Sørensen og Jeppson 2009), hvor det fremgår, at Hjemmestyrets eget selskab Greenland Development udviste en begejstring for Alcoas aluminiumsmelterprojekt, der i visse tilfælde overgik selv Alcoas egen positive holdning (ibid.).

Det er et billede, som er kendt utallige steder i verden, hvor storskala industriprojekter findes. Den typiske smørelse er korrupsion i et hav af afskygninger, hvilket der dog ikke konkret er blevet påvist noget tilfælde af i relation til aluminiumsmelterprojektet, men det er noget, der ses på med alvor i Naalakkersuisut. Således blev der i marts 2015 fastlagt en anti-korrupsionspolitik for Selvstyrets medarbejdere, der har med råstofprojekter at gøre (Dam 2015).

I Grønland findes mange af ingredienserne, for at nepotisme og korrupsion vil kunne trives. Der er tale om et ungt demokrati, en ikke helt transparent administration, en i samfundet generel lav grad af uddannelse og — ikke mindst — en allerede latent eksisterende klientelistisk tænkning i relation til klanstrukturer, som alt andet lige vil kunne gøre det lettere for enkeltpersoner at involvere sig i en ny klientelistisk relation.

5.3.6 Ochlokrati — protest

'Ochlos' er græsk og betyder 'en gruppe mennesker' eller 'menigmand'. Ochlokrati skulle derfor egentlig betyde eksempelvis 'menigmandsstyre', hvilket er en tilnærmelsesvis neutral betegnelse. Betydningen af ochlokrati har dog i stort set alle oversættelser fået en twist mod en holdningsmæssig ladning af ordet mod det negative, så det oftest oversættes med pøbelstyre eller pøbelvælde. Det gjaldt for små 90 år siden, "*Pøbelherredømme (ochlokrati), de i social, økonomisk og intellektuel henseende laveste klassers tilriven sig magten i en stat*" (Salmonsens 1926,768), og det gælder nu til dags, "*pøbel, ældre, nedsættende betegnelse for den laveststående del af en befolkning*" (Den Store Danske 2009c).

Den ochlokratiske styreform er også blevet betegnet som flertalsdiktatur eller demokratisk diktatur. Der henvises i den forbindelse til den ochlokratiske styreforms indgroede uvilje til dialog og kompromis med mindretal i samfundet. Ordet flertalsdiktatur blev introduceret i dansk sprogbrug i en kronik i Jyllands-Posten den 28. december 1936 med titlen "Vi fik alligevel Flertalsdiktatur" (Hansen 1997, 306).

Ochlokrati som styreform blev beskrevet allerede af den oldgræske historiker Polybios (ca. 200 BC - ca. 118 BC). Ifølge Polybios var der en cyklus med tre gode styreformer (monarki, aristokrati og demokrati) og tre dårlige styreformer (tyranni, oligarki og ochlokrati). De seks styreformer fulgte hinanden i en bestemt cyklus: Monarki, der degraderer til Tyranni, som omstyrtes af Aristokrati, der degraderer til Oligarki, som omstyrtes af Demokrati, der degraderer til Ochlokrati, som omstyrtes af Monarki, der ... osv. ([Mogens] Hansen 1999).

Den moderne brug af begrebet ochlokrati som styreform forstået som populisme ses første gang i 1891 i USA med dannelsen af The Populist Party. Nu til dags betegner populisme en folkelig politisk protestbevægelse (Grage 1999), der generelt kan karakteriseres ved, at "[d]e er udpræget antielitistiske og mod såkaldt establishment. De nærer en vis mistro til det repræsentative demokrati" (ibid.). Populistiske bevægelser ses derfor ofte

Ochlokrati	
Styreform	Ochlokrati — protest
Politisk ideologi	Populisme
Diskurs	Inuitisk II
Central aktør	Agitator
Ideal	Sammenhold
Virkemiddel	Fjendebillede
Borgerdeltagelse	Selvbekræftet
Borgerinddragelse	Lidelsesfælle

Figur 17. Karakteristik af ochlokrati. Egen opstilling.

i opposition til de etablerede politiske partier. Desuden opstår populistiske partier ofte i forbindelse med, at der sker kraftige socioøkonomiske forandringer (ibid.). I Figur 17 ses styreformens karakteristika.

I grønlandsk sammenhæng har den populistiske retorik i landspolitik været mest synlig siden valget i 2002, hvor Hans Enoksen først blev formand for Siumut og efter valget den 3. december også blev landsstyreformand. Der har i Grønland ikke været tale om markant stærke demagoger. De populistiske strategier i Grønland har fulgt i alt fald to linjer. Det har været dels en skræmmende linje med opbygning af fælles fjendebilleder, dels en lokkende linje med overbudspolitiske løfter til kernevælgergrupperne, der helt overvejende har været ufaglærte, lavere funktionærer samt fisker- og fangerfamilier i bygder samt små og mellemstore byer.

Den indirekte konflikthåndteringsform, som er bredt socialt gældende, indbyder til at opbygge trusselsbilleder af oplevede modstandere. For et koloniale samfund kan det være særdeles nærliggende at opbygge et trusselsbillede, som omfatter repræsentanter eller elementer fra kolonimagten. På lige fod med dette vil det typisk være oplagt for en gruppe at skabe sammenhold ved at opbygge et trusselsbillede af en national politisk modstander eller eventuelt en markant mindretalsgruppe i samfundet.

Det mest markante populistiske parti i grønlandsk politik har været Partii Inuit, der blev stiftet i 2013, og som kom ind i Inatsisartut med to mandater ved juni-valget i 2013. Partii Inuit har markeret sig ved en populistisk skræmmeretorik. Ved valget i 2014 fik partiet ikke stemmer nok til at blive repræsenteret i Inatsisartut. Partiet Siumut har også vist overbudspopulistiske træk i sin politiske retorik i form af politiske udmeldinger. Det var særligt synligt i valgkampene i foråret 2013 samt i efteråret 2014 (Rostrup 2014).

Ochlokrati i form af populisme har flere lighedspunkter med autokrati og klientelisme. Som det var særligt tydeligt med eksempelvis Inuit Ataqatigiit i 1980-erne, så har Partii Inuit en klar kobling til familieklanstrukturer. Således var tre af de tolv opstillede kandidater ved valget i 2014 søskende (Nikku og Georg Olsen samt Terto Ngiviu). Desuden var fem af Partii Inuits opstillede kandidater fra Qeqertarsuaq og yderligere tre var fra nabobyen Aasiaat.

5.3.7 Demokrati – rettigheder

Første led i demokrati kommer af det græske 'demos', der betyder 'folk'. Demokrati oversættes derfor oftest til 'folkestyre'. Begrebet er kendt tilbage fra det klassiske Grækenland. Den moderne form for demokrati udvikledes først i 1800-tallet (Svensson 1996, 71). I værkets Artikel 7 diskuteres med afsæt i Robert A. Dahl (1915-2014) (Dahl 1989, Dahl 1999), hvorfor det, som kaldes demokrati, rettelig burde hedde polyarki (Hansen 2014a, 135-136 [Artikel 7]).

Wave	Period	Number of democratic countries	Examples
1 st democratisation wave	1820 - 1926	29	United Kingdom, USA, France, Denmark
1 st reverse wave	1922 - 1942	12	
2 nd democratisation wave	1942 - 1962	36	West Germany, India, Japan
2 nd reverse wave	1960 - 1975	30	
3 rd democratisation wave	1974 - 1990	60	Spain, Kenya, Greece, Brazil, Poland, Greenland
3 rd reverse wave	1990 - ?	58	

Figur 18. Huntington's Three Waves of Democratisation. Source: Table adopted by author from Huntington (1991) (Hansen 2014a,135 [Artikel 7]).

Her fastholdes dog betegnelsen demokrati. Den demokratiske styreform er i den vestlige verden knæsat som den 'rigtige' styreform (Svensson 1996, 72). Den vestlige verdens globale dominans i international politik specielt efter den anden verdenskrig var i anden halvdel af 1900-tallet medvirkende årsag til, at der blev etableret flere demokratier. I værkets Artikel 7 (Hansen 2014a) er demokratibølgerne, som de er beskrevet af Samuel P. Huntington (1927-2008), blevet diskuteret.

Af Figur 18 fremgår det, at der har været i alt fald to demokratiseringsbølger efter den anden verdenskrig. Det kan yderligere ses, at indførelsen af hjemmestyre i 1979, som kan siges at være fødslen til det egentlige grønlandske demokrati, passer ind i den tredje demokratiseringsbølge.

Af Figur 19 fremgår de karaktertræk, der er ved demokrati.

Demokrati	
Styreform	Demokrati — rettigheder
Politisk ideologi	Individualisme
Diskurs	Vestlig II / Inuitisk II
Central aktør	Vælgere
Ideal	Deltagelse
Virkemiddel	Indflydelse
Borgerdeltagelse	Empoweret
Borgerinddragelse	Ligestillet

Figur 19. Karakteristik af demokrati. Egen opstilling.

Kritik af den demokratiske styreform er ikke kun af nyere dato. *"Aristoteles opfatter demokrati som en dårlig styreform. Det er et fattigmandsvælde, der udøver magten uden hensyn til lovene og i de fattiges interesse. Bag demokratiet ligger en en-til-en opfattelse af lighed og et misforstået frihedsbegreb"* (Fink 2013). Også hos den danske filosof Søren Kierkegaard (1813-1855) ses et kritisk syn på demokrati. *"Kierkegaards syn på demokrati var ikke just positivt. Han så det som et pøbelvælde eller flertalsdiktatur, hvor 'folket' kunne bestemme og overtrumfe gamle, gudgivne sandheder. Han var derfor dybt bekymret over Grundloven fra 1849 og sin samtids politiske udvikling"* (Holm 2005).

Til trods for de historisk fremsatte forbehold i forhold til demokratiet som styreform har styreformen demokrati siden 1800-tallet på verdensplan *"vundet almen anerkendelse i form af repræsentativt demokrati"* (Svensson 1996, 72).

Der synes i 1900-tallet at være skabt en særlig legitimitet for et land, når det fremstår som demokratisk, og "[h]øjst forskelligartede styreformer rundt om i verden ønsker at betegne sig som demokratiske" (ibid.). Det har blandt andet gjaldt lande som Deutsche Demokratische Republik (DDR), People's Republic of Korea (PRK) og Democratic Republic of the Congo (DRC).

I forlængelse af den af Huntington definerede tredje bølge af demokratier (se Figur 18, side 107) har der siden 1990-erne været mere opmærksomhed på, at der eksisterer hybride former for demokrati. Det var ikke længere tilstrækkeligt at definere ikke helt rene demokratier som autoritære styreformer ud fra en negation i forhold til det at være demokratiske (Yaşar 2014, 4). Der har været to retninger i litteraturen. På den ene side har der været analyserne, der betragtede de hybride styreformer som "*democracy with adjectives*" (ibid.). På den anden side har der været analyserne, der betragtede de hybride styreformer som "*authoritarianism with adjectives*" (ibid.).⁸

Grønland blev i 1953 formelt inkluderet under den danske, demokratiske grundlov. Forud var blandt andet gået et privat dansk initieret oplysningsinitiativ om, hvad demokrati er. I 1945 havde teologen Hal Koch (1904-1963) udgivet bogen "Hvad er demokrati?" (Koch 1945). Bogen udkom i regi af Folkevirke, der var blevet grundlagt af Hal Kochs kone teolog og politiker Bodil Koch i 1944 som en tværpolitisk oplysningsbevægelse for kvinder (Possing 1998). I regi af Folkevirke blev der i 1950 udgivet to oplysningsbøger, skrevet på grønlandsk af fremtrædende grønlændere. Det var journalist og redaktør af Atuagagdliutit Kristoffer Lynge (1894-1967) (Lidegaard 1979-84), som skrev "kalâtdline inuiaKatauneK" ("At være medborger blandt grønlændere") (Lynge 1950), samt forfatter og lærer Frederik Nielsen (1905-1991)

8 Nebahat Yaşar giver i sin afhandling (Yaşar 2014, 4) en række eksempler på forskere, der har skrevet om "democracy with adjectives": "Illiberal democracy" (Zakaria 1997), "pseudo-democracy" (Diamond 2002) og "façade democracy and electoral democracy" (Haynes 2001), samt en række eksempler på forskere, der har skrevet om "authoritarianism with adjectives": "Electoral authoritarian regimes" (Schedler 2006) og "competitive authoritarianism and hegemonic authoritarian regime" (Diamond 2002) og (Levitsky and Way 2002).

Disse forskeres diskussioner af hybride demokratiske styreformer kunne være interessante at analysere i forhold til den demokratiske styreform i Grønland, men det vil falde uden for denne afhandlings ramme at foretage en så omfattende analyse.

(Nørregaard 1999), som var forfatter til "demokrati sunauna?" ("Hvad er demokrati?") (Nielsen 1950). Desuden finansierede Grønlands Folkeoplysningsforening i 1952 udgivelse af Otto Rosings bog "inûsugtunut isumali-utigssat" ("Til overvejelser for ungdommen") (Rosing 1952).

Bøgerne var en kobling af en beskrivelse af den demokratiske udvikling i Grønland med beskrivelser af demokratiske elementer i Danmark. Bøgerne bar begge undertitlen "oKaloKatigissutigssanut túngavigssiaK" ("oplæg til diskussion") og havde i hvert kapitel en række diskussionsspørgsmål.

Bøgerne var tænkt som inspiration til diskussioner på god (vestlig) demokratisk vis i den grønlandske befolkning, men med Robert Petersens indsigtsfulde ord fra 1993 både var og er en væsentlig del af opdragelsen "*holdningsbearbejdelsen, som gik ud på at opdrage børnene til hensynsfuldhed og tilbageholdenhed. Meget kunne tyde på, at mange i dagens Grønland har meget, de gerne ville komme frem med, men er for tilbageholdende til at bringe frem ... det er åbenbart vanskeligt at finde en god balance, når man har en ballast, der tidligere havde en anden funktion end idag*" (Petersen 1993, 136).⁹

Som det mere end antydes hos Robert Petersen, så fungerer demokratiet i Grønland ikke rent efter devisen aktiv deltagelse og en-person-en-stemme, hvilket er det dominerende princip i de nordiske lande. I det grønlandske demokrati spiller andre og mere kollektivistiske faktorer ind, når demokratiet skal folde sig ud.

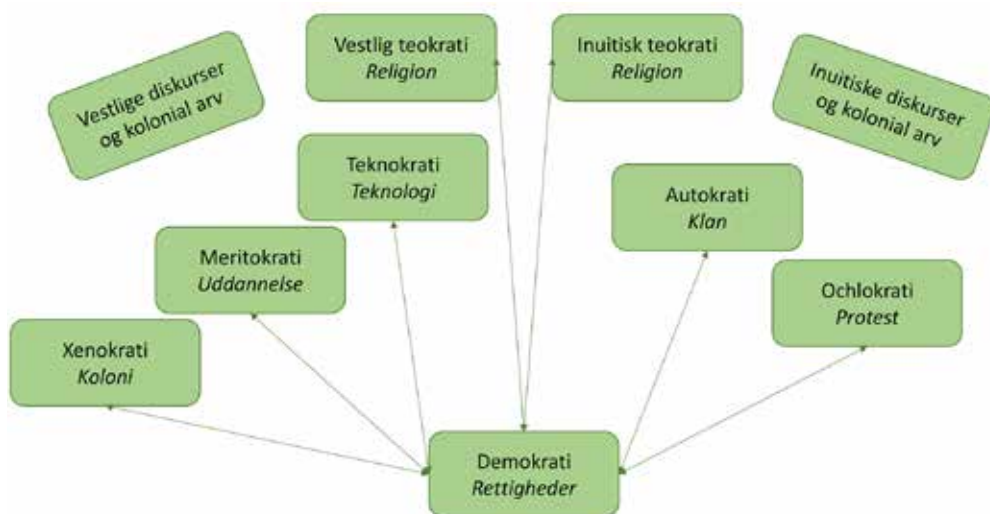
Det rene individualistiske menneskesyn er ikke specielt markant i grønlandsk socialisering, som fortsat praktiserer et komplekst samspil mellem at opbygge en stærk individualistisk tro på sig selv og samtidig lægger vægt på det kollektive ansvar i forhold til egen gruppe. Princippet med direkte samtale som et bærende element i et velfungerende vestligt demokrati udfordres i Grønland i væsentlig grad blandt andet af det gældende socialiseringsprincip om den personlige integritets ukrænkelighed, som netop fordrer en mere indirekte form for meningsudveksling (Hansen 1991b). Den problemstilling vil blive uddybet i det næste afsnit.

9 Det ligger uden for denne afhandlings rammer, men det kunne være overordentligt interessant at gøre et studie dels i hvor meget sammenfald, der er mellem Hal Kochs "Hvad er demokrati?" (Koch 1945) og Frederik Nielsens "demokrati sunauna?" (Nielsen 1950), dels om og i givet fald hvordan og hvor meget de to bøger rent faktisk fik iværksat af demokratidiskussioner i Grønland i de tidlige 1950-ere.

5.4 Hvordan udtrykt ...?

De ovenfor omtalte styreformer har haft vidt forskellig status i Grønland gennem de seneste 150 år. Nogle har været officielle og har haft stor indflydelse på grønlandsk socialisering (vestlig teokrati, xenokrati, demokrati), mens andre trods officiel status med magt til at udstikke kurs for Grønland har haft mindre reel betydning i den socialt gældende kontekst (meritokrati, teknokrati). Atter andre styreformer har levet et mere skjult liv set fra de regerende myndigheders side, men alligevel har disse været kraftigt socialt styrende blandt befolkningen (inuitisk teokrati, autokrati, ochlokrati). De enkelte styreformer har tilmed over tid ændret sig.

Fælles for dem er, at de i forskellig periode og på forskellig vis og med forskellig styrke har været med til at konstituere dels de skiftende rammer, som Grønland har oplevet, dels — og ikke mindst — udformning af det demokrati, som vi har i dagens Grønland. Dette er skitseret i Figur 20.

Figur 20. Model for forskellige påvirkninger af demokratiet i nutidens Grønland. Egen opstilling.

Den venstre del af Figur 20 med vestligt teokrati, xenokrati, meritokrati og teknokrati har først og fremmest været dominerende i offentlighedssfæren, Mens den højre side af figuren med inuitisk teokrati, autokrati og ochlokrati

først og fremmest har været aktive og dominerende i privatsfæren. Dertil kommer, at vestligt teokrati, xenokrati og demokrati desuden har haft stor indflydelse på privatsfæren hos den grønlandske befolkning. Det brud, som dermed kan siges at eksistere i højre side i Figur 1 (side 23), er et brud mellem forskellige styreformer. Felt B er i højere grad domineret af styreformer som inuitisk teokrati, autokrati og ochlokrati, hvorimod Felt C er i højere grad domineret af styreformer som vestligt teokrati, xenokrati, meritokrati og teknokrati.

På en måde kan meritokratiet og teknokratiet ses som nepotistisk i deres logik. Udvælgelseskriterierne ved de meritokratiske og teknokratiske styreformer er blot i højere grad accepteret i det liberale demokrati end eksempelvis de autokratiske udvælgelseskriterier. Af den grund tales der ikke på samme måde om nepotisme ved de meritokratiske og teknokratiske udvælgelseskriterier. Der er i alle tilfælde tale om, at personer med bestemte kapaciteter bliver foretrukket ved eksempelvis besættelse af stillinger og positioner eller tildeling af opgaver og tillidshverv. Ved alle de nævnte styreformer er der kriterier for hvem, der kan foretrækkes. Der er med andre ord tale om, at nogle kriterier accepteres, mens andre kriterier ikke accepteres som legale inden for den demokratiske diskurs.

I indledningen til dette kapitel blev det anført, at der efter årtusindeskiftet blandt nogle samfundsforskere synes at være fremkommet en mere reflekteret holdning til demokrati og andre styreformer. Hvor demokrati i megen vestlig forskning i sidste halvdel af 1900-tallet generelt var et uproblematisk ideal blandt styreformer, er der i dag en mere nuanceret og bredere diskussion af forskellige styreformer på godt og ondt. Med det afsæt er præmisserne for det vestlige liberale demokrati, som de har været diskuteret i flere af værkets artikler, blevet underkastet kritisk analyse i kapitlet her.

Som svar på spørgsmålet "Hvordan har divergerende forestillinger om godt medborgerskab været udtrykt i Grønland gennem de seneste 150 år?" vil det være på sin plads at referere til samtlige de i kapitlet omtalte styreformers forestillinger om godt medborgerskab.

Teokrati: Såvel det inuitiske som det vestlige teokrati opererer med et overmenneskeligt styrende element og indeholder derfor fatalistiske elementer, og for kristendommen er det element tydeligere i en nutidig grønlandsk

kontekst, end det er eksempelvis i en dansk. Det er i Grønland i højere grad et spørgsmål om at være tro over for kleresiet og lade sig vejlede. Det inuitiske teokrati i form af shamanisme ligger latent og fragmentarisk under overfladen og kommer delvist og implicit frem i socialiseringen gennem fortsatte fortællinger af myte og sagn, med deraf følgende eksponering af de gamle samfundsstyrende principper, men den del kan ikke siges i dag at have stor indflydelse på menigmands ageren som medborger. Indflydelsen fra begge de to teokratier var generelt mere markant for 150 år siden, end den er i dag. Primært Artikel 1 og Artikel 3 har behandlet aspekter ved den teokratiske styreform.

Xenokrati: Gennem kolonialismens kulturimperialistiske påvirkning af en koloniseret befolkning sker der en kolossal påvirkning af de koloniseredes selvforståelse. Den danske koloniadministrations praktisering og dosering af en socialdarwinistisk kultur- og samfundsforståelse blev indoptaget i den brede grønlandske befolkning og var næsten uimodsagt altdominerende helt frem til begyndelsen af 1960-erne. I Grønland var borgerne i alt fald frem til 1953 principielt opfattet som nærmest umyndiggjorte undersåtter, der kun skulle deltage i afgrænsede dele af den formelle styring af landet. Den mentale arv fra disse omvæltninger påvirker fortsat dele af den grønlandske befolkning på negativ vis. Det gælder specielt for de, som er opvokset i den skjulte kolonialismes epoke fra 1953 til 1979.

Meritokrati: I sin rendyrkede form er målet, at et samfund styres så optimalt som muligt på vegne af befolkningen af de, der har bedst uddannelse, har mest erfaring og er dygtigst. Princippet om at prioritere uddannelse og erfaring dominerer fortsat primært inden for besættelse af stillinger i den offentlige forvaltning. Det er derimod ikke et princip, der i alle dele af befolkningen er specielt synligt i den grønlandske socialisering og i privatsfæren i det hele taget, på trods af, at det er et markant politisk ønske, at så mange som muligt i befolkningen tager en uddannelse.

Teknokrati: Den rationelle samfundsplanlægning skal blot overlades til de teknisk kyndige, der vil sikre en fortsat (teknologisk) udvikling af samfundet. Håndhævelse af denne styreform har domineret væsentlige dele af Grønland siden 1950 i skikkelse af GTO og fra 1980-erne af de organisationer, der overtog dele af GTOs virke. Specielt har det siden 1979 været et kendetegn

ved forvaltningen af de grønlandske råstoffer. Det har dog ikke fundet vej til grønlandsk socialisering og ej heller til privatsfæren.

Autokrati: Her tænkes det gode medborgerskab ind i en kollektiv individforståelse. Det var et af de bærende principper til sikring af et gensidigt forpligtet socialt netværk hos inuit før, de fik kontakt med europæere. Det sociale netværk tog først og fremmest udgangspunkt i de udvidede familierelationer. Med koloniadministrationens 'del og hersk' princip i 1800-tallet i forbindelse med udvælgelse af borgere til specielt jordemødre og kateketuddannelserne fik den kollektive individforståelse, der var kendt i familieklan-systemet, mulighed for at blive styrket i afgrænsede dele af befolkningen. I 1970-erne blev klantænkningen udstrakt til også at omfatte partiklaner i de nyetablerede politiske partier. Inden for den klanbaserede kollektive individforståelse opfattes 'blod som tykkere end vand'. Forståelsen af det gode medborgerskab omfatter derfor overholdelse af en loyalitet over for sin egen gruppe.

Ochlokrati: Som styreform aktiveres ochlokrati ved kraftige socioøkonomiske forandringer. Det er en protestbevægelse, der i sin logik fokuserer på enkeltsager og på at mobilisere borgere omkring disse, hvor borgerne forventes at slutte op om bevægelsens kritikpunkter. Denne styreform har først efter årtusindeskiftet for alvor vist sig på den grønlandske, politiske scene. Eksponeringen af de populistiske synspunkter overlades for en stor del til bevægelsens ledelse.

Demokrati: I Grønland er den demokratiske styreform først for alvor blevet italesat fra 1950. Det grønlandske samfund er formelt funderet på de demokratiske principper, der er samlet i Grundloven. Målt i forhold til de øvrige nordiske lande har stemmeprocenten ved de seneste årtiers parlamentsvalg ligget lavt. Det grønlandske demokrati blev først reelt født med Hjemmestyret i 1979, og det virker fortsat ungt, og desuden er der nogle kulturelle og historiske elementer, som giver det grønlandske demokrati et tilsnit af at være en type hybrid-demokrati. De demokratiske principper er på sin vis godt rodfastet i den grønlandske befolknings bevidsthed.

Et centralt element i et moderne vestligt demokrati er interesseorganisationers (NGOers) mulighed for og ønske om at gøre deres demokratiske indflydelse gældende. I grønlandsk sammenhæng er det først op mod 2010,

at en styrkelse af de grønlandske NGOere kan ses. I artiklen "The aluminium smelter project in Greenland — New aspects of an industrialisation process?" (Hansen 2013a [Artikel 6]) diskuteres tidspunktet for Grønlands reelle indtræden som aktør i den globale industrialisering. Det sættes for den grønlandske administration og erhvervsliv til 2006, hvor den amerikanske aluminiumsproducent Alcoa rettede henvendelse til Grønland med ønske om at undersøge mulighederne for at placere en aluminiumsmelter i Grønland (ibid., 88).

En af konsekvenserne af den større synlighed omkring muligheden for, at der i Grønland etableres storindustrielle produktionsanlæg eller miner, har været en gradvis styrkelse og modning af grønlandske NGOere. Modningen er sket i form af bedre organisering, bedre samarbejde og mere professionel kommunikation. Fra disse NGOere har der i 2013 og 2014 været markante krav om, at der i Grønland opbygges en tradition for mere reel borgerinddragelse i politiske beslutningsprocesser (Aaen 2012a, Aaen 2012b, Aaen 2012c). Den grønlandske del af den pan-inuitiske organisation Inuit Circumpolar Council (ICC) indgik i 2012 et toårigt projektsamarbejde med WWF Verdensnaturfonden i Danmark. *"Projektets formål er at fremme debatten og inddragelsen af offentligheden i beslutningsprocesser om råstofaktiviteter i Grønland"* (Langhoff 2013,4). Dette samarbejde er der kommet flere rapporter ud af om rettigheder og borgerinddragelse. Her kan nævnes: "Med folkets mandat? Høringsprocesser og borgerinddragelse på råstofområdet" (Langhoff 2013), "Råstofaktiviteter i Grønland. Beskyttelse af grønlandernes kollektive rettigheder i nationalt og internationalt perspektiv" (Hansen 2013) samt "Arktiske erfaringer — sammenlignende studie af borgerinddragelsen i forbindelse med råstofaktiviteter i en række arktiske lande" (Frost og Scott 2014). I oktober 2013 valgte syv grønlandske og en dansk NGO at etablere et samarbejde specifikt for at fremme borgerinddragelse i politiske beslutningsprocesser. I "NGO Koalitionen for Bedre Borgerinddragelse" indgår Transparency International Greenland, ICC Greenland, WWF Verdensnaturfonden, Avataq, KNAPK, Foreningen af 16. august samt Earth Charter Greenland (NGO Koalitionen 2014).

NGOernes holdning vidner om et voksende krav om et fuldt og rent demokrati i Grønland, men som anført i starten af kapitlet, så er den moderne demokratiske styreform i samfund som det grønlandske *"shaped not only*

by colonial history and European influence; indigenous history also matters" (Bentzen, Hariri and Robinson 2014, 1).

Når det samtidig ved ovenstående gennemgang af de forskellige i Grønland aktualiserede styreformer er blevet klart, at forståelsen af godt medborgerskab er divergerende mellem de forskellige styreformer, så bliver det tydeligt, at udfordringen med at sikre ordentlig, ren, demokratisk deltagelse og inddragelse og dermed et godt demokrati bliver meget kompleks — ikke mindst i Grønland.

Den inuitisk-vestlige hybrid-diskurs spiller med 1) en fortsat dominerende forståelse af den personlige integritets ukrænkelighed samt 2) den teokratisk betingede fatalisme og derudover 3) den klientelistiske og populistiske gruppetænkning en væsentlig rolle i forhold til at udfordre det demokratiske princip om individualitetstænkning samt den direkte, konfronterende diskussion og ageren. Det er i disse parametre, essensen i det grønlandske hybrid-demokrati skal findes.

5.5 Opsamling

Fem af værkets artikler (Artikel 2, 4, 5, 6 og 7) har på forskellig vis behandlet samfundsmæssige aspekter ved udvalgte dele af de styreformer og opfattelser af godt medborgerskab, som har været og fortsat er gældende i det grønlandske samfund.

Styreformerne inuitisk teokrati, autokrati og ochlokrati har domineret den grønlandske privatsfære, mens styreformerne vestligt teokrati, xenokrati, meritokrati og teknokrati har domineret offentlighedssfæren. I denne gruppering af de forskellige styreformer i henholdsvis privatsfæren og offentlighedssfæren kan ses substansen i det brud, der er identificeret mellem Felt B og Felt C i Figur 1 (side 23).

Desuden er det påvist, at det er indflydelse fra de beskrevne styreformer på det gældende grønlandske demokrati, som udgør essensen i den hybrid-demokratiske styreform, der karakteriserer det grønlandske samfund i dag.

6 Varierende legitimiteter

Den tredje og sidste Arbejdshypotese i relation til afklaringen af forskningsfeltet siger, at på grund af de potentielt eksisterende brud mellem privatsfære og offentlighedssfære har forudsætningen for en bred folkelig legitimitet omkring den formelle styring af Grønland kun delvist været til stede i det grønlandske samfund gennem de seneste 150 år og, at dette er en af de centrale årsager til de omvæltninger, som det grønlandske samfund har måttet opleve i den periode.

Her lyder spørgsmål nr. 3: Hvordan har varierende grader af folkelig legitimitet manifesteret sig i Grønland gennem de seneste 150 år?

Besvarelsen af det spørgsmål, der er knyttet til Arbejdshypotese nr. 3, bygger delvist på en syntese af Artikel 6 og Artikel 7, hvor problemstillingen er rudimentært behandlet. Analysen i Kapitel 3 af de historiske brud samt de syntetiserende analyser i Kapitel 4 og Kapitel 5 har nødvendiggjort en kraftig nuancering af de i Artikel 6 og Artikel 7 gjorte betragtninger over legitimitet. Besvarelsen bliver derfor primært bygget op med supplerende materiale.

6.1 Legitimitet

Lige siden de første samfund, hvor der har været en form for ledelse, har der hos lederne altid været behov for, at denne ledelse blev accepteret som en retmæssig ledelse, altså at ledelsen var legitim. Spørgsmålet om legitimitet er således en central parameter for alle samfund. Både synkront og diakront har alverdens samfunds ledere forholdt sig meget forskelligt til, hvordan legitimationsudfordringen har kunnet håndteres.

Som teoretisk, videnskabeligt begreb siges en af oplysningstidens fædre, filosofen og lægen John Locke (1632-1704), at have introduceret legitimeret autoritet (eksempelvis Torfing 2013, 74). Der refereres i den forbindelse til Lockes værk "Two Treatises of Government" (Locke 1689). Locke brugte dog ikke direkte udtrykket 'legitimeret autoritet'. Han talte derimod om, at et styre er afhængigt af folkets samtykke (consent). Heraf har eftertiden

udledt, at dette folkelige samtykke er ensbetydende med, at et styre har opnået legitimitet til at udøve sin magt. Et sted har Locke udtrykt det på denne her måde: *"For the first conqueror never having had a title to the land of that country, the people, who are the descendants of, or claim under those who were forced to submit to the yoke of a government by constraint, have always a right to shake it off, and free themselves from the usurpation or tyranny the sword hath brought in upon them, till their rulers put them under such a frame of government as they willingly and of choice consent to"* (Locke 1689, 189).

Inden for moderne samfundsvidenskab står den tyske sociolog, jurist og økonom Max Weber (1864-1920) som den første, der udviklede en sammenfattende empirisk tilgang til legitimitet (Andersen 2001). I en artikel, som blev publiceret to år efter Webers død (Weber 1922), skitserede Weber tre rene typer af legitimt styre, der hver funderer deres legitimitet på en bestemt type af autoritet. De tre typer af autoritet er: den traditionelle, den karismatiske og den legale autoritet (Torpe 1994, 13).

For samfundsvidenskaben er legitimitet et helt centralt begreb. *"Der findes imidlertid ikke én generelt accepteret definition på legitimitet, men legitimitet bliver almindeligvis forstået som grundlaget for den type politisk magt, der bliver udøvet både med en bevidsthed fra myndighedernes side om, at de har ret til at styre og med en tilsvarende folkelig anerkendelse af de styrende som autoritet, altså som en legitim magt"* (Knudsen 2010, 15). Denne overordnede beskrivelse af legitimitet betoner det gensidigt dobbeltrettede i forholdet mellem ledelse og befolkning. Det er netop dette aspekt, som John Locke mere end 300 år tidligere havde lagt vægt på.

Der er desuden bred enighed om, at *"en handling for at være legitim [skal] være ønskværdig, korrekt eller passende inden for de gældende normer, værdier, overbevisninger og definitioner. Disse normer, værdier mv. er ikke alment gyldige, men socialt konstrueret i den pågældende kontekst. Legitimitetsopfattelsen kan godt variere alt efter, hvilke værdier og normer, der i øvrigt er gældende i den pågældende kontekst"* (Niebuhr og Heckscher 2013, 15).¹⁰ I denne vinkel på legitimitetens væsen er der fokus på, at legitimitet

10 Anne Heckscher Niebuhr og Annette Heckscher refererer i den sammenhæng til den amerikanske sociolog Mark C. Suchman (Suchman 1995) (Niebuhr og Heckscher 2013, 15).

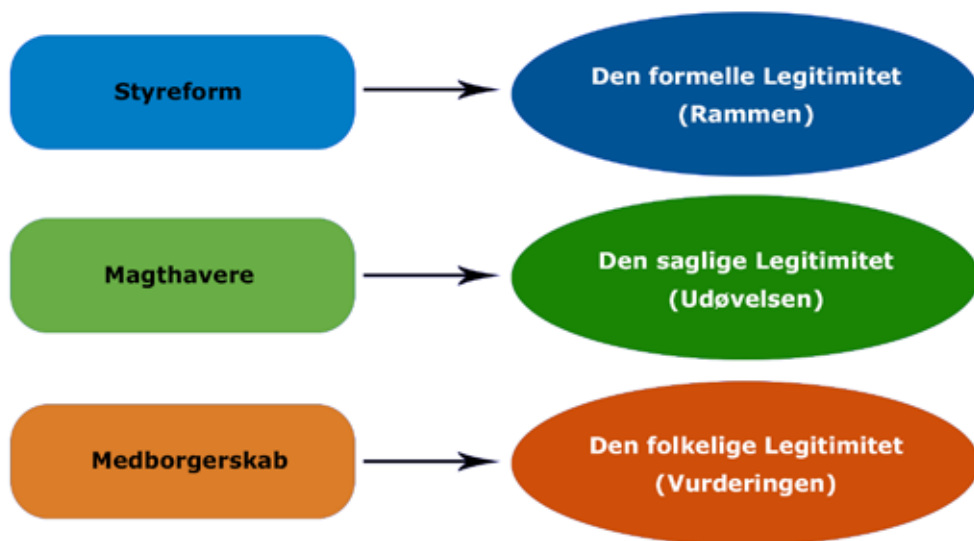
er både diskursiv og dynamisk. Det er på en måde det perspektiv, som Max Weber knæsatte med sine tre typer af autoritet og legitimitet.

Et yderligere perspektiv på legitimitet er, at tilstedeværelsen af legitimitet i et samfund kan siges nærmest at være en af drivkræfterne for, om det pågældende samfunds ledelse vedvarende kan holde på magten. Det er hos antropologerne Italo Pardo og Giuliana B. Prato formuleret således: *"a major argument ... is that it is not enough for political and economic action to be within the law, or to be made to fall within the law through ad hoc legislative changes. Above all, it must be seen to be legitimate. Empirical experience suggests that failing to meet such an imperative carries the risk that governance comes to be seen as unreliable and untrustworthy by the wider society"* (Pardo and Prato 2011.).

Et samlet billede af legitimiteten indikerer dermed, at der er tale om et dobbeltrettet forhold mellem styrende og styrede. Der er desuden tale om, at den legitimitet, som måtte være til stede på et givet tidspunkt, er diskursiv og dynamisk, hvilket vil sige, at en given legitimitet er bundet i tid og rum. Derudover er tilstedeværelsen af legitimitet i et samfund en af drivkræfterne for et politisk bæredygtigt styre.

6.2 Folkelig legitimitet

Hans Gammeltoft-Hansen (1944-), som var Folketingets Ombudsmand i perioden 1987-2012, har skitseret en tredeling af legitimiteten. Gammeltoft-Hansen skelner mellem den formelle, den saglige og den folkelige legitimitet (Gammeltoft-Hansen 2013, 2), som defineres således: *"Den formelle legitimitet henviser til, at beslutningerne er blevet til i overensstemmelse med de formelle regler om beslutningsprocesserne"* (ibid.). *"Den saglige legitimitet ... går ud på, at grundlaget for enhver politisk beslutning skal være veloplyst"* (ibid.). *"Den folkelige legitimitet ... handler om oplevelsen og reaktionen hos dem, der berøres af de politiske beslutninger. ... Den folkelige legitimitet af de politiske beslutninger må ikke forveksles med en entydig enighed i beslutningernes indhold. Man kan af mange grunde være uenig i en politisk beslutning men samtidig erkende, at beslutningen er fuldt ud legitim"* (ibid., 2-3). Den folkelige legitimitet brister, når *"processen ikke [har] været åben"* (ibid., 3).

Figur 21. Figuren illustrerer Hans Gammeltoft-Hansens tredeling af legitimiteten i relation til styreform, magthavere og medborgerskab. Egen model.

Koblingen mellem Gammeltoft-Hansens tredeling af legitimitet og nogle af de centrale begreber fra de foregående kapitler er skitseret i Figur 21.

I de følgende afsnit skal alene refereres til den folkelige legitimitet i den forstand, som Hans Gammeltoft-Hansen har defineret den.

6.3 Pluralistisk legitimitetsmodel

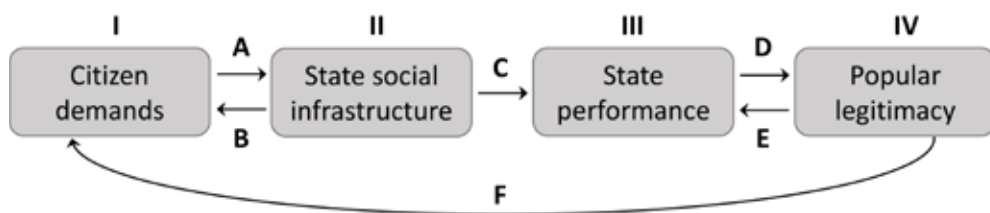
For at kunne foretage en nærmere empirisk analyse af den folkelige legitimitet er der behov for en model, som rummer alle de ovenstående parametre for legitimitet; dobbeltrettet, diskursiv, dynamisk og drivkraft. En sådan model er blevet udviklet af Bruce Gilley (1966-) i 2009 (Gilley 2009), se Figur 22.

I henhold til Gilley skal modellen læses som, at der fra borgerne (I) udgår relativt autonome krav til staten vedrørende samfundet (A). Staten spiller dog en vis rolle i udformningen af disse krav (B). Gennem statens sociale infrastruktur (II), der består af institutioner og ideologier, leverer staten nogle resultater (C), som samlet set gennem regeringsførelse og

serviceniveau udgør statens performance (III). Befolkningens vurdering af statens performance (D) leder frem til et bestemt niveau af legitimitet (IV), der i sig selv er med til at påvirke statens evne til at performe (E). Desuden har det bestemte niveau af legitimitet indflydelse på de relativt autonome krav fra borgerne (F) (Gilley 2009, 62-63). Modellen medtager dermed, at staten *"is both a consequence and a cause of legitimacy"* (ibid., 62).

De resultater, som en stat leverer (C), udgør et bredt spektrum inden for regeringsførelse og serviceniveau. Bruce Gilley analyserer sig frem til, at de tre 'ydelser', som er mest relevante i forhold til et højt eller lavt legitimitetsniveau, er et lands udvikling, demokrati og governance (ibid., 26ff).

For værket her er det interessant at holde dels Gilleys model, dels de tre mest relevante samfundsudviklinger op mod de i Kapitel 3 identificerede tre særligt markante brud i den danske koloniale styring af Grønland. Der er tale om de brud, der skete omkring 1832, i 1953 og i 1979.

Figur 22. Bruce Gilleys pluralist model of legitimacy. Gengivet efter Gilley (Gilley 2009, 63)

Det første særligt markante brud siden starten på kolonitiden kom, da hele det formelle grundlag for dansk tilstedeværelse i 1832 forsvandt, dengang det blev erkendt, at nordboerne ikke længere var i Grønland. Fra første del af 1700-tallet var den formelle legitimering af den danske tilstedeværelse i Grønland, at man ville støtte en videre **udvikling** af det nordiske samfund i Grønland. Da det blev klart, at der ikke længere var noget nordisk samfund, som kunne hjælpes til videre udvikling, forsvandt legitimeringen, og der kom et brud, hvor en ny legitimering af den danske tilstedeværelse måtte formuleres. Det blev som beskrevet i Kapitlet 3 til dogmet om at hjælpe det samfund, som så var til stede i Grønland, nemlig det inuitisk-grønlandske.

Forud for grundlovsændringen i 1953, som markerer det andet særligt markante brud, var gået en stigmatisering af Danmark i det dengang nye organ De Forenede Nationer, FN, hvor Danmark i 1946 måtte lide den tort at blive skrevet på listen over kolonimagter. Det internationale samfund opfattede det ikke længere som legitimt at have kolonier under sig, da de koloniserede folk ikke har adgang til de rettigheder, der er forbundet med **demokrati**. Resultatet blev, at der skete et regulært brud ved, at Grønlands statsretslige status med grundlovsændringen i 1953 blev omskrevet, og derved blev legitimiteten udadtil formelt genoprettet.

En af konsekvenserne af Grønlands nye status fra 1953 og af det danske moderniseringsprojekt i 1950-erne og 1960-erne var, at flere og flere unge grønlændere blev sendt til Danmark, for at de kunne tage en uddannelse. Dermed skete der en — fra dansk side nok delvis utilsigtet — autonom politisk modning og bevidstgørelse blandt den gruppe af grønlændere, som var under uddannelse i Danmark. Det resulterede i, at der fra første del af 1960-erne rejste sig en grønlandsk kritik af den danske forvaltning af Grønland. Op gennem 1970-erne forsvandt mere og mere legitimiteten for den dengang gældende danske **governance** i Grønland. Omvæltningen, tredje særligt markante brud, kom efter forhandlinger mellem Grønland og Danmark, og fra 1979 var Hjemmestyret en realitet. Dermed var den folkelige legitimitet blevet genetableret.

Set i forhold til Gilleys model (Figur 22, side 121) var bruddet i 1832 alene skabt, fordi der internt i statens egen beskrivelse opstod en situation med ikke-legitimitet. Det var derfor alene via B, altså fra staten selv, det nye krav til staten kom. Det er unægtelig en speciel situation, hvor den berørte befolkning slet ikke var involveret i formulering af kravene. Bruddet i 1953 er også et særtilfælde i forhold til modellen, for modellen er i sin struktur endogam, hvor det alene er et samfunds indre mekanismer, der indgår i modellen. Men 1953-bruddet blev aktualiseret på grund af en overstatsligt defineret ikke-legitimitet. Den eksterne pil, som kunne vise den udløsende faktor, fremgår ikke af modellen, men det ville i givet fald skulle være en pil a la A, hvor den blot har startpunkt uden for modellen. Det er alene bruddet, der fremkom i 1979, som kan siges at være et resultat af en demokratisk proces i henhold til modellen, for det er kun forud for 1979, at der opstod et relativt autonomt

krav fra den berørte befolkning med påstand om ikke-legitimitet i den gældende performance.

Der er i ovenstående analyse en klar indikation på, at det ikke er den helt samme type af ikke-legitimitet, der kan spores som væsentlige elementer i de tre brud, der er blevet identificeret op gennem Grønlands kolonitid. Aspektet med ikke-legitimitet udfoldes yderligere i det følgende afsnit.

6.4 Ikke-legitimitet

Et af de centrale kritikpunkter, som den engelske samfundsforsker David Beetham har fremført mod Max Webers klassiske tredeling af autoritet og legitimitet er, at *"Weber's lack of concern with non-legitimate 'Herrschaft' becomes a crucial handicap"* (Beetham 1991a, 37).

På den baggrund har Beetham revideret de tre parametre for legitimitet og har samtidig udvidet dem med en korresponderende negation i form af ikke-legitimitet (Beetham 1991b). David Beethams skema for legitimitet og tilhørende ikke-legitimitet er opstillet i Figur 23.

Criteria of legitimacy	Corresponding form of non-legitimate power
1. Conformity to rules (legal validity)	1. Illegitimacy (breach of rules)
2. Justifiability of rules in terms of shared beliefs	2. Legitimacy deficit (discrepancy between rules and supporting shared beliefs, absence of shared beliefs)
3. Legitimation through expressed consent	3. Delegitimation (withdrawal of consent)

Figur 23. *Beetham's Three Dimensions of Legitimacy.* Gengivet efter Beetham (Beetham 1991b, 20).

Beethams pointe er at fokuset på ikke-legitimiteten er vigtigt, når det, som tidligere beskrevet, indgår i forståelsen af samfund og legitimitet, at fraværet af legitimitet er en vigtig destabiliserende faktor. Beethams skelnen går for den første parameter på, at der er legitimitet til stede, når det sæt af regler eller love, som et samfund bygger på, er retsgyldige. Derimod opstår der en situation med **illegitimitet**, når de gældende regler og love ikke længere regnes for retsgyldige. Det sker, når et nyt sæt af regler er opbygget, og den gamle logik dermed fremstår som forkert og som et brud på de nye regler.

For den anden parameters vedkommende er der en legitim tilstand, når der er tale om en høj grad af enighed om det (moralsk) rimelige ved et sæt af regler. Dette bliver til en tilstand med legitimt underskud, som jeg her med en konstrueret form vil benævne **uligitimitet**, når der blandt borgere ikke længere er den samme grad af tilslutning som tidligere til, at de gældende regler er rimelige. Der skal være tale om, at en væsentlig del af befolkningen mener, at de gældende regler og love ikke længere er gode nok.

Den tredje og sidste parameter siger, at når der er en udtrykkelig tilslutning til et styres grundlag eller forudsætning, så bygger styret på et legitimt grundlag. Hvis den udtrykkelige tilslutning til et styres grundlag måtte forsvinde, så er der tale om **delegitimitet** i forhold til det pågældende styre.

Det bringer mig frem til at se på, hvordan denne opdeling af ikke-legitimitet i illegitimitet, ulegitimitet og delegitimitet passer i forhold til de tre identificerede brud op gennem Grønlands kolonihistorie.

Bruddet i 1832 var en direkte konsekvens af Graahs konklusion om, at nordboerne var uddøde. Det var selve det legitime grundlag eller den legitime forudsætning, som med Graahs konklusion med ét blev revet væk som begrundelse for den danske tilstedeværelse. Selvom de dansk-norske samfund i Grønland i 1700-tallet og i første del 1800-tallet endnu ikke var stødt på efterkommere fra nordboerne, så levede håbet endnu, og det indgik meget klart i Graahs instruks, at han skulle lede efter nordboerne (Graah 1832). Formelt var den — efter 1814 — rent danske begrundelse for sin tilstedeværelse fortsat hensynet til de endnu ikke lokaliserede nordboere. Derfor fik Graahs konklusion så vidtrækkende konsekvenser, som det rent faktisk var tilfældet. Der var nemlig tale om en **delegitimering** af det danske

styre i Grønland. Erkendelsen af delegitimeringen fik meget hurtigt konsekvenser for styringen af Grønland, fordi det var inde fra kernen hos magthaverne, at erkendelsen af delegitimeringen bredte sig.

Op til bruddet i 1953 var Danmark under kraftigt pres fra den nyetablerede overstatslige organisation, De Forenede Nationer, FN. Danmark havde i 1946 — efter pres — formelt måtte erkende, at Grønland var at regne som dansk koloni (DIIS 2007, 302; Petersen 1975). Det var Danmark nødt til at vedgå sig i forbindelse med, at Danmark blev en del af FN. Det centrale punkt i forhold til FN var pagtens Kapitel XI, hvor det i artikel 73 blandt andet hed, "*at FN-medlemmer med ansvar for administration af disse områder* [= ikke-selvstyrende område = koloniale], *skal "fremme selvstyre"* (ibid., 36 [egen tilføjelse]). Det var med andre ord med FN pagten blevet illegitimt at have kolonier under sig. Det gjorde derfor det danske styre af Grønland illegitimt set i internationalt FN-perspektiv. Fordi Danmark havde et oprigtigt ønske om at være blandt duksene i FN, var erkendelsen i 1946 dermed blevet et regulært legitimitetsproblem i forhold til styringen af Grønland. Af DIISs rapport fremgår det, at Danmark blandt andet bag om ryggen på Grønland (ibid., 206ff) ihærdigt arbejdede for, at Grønland ikke skulle blive et 'selvstyrende område', som artikel 73 ellers foreskriver, men derimod skulle indlemmes som en integreret del af Kongeriget Danmark. Den danske strategi lykkedes 1953 med grundlovsændringen, og dette accepterede FN den 7. september 1954 (se Figur 6, side 60) (DIIS 2007).

Grundlovsændringen blev starten på den koloniale epoke, som jeg har kaldt skjult kolonialisme (se side 61). Når epoken kaldes for 'skjult', så skyldes det, at Danmark med accepten fra FN på overfladen slap af med betegnelsen kolonimagt, men samtidig fortsatte det danske Folketings reelle fjernstyring af Grønland. I forbindelse med indførelsen af selvstyre den 21. juni 2009 fremsendte Danmark en fornyet orientering til FN om den i 2009 fornyede status for Grønland. Orienteringen skete i form af et såkaldt Circular Note dateret den 7. oktober 2009 fra den danske ambassadør ved FN Carsten Staur til FNs generalsekretær Ban Ki-moon. Brevet bar titlen "*Act on Greenland Self-Government*" (Staur 2009). Den diplomatiske behandling af den danske orientering endte med, at Danmark den 8. februar 2010 på FNs generelforsamling afgav en orientering om sagen under punkt 39 '*Implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries*' (Lyngé 2015).

Denne fornyede orientering til FN om den nye status, som Grønland opnåede i 2009 med indførelsen af selvstyre, skete lidt mere end 55 år efter den seneste danske rapportering til FN om Grønland. Dette er tydeligt med til at indikere, at Grønlands reelle status i de mellemliggende år muligvis ikke var blevet fuldt belyst i forbindelse med den danske rapportaflæggelse til FN i 1954. Dermed var den reelle status en *skjult* kolonialisme.

Den proces, der gik forud for bruddet i 1979, var — set i forhold til de to ovenfor beskrevne forløb — langvarig. Processen tog sin begyndelse i første del af 1960-erne. I 1964 blev fødestedskriteriet indført. Det betød *"at personer, der var født i landet [Grønland], eller som inden deres femte år fik fast bopæl der, fik mindre i løn og ringere vilkår mht. ferierejser, bolig m.v. end udsendte danske"* (Lidegaard 1997).¹¹ Med afsæt i fødestedskriteriet anførte Helge Kleivan, at *"det er ... bl.a. lønforskellene, som ganske entydigt følger den etniske grænse, der mere end noget andet har bidraget til at gøre den grønlandske befolkning sin egenart og sin situation i tilværelsen bevidst"* (Kleivan 1969, 150). Kleivan pegede desuden på, at det var tosprogede, uddannede grønlændere, *"uddannelseseliten, ... [der] ... på den mest håndgribelige måde blev konfronteret med forskelsbehandlingen"* (ibid.). Dette falder i god tråd med, at daværende studerende, medlem Unge Grønlænderes Råd og senere landsstyreformand Jonathan Motzfeldt i Berlingske Tidende i 1965 er citeret for at sige: *"Vi er den første egentlige grønlandske opposition og dermed et brud med den hidtidige ureflekterede og ydmyge ja-mentalitet"* (Christiansen og Bønnelykke 1981, 66).¹²

Videre op gennem 1960-erne og 1970-erne blev den folkelige grønlandske utilfredshed med det danske styre gradvist forstærket. Den problemstilling er diskuteret i Artikel 7 (Hansen 2014a, 146ff) og kan illustreres med protestplakater fra 1975, se Figur 24. Desuden har Frank Sejersen en grundig gennemgang af den mere tilspidsede debat i 1970-erne specielt i

11 Mads Lidegaard er anført som forfatter på trods af, at artiklen i den trykte version af encyklopædien er uden forfatterangivelse. Forfatterangivelsen skyldes, at den ordret tilsvarende artikel, der er at finde på www.denstoredanske.dk, er tilskrevet Mads Lidegaard som forfatter. (www.denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Grønland/Grønlands_samfund,_kultur_og_historie/fødestedskriterium).

12 Selve artiklen i Berlingske Tidende med Jonathan Motzfeldts udtalelse er det ikke lykket mig at lokalisere. Det er således alene referencen i Christiansen og Bønnelykke (1981), der her henvises til.

forhold til de første offshore olieprøveboringer ud for Grønlands vestkyst i 1976-1977 (Sejersen 2014). Eksempelvis citeres en grønlandsk aktivist for i 1975 at have sagt til Jyllands-Posten, at der "måske vil blive brug for våben i den kommende modstandskamp mod Danmark" (ibid., 17).

Figur 24. Examples of Protest Posters from a Protest Demonstration in Sisimiut in 1975 (Hansen 2014a, 148 [Artikel 7]).

De grønlandske protester, som startede i 1964 (Sørensen 1983, 202-203) gik på, at der i en del af den grønlandske befolkning var en markant utilfredshed med den forvaltning, som den danske stat udøvede i forhold til det grønlandske samfund. Der var således tale om, at den danske stat i forhold til den grønlandske befolkning gennem hele perioden havde et tiltagende legitimitetsunderskud, en tiltagende folkelig **ulegitimitet**, der i 1979 med indførelsen af Hjemmestyre endte med det formelle brud i forhold til den hidtidige styring af Grønland.

Igen ses det, at bruddene i 1832 og i 1953 ikke holder sig inden for de gængse interne samfundsdemokratiske rammer. Erkendelse af den **delegitime** tilstand, der førte til bruddet i 1832, kom inde fra kernen hos magthaverne. Presset på den danske stat med opfattelsen af Grønlands kolonistatus som **illegitim** kom udefra fra den mellemstatslige organisation FN. Det førte til grundlovsændringen i 1953. Det var først med 1960-ernes og 1970-ernes gradvist mere udbredte opfattelse i den grønlandske befolkning af det danske styre som værende **ulegitimt**, hvilket førte til bruddet i 1979, at der for første gang var tale om en proces, som var samfundsinternt og demokratisk funderet.

Dette faktum, at de samfundsmæssige brud, som skete før 1979, var baseret på andre forhold end utilfredshed i den grønlandske befolkning, er med til at indikere, at demokratiet i Grønland må betegnes som et ungt demokrati.

6.5 Hvordan manifesteret ...?

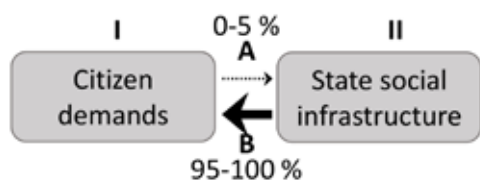
Dette kapitel handler om legitimitet, og spørgsmålet er: Hvordan har varierende grader af folkelig legitimitet manifesteret sig i Grønland gennem de seneste 150 år?

Gennem de foregående afsnits analyser er det blevet klart, at når der med 'folkelig legitimitet' henvises til den grønlandske befolkning, så har der gennem Grønlands kolonitid været tale om en beskeden manifestering af folkelig legitimitet i alt fald, hvis der med manifestering menes afgørende indflydelse på den politiske praksis.

De i Kapitel 3 tre identificerede særligt markante brud i styringen af Grønland — i 1832, 1953 og 1979 — har vist sig at have helt eller delvist rod i tre meget forskellige typer af ikke-legitimitet.

Det, som skete omkring bruddet i 1830-erne, foregik i København. Den eneste direkte grønlandske folkelige indflydelse, som kan siges potentielt at have påvirket W.A. Graahs og andre danske beslutningstageres holdning og perspektiv, må være de grønlændere, der var med på Graahs konebåds-ekspedition. Indflydelsen fra dem har tilmed sandsynligvis primært været af indirekte karakter. Der synes i diskussionerne i relation til den nye erkendelse

ikke at være nogen eksplicit reference til eventuelle grønlandske synspunkter eller holdninger i forhold til nordboernes fortsatte eksistens i Grønland eller ej (Sveistrup og Dalgaard 1945, Graah 1832). Den tydeligvis meget ringe grad af folkelig grønlandsk indflydelse er illustreret i Figur 25.

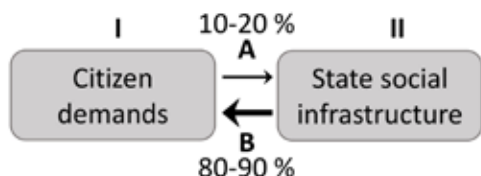

Figur 25. Udsnit af Gelleys pluralistiske legitimitetsmodel. Markering af graden af indflydelse på bruddet i 1832. Egne tilføjelser.

Som det er blevet beskrevet ovenfor, så var Landsrådet forud for 1953 i det danske spil over for FN delvist marionetter i den danske stats planlægning og strategi. Landsrådet fik lov til at have en mening om sagerne, men Landsrådet havde ingen selvstændig beslutningskompetence, og — vigtigere — Landsrådet rådede ikke over tilstrækkeligt med uafhængige midler og et fra det danske styre autonomt og kvalificeret administrativt apparat til, at Landsrådet kan siges at have været i stand til at optræde med en autonom og selvstændig mening, der var fremkommet gennem, hvad der i dag forstås med *"Principle of Free, Prior and Informed Consent"* (Tamang 2005). Formuleringen af princippet om frie, forudgående og informeret samtykke er af nyere dato. Det er en formulering, der indgår i *"United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples"*, som blev vedtaget på FN generalforsamling den 13. september 2007 (DRIPS 2008). Eksempelvis lyder Artikel 19: *"States shall consult and cooperate in good faith with the indigenous peoples concerned through their own representative institutions in order to obtain their free, prior and informed consent before adopting and implementing legislative or administrative measures that may affect them"* (ibid., 8).

Netop fordi der dermed kan siges at være tale om et anakronistisk perspektiv på processen op til 1953, kunne en oplagt indvending mod denne form for argumentation være, at det ikke er rimeligt at dømme datidens processer ud fra nutidens standarder. Dertil er at sige, at der ikke er tale om at dømme processen i sig selv. Der er derimod tale om en vurdering af, hvorvidt der

ved processen forud for 1953 var tale om, at der fra grønlandske borgere udgik relativt autonome krav til staten vedrørende samfundet, jævnfør Bruce Gilleys pluralistisk legitimitetsmodel (Figur 22, side 121). Konklusionen er, at det var der ikke eller kun i meget ringe grad tale om forud for 1953. Den folkelige grønlandske indflydelse er, som illustreret i Figur 26, uden en egentlig kvantitativ analyse som grundlag, sat til mellem 10 og 20 % ud fra anerkendelsen af, at Landsrådet dog blev konsulteret (DIIS 2007).

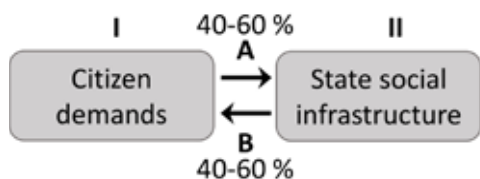

Figur 26. Udsnit af Gilleys pluralistiske legitimitetsmodel. Markering af graden af indflydelse på bruddet i 1953. Egne tilføjelser.

Det var først med optakten i 1960-erne og frem til indførelsen af hjemmestyre i 1979, at der kan siges at have været en proces i Grønland, hvor relativt autonome krav fra den grønlandske befolkning til den danske statsmagt har været en direkte årsag til en omlægning af styringen af Grønland. Det kan i forlængelse heraf med god ret anføres, at det alene var i kraft af Grønlands gradvise udtræden af den koloniale styreformers skygge, at en relativt autonom grønlandsk folkelig legitimitetsvurdering fra 1960-erne kunne begynde at få reel indflydelse på den formelle danske styring af Grønland.

I Figur 27 er den folkelige grønlandske indflydelse skønnet til at udgøre mellem 40 % og 60 %. Dette skøn bygger alene på kendskab til forløbet. Det er ikke baseret på nogen form for kvantitativ analyse. En af indikatorerne på, at der har været tale om en nogenlunde lige grad af indflydelse fra de to parter, er konstruktionen omkring fællesanliggenderne i

hjemmestyreordningen. Der var hjemmestyreanliggenderne til Grønland, og der var rigsanliggenderne til Danmark, og så var der fællesanliggenderne, hvor parterne sad sammen omkring bordet.

Figur 27. Udsnit af Gelleys pluralistiske legitimitetsmodel. Markering af graden af indflydelse på bruddet i 1979. Egne tilføjelser.

Som det ses, kan der gennem de tre analyserede særligt markante brud i styringen af Grønland spores en gradvis øget indflydelse fra folkelige grønlandske krav til statsmagten. Det er en positiv udvikling, når der anlægges et demokratisk perspektiv.

For at kunne forstå den koloniale kontekst er det vigtigt at være opmærksom på, at der i alle de tre analyserede tilfælde har været tale om, at den grønlandske befolkning har skullet forholde sig til en magthaver, der ikke er udsprunget af befolkningen selv. Den statsmagt, som 'citizen demands' i de ovenstående figurer har været oppe imod, har været den danske kolonimagt — ikke et selvstændigt grønlandsk styre. I alle de tre analyserede brud har der således i forhold til det grønlandske samfund været tale om en samfundsekstern statslig aktør, nemlig den danske (og i begyndelsen den dansk-norske) kolonimagt.

Manifesteringen af varierende folkelige legitimiteter er på den måde endnu ikke for alvor kommet til udfoldelse over for et grønlandsk styre, hvor det kan siges at have resulteret i en større samfundsmæssig omvæltning. Dette har det grønlandske samfund endnu til gode at opleve. Måske kan en snært af dette siges at have været på spil, da en større gruppe demonstrerende borgere i Nuuk tirsdag den 30. september 2014 var medvirkende årsag til, at Aleqa Hammond trådte tilbage som formand for Naalakkersuisut, hvilket udløste et inatsisartut-valg i utide (Duus 2014).

Det må i forlængelse heraf konkluderes, at når det i Arbejdshypotese nr. 3 forudsættes, at det er den grønlandske folkelige legitimitet i forhold til den formelle styring af Grønland, der alene har haft indflydelse på brud i styringen af landet, så er det en forkert forudsætning. Analysen i kapitlet her har

nemlig vist, at det i 1832 og i 1953 alene eller i alt fald helt overvejende var styrets (magthavernes) egne vurderinger eller samfundseksterne vurderinger, der skabte en ikke-legitim situation og dermed fremtvang de to særligt markante brud i styringen af Grønland. Det er alene ved 1979-bruddet, at en grønlandsk folkelig legitimitetsvurdering har haft afgørende indflydelse på et særligt markant styringsbrud. Det er en af indikationerne på en gradvis øget demokratisering i Grønland.

6.6 Opsamling

Det konstateres indledningsvist, at selvom diskussioner om legitimitet indgår i både Artikel 6 og Artikel 7, så er artiklernes analytiske tilgang til legitimitet ikke fyldestgørende, når de skal holdes op sammen med den indsigt, som er opnået i de foregående kapitlers positionerende og syntetiserende analyser af henholdsvis det historiske forløb, diskurser og styreformer.

En bredere og systematisk analytisk forståelse af legitimitet bygges op, og det danner grundlag for en legitimitetsanalyse af de tre særligt markante brud, der i de foregående kapitler er blevet lokaliseret til 1832, 1953 samt 1979. Analysen har vist, at der ved de tre særligt markante brud har været involveret tre tydeligt forskellige typer af ikke-legitimitet som udløsende faktor. Ved bruddet i 1832 var der tale om delegitimering, ved buddet i 1953 var der tale om illegitimering, og ved buddet i 1979 var der tale om ulegitimering.

7 Konklusion

De tre foregående kapitler har hver for sig været ramme for syntetiserende analyser af henholdsvis diskurs, styreform og legitimitet. Analyserne er udsprunget af Figur 1 (side 23), som var værkets indledende sammenkobling af de syv artikler i en sammenhængende forståelsesramme.

Med afsæt i forståelsesrammen blev der i Kapitel 2.2 (side 27) formuleret følgende samlende problemformulering for værket: *Hvordan har eksistensen af forskellige diskurser og forskellige styreformer med tilhørende opfattelse af godt medborgerskab samt forskellige legitimiteter haft betydning for udformning af og ændringer i den gradvist øgede demokratisering i Grønland gennem de seneste 150 år?*

7.1 Differentiering

Analyserne af diskurserne, styreformerne og legitimiteterne har blandt andet beskrevet en differentiering mellem de diskurser og de styreformer, som er blevet identificeret. Differentieringen er bygget på, hvordan hvilke diskurser og styreformer har haft og fortsat har betydning for den grønlandske befolkning som helhed. Desuden er styreformerne differentieret i forhold til deres status som formelt gældende styreform for Grønland eller ej. Det med status er nedenfor benævnt henholdsvis som overordnede styreformer for de formelt gældende og som underordnede styreformer for de uformelt gældende.

Den samlede konklusion for værkets problemformulering kan hermed skitseres som følger:

Diskurs:

Den i dag socialt gældende inuitisk-vestlige hybrid-diskurs har i mere end 150 år udgjort udgangspunktet for den grønlandske folkelige legitimitetsvurdering i forhold til den formelle styring af Grønland. I min forskning vedrørende denne diskurs har jeg primært haft fokus på opfattelsen af fatalismen og den uantastelige personlige integritet, som jeg betragter som to af de væsentligste parametre at skulle være opmærksom på i diskursens samspil med og modspil til en vestlig-dansk diskurs. En af de største udfordringer,

som den inuitisk-vestlige hybrid-diskurs står over for, er den anormalitet, der kan opleves i dele af den nutidige grønlandske socialisering.

Styreform, overordnet:

Den overordnede ramme for de seneste 150 års formel styring af Grønland var først xenokrati i skikkelse af kolonialisme. Denne styreform er gradvist blevet overlejet af en demokratisk styreform. Der er fortsat tale om en kobling mellem disse to styreformer, men den demokratiske har siden 1979 været den mest toneangivende. Alene dette endnu eksisterende islæt med elementer fra en xenokratisk styreform, der indgår som en del af den demokratiske styreform, giver i dag Grønland en hybrid-demokratisk styreform.

Styreform, underordnet:

Derudover er der i alt fald fire divergerende styreformer med tilhørende forskellig opfattelse af, hvad godt medborgerskab er, som har haft og fortsat har en vis indflydelse på udformningen den gældende hybrid-demokratiske styreform i dagens Grønland. Det gælder styreformerne meritokrati, teknokrati, autokrati og ochlokrati. Der er med disse fire styreformer ikke tale om formelt overordnede 'globalt' gældende styreformer i Grønland. Der er derimod tale om styreformer, som kan siges at være 'lokalt' forekommende og særligt dominerende inden for bestemte etater eller sfærer i det grønlandske samfund.

Mellem den meritokratiske styreform og den autokratiske styreform har det i høj grad været de ligeværdige individuelle rettigheder versus de gruppe-baserede kollektive hensyn, der har synliggjort modsætningerne. Det kan ses eksempelvis ved besættelse af stillinger og ved udpegning af personer til tillidshverv. Mellem den teknokratiske styreform og den ochlokratiske styreform har det derimod mere været det rationalistiske, vestligt videnskabelige perspektiv versus det traditionelle, folkelige perspektiv, der har synliggjort modsætningerne. Det kan ses eksempelvis ved fastsættelse af principper for, hvordan udnyttelsen af de levende ressourcer har skullet tilrettelægges.

Legitimitet:

Gennem et filter af de i vekslende grad gældende diskursers og styreformers logikker har der gennem den undersøgte periode udmøntet sig en vifte af legitimitetsvurderinger i forhold til den formelle styring af Grønland.

I udgangspunktet var min tese, at gennem hele den undersøgte periode havde den grønlandske folkelige legitimitetsvurdering haft en væsentlig indflydelse på de større og afgørende omvæltninger i den formelle styring af Grønland. Dette viste sig ved den nærmere analyse ikke at kunne ses at have været tilfældet ved alle de tre brud i styringen, som er blevet identificeret til henholdsvis 1832, 1953 og 1979. Det var derimod i høj grad andre gruppers legitimitetsvurderinger, der havde afgørende indflydelse på i alt fald bruddene i 1832 og i 1953. Kun ved bruddet i 1979 er der en klar dominerende indflydelse fra den grønlandske folkelige legitimitetsvurdering. Det er en af indikationerne på en gradvis øget demokratisering i Grønland.

7.2 Mekanismerne

Analyserne af diskurser, styreformers og legitimiteters har givet mulighed for at opbygge en ny forståelse af mekanismerne bag overgangene mellem de syv epoker, der er beskrevet i Figur 7 (side 65).

Tilstedeværelse af en betydende ikke-legitimitet er den bagvedliggende mekanisme. Nøglen til forståelse af mekanismen bag overgangene mellem de syv epoker ligger derfor i et indblik i rammerne for tilstedeværelsen af en ikke-legitimitet, der har bred tilslutning nok til, at det kan udløse et diskursivt brud. Det bliver uddybet i afsnittet her.

Gennem analyserne er det blevet klart, at de syv årstal for "Start-år" i Figur 7 ikke alle tilhører den samme kategori af årstal. Der er i analyserne blevet peget på tre særligt markante diskursive brud — 1832, 1953 og 1979. Analyserne har vist, at 1832 tilhører kategorien årstal for "Start på ikke-legitimitet", hvorimod 1953 og 1979 tilhører kategorien årstal for "Formalisering af forfatningsændring" (se Figur 28).

Der er med andre ord flere epoker (nemlig syv) i Figur 7, end der er diskursive brud (nemlig fem) i Figur 28. Det vil derfor kræve en nærmere gennemgang, for at få den egentlige sammenhæng på plads.

I Figur 28 ses de fem sæt af diskursive brud, som analyserne har påvist. De to tidligste "start på ikke-legitimitet" — 1721 og 1832 — ses også i Figur 7, men de tre senere "start på ikke-legitimitet" er ikke med i Figur 7.

Desuden strækker de tre første epoker — 1721-1782, 1782-1832 samt 1832-1908 — sig mellem "start på ikke-legitimitet" og "Formalisering af forfatningsændring". Hvorimod de tre senest afsluttede epoker — 1908-1953, 1953-1979 samt 1979-2009 — alene strækker sig mellem to "Formalisering af forfatning".

Start på ikke-legitimitet	Kernen i ikke-legitimitet	Formalisering af forfatningsændring	Kernen i forfatningsændringen
1721	Tilstedeværelse af ikke-reformerte nordboerne	1782	Kolonisering indledes (1721)
1832	Dansk tilstedeværelse på grund af nordboerne	1908	Kolonisering omdefineres (omkring 1832)
1945	Opretholdelse af kolonier	1953	Amtslignende status indledes (1953)
1963	Det danske styres forskelsbehandling	1979	Hjemmestyre indledes (1979)
2002	Hjemmestyrets begrænsninger	2009	Selvstyre indledes (2009)
?	?	?	?

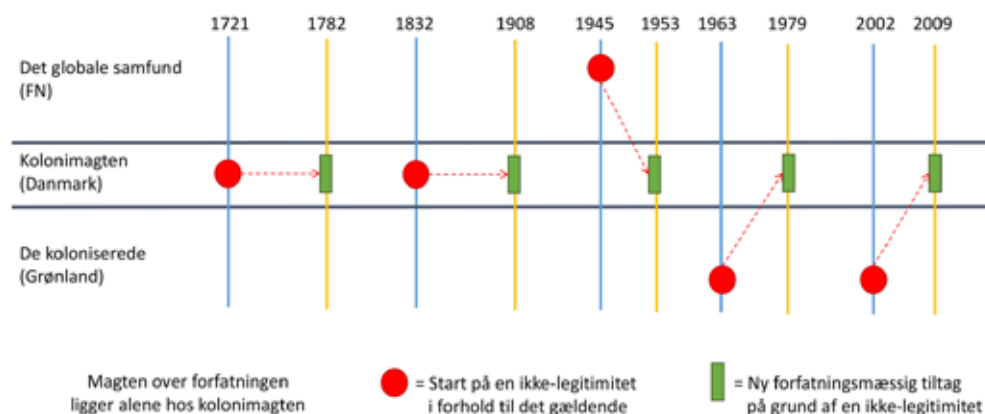
Figur 28. *Oversigt over start på de fem ikke-legitimiteter, der har været i stand til at påvirke den danske kolonimagt til at foretage en forfatningsændring for Grønland. Egen opstilling.*

Det rejser selvsagt spørgsmålet: Hvorfor optræder 1945, 1963 og 2002 ikke som epokeadskillende årstal? For at kunne besvare dette spørgsmål må vi se på, hvor starten på hver af de fem betydende ikke-legitimitet er lokaliseret.

I Figur 29 er der i højre side en tredeling mellem Det globale samfund (FN), Kolonimagten (Danmark) og De koloniserede (Grønland). Som kolonimagt er det alene i den danske administration eller i det danske parlament en beslutning, som vedrører Grønlands forfatningsmæssige status kan besluttes.

De fem grønne kasser markerer de fem forfatningsmæssige tiltag, som Grønland har oplevet siden starten på koloniseringen i 1721. Starten for hvert af disse fem forfatningsmæssige tiltag kan der sættes en konkret dato på. Bortset fra instruksens i 1782 har der hver gang været tale om en konkret lov. Instruksens havde i 1782 de facto samme rækkevidde som de senere love har haft. Alle de fem forfatningsmæssige tiltag er i sagens natur placeret inden for de to linjer, der markerer den danske kolonimagts beslutningsrum.

Ud over de fem grønne kasser er der også fem røde prikker. De røde prikker markerer starten på den ikke-legitimitet, der har ligget forud for hvert af de fem forfatningsmæssige tiltag. Til forskel fra de forfatningsmæssige tiltag, så er det ikke muligt præcist at sige, hvornår starten på en ikke-legitimitet ligger. De årstal, som er anført her, indikerer det årstal, hvor den enkelte ikke-legitimitet for alvor blev synlig.

Figur 29. Illustration af de fem forfatningsmæssige tiltag gennem Grønlands kolonihistorie og de tilknyttede forudgående handlingsdeterminerende opfattelser af ikke-legitimitet. Egen opstilling.

Det, som er særligt interessant, er, at det kun er de to tidligste røde prikker (1721 og 1832), der ligger inden for det danske beslutningsrum. De øvrige

tre røde prikker ligger uden for det danske beslutningsrum, men disse tre ikke-legitimiteter har ikke desto mindre formålet at påvirke de danske beslutningstagere og har derigennem udløst et forfatningsmæssigt tiltag.

Både i 1721 og i 1832 var der ved ikke-legitimiteten tale om delegitimitet. I 1945 var der derimod tale om illegitimitet, mens der i 1963 og i 2002 var tale om ulegitimitet. Forklaringen på, hvorfor 1945, 1963 og 2002 ikke optræder som epokeadskillende årstal er derfor, at de tre årstal markerer starten på en ikke-legitimitet, der har rod fæste uden for det danske beslutningsrum. Det er først, når disse eksterne ikke-legitimiteter har formålet at fremtvinge et forfatningsmæssigt tiltag, at den pågældende ændring bliver synlig i epokesammenhæng, som illustreret i Figur 7.

I og med at disse tre seneste ikke-legitimiteter ikke har rod i en dansk kontekst, og på trods af, at de har kunnet fremtvinge forfatningsmæssige tiltag, så har de ikke for alvor rod fæstet sig i en diskursiv ændring i dansk opfattelse af forholdet mellem Danmark og Grønland. Flere steder i de foregående analyser er det slået fast, at den seneste danske diskursive ændring i opfattelse af forholdet mellem Danmark og Grønland ligger helt tilbage i 1832.

For Grønlands vedkommende har de to diskursive ændringer i henholdsvis 1963 og 2002 rod fæste i en grønlandsk opfattelse af forholdet mellem Danmark og Grønland. Med andre ord er der hele to gange sket en grønlandsk diskursiv ændring i opfattelsen af forholdet mellem Danmark og Grønland, mens der i samme periode ikke har kunnet påvises en parallel dansk diskursiv ændring i opfattelsen af forholdet mellem Danmark og Grønland.

Begge de grønlandske diskursive ændringer er gået i retning af, at man i Grønland ønsker større politisk og økonomisk uafhængighed fra dansk side. Grønlands ønsker ganske enkelt at komme ud af den endnu eksisterende koloniale tilknytning til Danmark.

Analyserne peger dermed på, at Grønland er mentalt klar til at påtage sig ansvaret for selvstændighed. Derimod lader Danmark ikke til, at have undergået de tilsvarende diskursive ændringer, hvilket betyder, at Danmark endnu ikke på samme måde mentalt er klar til at tage det sidste skridt mod til at fjerne de sidste koloniale koblinger mellem Danmark og Grønland.

Når adskillelsen — som vist i Figur 29 – er nødt til at gå gennem det danske parlament, hvis der skal ske en fredelig, fuldbyrdet afslutning på den koloniale kobling mellem Danmark og Grønland, så er der så at sige nødt til at blive skabt en ny rød prik inden for det danske beslutningsrum. Kun på den måde vil det være muligt at skabe en afslutning på den koloniale situation gennem forhandlinger. Det vil i så fald i internationalt perspektiv på helt unik vis kunne bane vejen for, at den forhandlingslinje, som parterne indtil nu har formået at fastholde, vil kunne fortsætte helt frem til den endelige afslutning på den danske kolonisering af Grønland.

7.3 Legitimitetsbegrebet

Det at afdække mekanismerne bag de samfundsmæssige forandringer og den gradvist øgede demokratisering handler også om et styres stabilitet og de dertilhørende begrundelser for magtens placering.

Idehistorisk har begrundelserne for magtens placering og det tilknyttede legitimitetsbegreb skiftet gennem de seneste 300 år. Torben Hviid Nielsen beskrev i en artikel i 1985 tre epoker i legitimitetens idehistorie i form af tre legitimitetsformer (Nielsen 1985, 382). De tre legitimitetsformer i det moderne legitimitetsbegreb er skematisk opstillet i Figur 30.

Legitimitetens karakter	Stabilitetens forudsætning	Idehistorisk hovedperiode	Markant eksponent
Absolut legitimitet	Tilstedeværelse af legitimitet	- 1850	Talleyrand-Périgord (1754 – 1838)
Dynamisk legitimitet	Tilstedeværelse af legitimitet	1850 - 1950	Max Weber (1864 - 1920)
Demokratisk legitimitet	Tilstedeværelse af legitimitet	1950 -	Fritz W. Scharpf (1935 -)

Figur 30. Oversigt over de tre legitimitetsformer i det moderne legitimitetsbegreb med afsæt i Nielsen (1985). Egen opstilling.

Det, som analyserne i værket her har vist, er, at der lader til at være et andet aspekt af forholdet mellem legitimitet og samfundsmæssig stabilitet end de, som er beskrevet af Torben Hviid Nielsen. Analyserne af samfundsendringerne i Grønland gennem små 300 år peger på, at det nok i højere grad er fravær af ikke-legitimitet, som er med til at sikre en samfundsmæssig stabilitet. Denne legitimitetsform er opstillet i Figur 31, der tjener som tilføjelse til Figur 30.

Legitimitetens karakter	Stabilitetens forudsætning	Idehistorisk hovedperiode	Markant eksponent
Ikke-legitimitet	Fravær af ikke-legitimitet	2000 -	?

Figur 31. Værkets bidrag legitimitetens idehistorie. Skitsering af en fjerde legitimitetsform i det moderne legitimitetsbegreb. Egen opstilling.

7.4 Dobbelt konnotation

Værkets titel "Fra passiv iagttager til aktiv deltager" kunne måske forlede nogen til at mene, at der er tale om to gange dobbelt konnotation, 'passiv iagttager' og 'aktiv deltager'. Dette er dog langt fra tilfældet. I titlen ligger indlejret en reference til de tre særligt markante diskursive brud. Der var — som beskrevet — tale om et brud i 1832 udsprunget af en delegitim situation, et brud i 1953 udsprunget af en illegitim situation og et brud i 1979 udsprunget af en ulegitim situation.

I Figur 32 er de tre særligt markante diskursive brud organiseret ud fra, for det første at der har været tale om, hvorvidt befolkningen i Grønland overvejende har været passiv eller aktiv interaktionen med kolonimagts organisering. For det andet er de særligt markante diskursive brud organiseret ud fra, om befolkningen af kolonimagten i overvejende grad har været tildelt en rolle som iagttager eller deltager.

	Passiv	Aktiv
Iagttager	1721 - 1832	1832 - 1953
Deltager	1953 - 1979	1979 -

Figur 32. *Sammenhæng mellem særligt markante diskursive brud og den af kolonimagten tildelte rolle til den grønlandske befolkning som iagttager eller deltager samt den af egen drift den grønlandske befolkning etablerede rolle som passiv eller aktiv. Egen opstilling.*

De fire felter skal i kronologisk rækkefølge læses som, at i perioden 1721-1832 var den grønlandske befolkning i overvejende grad **passive iagttagere**. Det skal forstås således, at kolonimagten i overvejende grad tildelte befolkningen iagttagerens rolle, og der er for denne periode ikke eksempler på, at befolkningen markant modsatte sig den tildelte rolle. Befolkningen agerede således i høj grad passivt i forhold til den tildelte rolle.

I perioden 1832-1953 var den grønlandske befolkning i tiltagende grad **aktive iagttagere**. Perioden er fortsat karakteriseret ved, at kolonimagten tildelte befolkningen iagttagerens rolle, når det gælder styring af det grønlandske samfund, men gennem perioden agerede primært ledende dele af befolkningen i stigende aktivt inden for de rammer, som kolonimagten opstillede.

For perioden 1953-1979 kan befolkningen karakteriseres som overvejende **passive deltagere**. Dette var primært gældende i den første del af perioden. Kolonimagten havde med grundlovsændringen formelt gjort den grønlandske befolkning til deltagere med to grønlandske medlemmer i Folketinget. Inden for denne nye ramme agerede befolkningen frem til første del af 1960'erne primært passivt og accepterende i forhold til de nye privilegier. Men den kunstige situation med formel ligestilling kombineret med en i praksis oplevet ikke-ligestilling skabte i 1970'erne bred folkelig tilslutning til, at noget nyt måtte skabes. I den forstand har vi derfor en begyndende aktivering i slutningen af denne her periode.

Det er dog først i perioden fra 1979, at vi kan sige, at befolkningen i overvejende grad er **aktive deltagere**. Grønlands eget parlament blev etableret, og det demokratiske system, som vi har, fordrer, at befolkningen bidrager til systemet som aktive deltagere.

7.5 Demokratisering

Et af mine bagvedliggende, implicitte incitamenter for at have foretaget undersøgelsen i værket her har været et ønske om fremadrettet at bidrage til en øget grad af reel demokratisering i det grønlandske samfund. Mit rationale har været, at for at kunne styrke en demokratiseringsproces er det nødvendigt at skabe sig en operationaliserbar forståelse af såvel den historiske dimension som den aktuelt gældende realitet på området.

Med udarbejdelse af værket er der et ønsket om at bidrage med ideer, som kan være med til at sikre en øget folkelig legitimitetsvurdering af den formelle styring af Grønland. Det har ikke været et mål at skulle pege på konkrete løsningsmuligheder, da de nødvendigvis må skulle udspringe af hvad, der folkeligt og politisk kan være flertal for.

For mit vedkommende samler interessen sig fremadrettet om at følge med i, hvordan fremtiden kommer til at forme sig for det grønlandske demokrati i forhold til de tre parametre udvikling, demokrati og governance.

Det skal afslutningsvist lige anføres, at der ud over de i værket identificerede brydninger, som ses mellem forskellige diskurser og mellem forskellige styreformer, er en meget væsentlig og særdeles tungtvejende parameter, som bør medtænkes i det samlede billede. Det gælder spørgsmålet om, hvordan de sociale og socioøkonomiske forhold samlet set spiller ind i forhold til den folkelige legitimitetsvurdering. Dette aspekt er overhovedet ikke blevet inddraget i værket, da det ikke ligger inden for værkets ramme, men fordi der kan være forhold af social eller socioøkonomisk karakter, som for den enkelte borger kan have væsentlig betydning for graden af borgerens aktive deltagelse, er det ikke desto mindre en væsentlig parameter i det samlede billede af det aktive demokratis tilstand i Grønland.

Hele den samfundsmæssige proces, som værket uvægerligt må siges at være en del af, kan ses som en gradvis klarere udformning af en moderne national ramme som led i den igangværende nation building proces i Grønland. Det er ikke mindst ud fra den vinkel, at værkets titel er "Fra passiv iagttager til aktiv deltager".

8 Ordliste

Diakron:	En diakron proces er en proces, hvor to eller flere ting sker tidsmæssigt forskudt fra hinanden eller som en som en proces over tid. Se eksempelvis side 66.
Diskurs:	En diskurs er en gruppe menneskers sammenhængende forståelse af virkeligheden. En diskurs er både tids- og stedbundet, og den ændrer sig over tid. Se eksempelvis side 67.
Epoke:	En epoke er en afgrænset tidsperiode, som afløses af en ny epoke. Epoker kan defineres ud fra mange forskellige kriterier. Se eksempelvis side 57.
Forskningsfelt:	Et forskningsfelt er det emne, som et forskningsprojekt beskæftiger sig med. Her er forskningsfeltet Grønlands kolonihistorie. Se eksempelvis side 22.
Forskningsmål:	Et forskningsmål er det mål eller det formål, der er med et forskningsprojekt. Her er forskningsmålet at analysere ændringer i magtrelationer og den gradvist øgede demokratisering. Se eksempelvis side 18.
Historicisme:	Historicisme en bestemt opfattelse af historien, som lægger vægt på, at den menneskelige forståelse af virkeligheden er såvel historisk som socialt betinget. Se eksempelvis side 32.
Inkommensurabel:	Det, at noget er inkommensurabelt, betyder, at det er usammenligneligt på et diskursivt plan. Se eksempelvis side 71.
Integritet:	Integritet omfatter en persons helt nære personlige holdninger til og opfattelser af livet og virkeligheden. Se eksempelvis side 71.

Inter-:	Inter- kan forekomme i mange sammensætninger. For eksempel er en inter-diskursiv sammenhæng en ydre sammenhæng mellem to forskellige diskurser. Se eksempelvis side 68.
Intra-:	Intra- kan forekomme i mange sammensætninger. For eksempel er en intra-diskursiv sammenhæng en indre sammenhæng inden for en og samme diskurs. Se eksempelvis side 68.
Inuitisk-grønlandsk:	Inuitisk-grønlandsk refererer til den diskurs, verdensbillede, tænkning, som inuit i Grønland havde, før de havde kontakt med europæere. Se eksempelvis side 11.
Klan:	En klan er en gruppe mennesker, som føler et særligt sammenhold ud fra en opfattelse af, at de hører sammen på grund af familie, politik eller lignende. Se eksempelvis side 100.
Konnotation:	Konnotation ses her i udtrykket 'dobbelt konnotation', altså 'dobbelt betydning'. Det kan være to ord i en sætning, som betyder det samme. Se eksempelvis side 42.
Legitimitet:	Her er fokus på folkelig legitimitet, som er en beskrivelse af i hvilken grad, der folkeligt er en anerkendelse af en bestemt proces eller et bestemt system i samfundet. Se eksempelvis side 117.
Medborgerskab:	Medborgerskab handler om individets rolle i samfundet. Krav og forventninger til individets rolle i samfundet er forskelligt fra styreform til styreform. Se eksempelvis side 26.
Oplysnings-tiden:	Oplysningsstiden er en periode i Europas historie fra ca. 1690 til ca. 1800. Begrebet 'oplysning' hentyder til, at periodens videnskab gav ny erkendelse og udvidede folkesviden om verden. Se eksempelvis side 33.

- Problemfelt:** Et problemfelt er det eller de spørgsmål, som bliver opstillet, og som et forskningsprojekt forholder sig til. Et problemfelt formuleres ofte i en problemformulering. Se eksempelvis side 22.
- Sfære:** Sfære bruges her i betydningen et fysisk eller opfattet område, som har nogle fælles kendetegn. Privatsfæren og offentlighedssfæren omtales i værket. Se eksempelvis side 22.
- Styreform:** Et samfunds styreform hviler på nogle grundlæggende værdier, normer og principper. En styreform sætter rammer for, af hvem og hvordan beslutninger kan træffes. Se eksempelvis side 81.
- Synkron:** En synkron proces er en proces, hvor to eller flere ting sker tidsmæssigt samtidigt eller i parallelle og sideløbende forløb. Se eksempelvis side 66.
- Syntetiserende analyse:** En syntetiserende analyse er en sammenfattende analyse. Her refererer det til analysen af de syv artikler, som ligger bag værket. Se eksempelvis side 22.
- Verdensbillede:** Verdensbillede er i værket her synonymt med diskurs. Se eksempelvis side 25.
- Vestlig-dansk:** Vestlig-dansk refererer til den diskurs, verdensbillede, tænkning, som personer med etnisk dansk socialisering har haft gennem tiden. Se eksempelvis side 53.
- Videnskabsposition:** Beskrivelse af en videnskabsposition er en beskrivelse af hvilke teoretiske grundsynspunkter, et forskningsprojekt bygger på. Se eksempelvis side 18.

9 Litteratur

Samtlige anførte URL adresser har været besøgt af forfatteren i perioden mellem den 1. oktober 2014 og den 30. april 2015.

Andersen, Heine (2001). "Weber, Max", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 20. Haslev 2001. Danmarks Nationalleksikon. p 308.

Arasli, Huseyin and Mustafa Tumer (2008). "Nepotism, favoritism and cronyism: A Study of their effects on job stress and job satisfaction in the banking industry of North Cyprus", i *Social Behavior and Personality*. vol 36. pp 1237-1250.

Arbejdsgruppen for Bedre Integration (2011). *Medborgerskab i Danmark*. August 2011. København 2011. Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Barfoed, Niels (2011). *Manden bag helten. Knud Rasmussen på nært hold*. København 2011. Gyldendal.

Bech-Jørgensen, Birte og Kirsten Hastrup (1996). "deltagerobservation", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 5. Haslev 1996. Danmarks Nationalleksikon. pp 65-66.

Beetham, David (1991a). "Max Weber and the Legitimacy of the Modern State", i *Analyse & Kritik*. vol 13. 1991. pp 34-45.

Beetham, David (1991b). *The legitimation of power*. London 1991. Macmillan. (2nd edition blev udgivet i 2013 på Macmillan).

Bell, Daniel (1973). *The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting*. New York 1973. Basic Books.

Bell, Daniel A. (2012a). "Political Meritocracy Is a Good Thing (Part 1): The Case of China", i *The Huffington Post*. Posted: 08/21/2012 7:24 pm EDT. http://www.huffingtonpost.com/daniel-a-bell/political-meritocracy-china_b_1815245.html.

- Bell, Daniel A.** (2012b). "Political Meritocracy Is a Good Thing (Part 2): Improving Meritocracy in China", i *The Huffington Post*. Posted: 08/22/2012 4:09 pm EDT. http://www.huffingtonpost.com/daniel-a-bell/political-meritocracy-china_b_1815288.html.
- Bell, Daniel A.** (2013). "Introduction: The Theory, History, and Practice of Political Meritocracy", i Daniel A. Bell and Chenyang Li (editors), *The East Asian Challenge for Democracy. Political Meritocracy in Comparative Perspective*. New York 2013. Cambridge University Press. pp 1-27.
- Bentzen, Jeanet, Jacob Gerner Hariri and James A. Robinson** (2014). *The Indigenous Roots of Representative Democracy*. Third draft. Discussion Papers. no 14-30. December 2014. Department of Economics. University of Copenhagen.
- Berger, Peter L. and Thomas Luckmann** (1966). *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York 1966. Anchor Books.
- Bertelsen, Alfred** (1945). "Grønlænderne i Danmark. Bidrag til belysning af grønlandsk Kolonisationsarbejde fra 1605 til vor Tid", i *Meddelelser om Grønland*. nr 145, 2. København 1945. pp 1-211.
- Berthelsen, Christian** (1983). *Grønlandsk litteratur*. En kommenteret antologi. Viborg 1983. Centrum.
- Beyen, Marnix** (2014). "Clientelism and Politicization. Direct Interactions between Deputies and 'Ordinary Citizens' in France, ca. 1890-ca. 1940", i *Temp, Tidsskrift for historie*, Tema: Ny politisk historie. nr 8. 2014. pp 17-33.
- Bohm, David** (1980). *Wholeness and the Implicate Order*. New York 1980. Routledge & Kegan Paul.
- Bornemann, Claus** (2012). *Et mappedyrs erindringer. Grønland mellem kolonitid og hjemmestyre*. København 2012. Det Grønlandske Selskab.
- Bredsdorff, Nils** (2002). *Diskurs og konstruktion; en samfundsvidenskabelig kritik af diskursanalyser og socialkonstruktivismen*. Gylding 2002. Forlaget Sociologi.

- Brink, Poul** (1997). *Thule-sagen — løgnens univers*. København 1997. Aschehoug.
- Brochmann, Helene** (projektleder) (2015). *Grønlands folkeskole. Evaluering 2015*. København 2015. Danmarks Evalueringsinstitut. <http://www.eva.dk/projekter/2014/evaluering-af-folkeskolen-i-gronland/download-rapporten/gronlands-folkeskole/view>.
- Broderstad, Else Grete and Jens Dahl** (lead authors) (2004). With Macus Buck, Gail Fondahl, Ludger Müller-Wille, Natalja Novikova, Gordon L. Pullar and Kathrin Wessendorf (contributing authors] "Political Systems", i Niels Einarsson et al. (editors), *Arctic Human Development Report*. Reykjavik 2004. Stefansson Arctic Institute. pp 85-100.
- Bruun, Hans Henrik** (2013). *Max Weber*. Aarhus 2013. Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Bryld, Tine** (1998). *I den bedste mening*. Nuuk 1998. Atuakkiorfik.
- Busch-Jensen, Peter** (2007). "Social konstruktionisme — en teori om sprog, relationer og sammenhæng", i Flemming B. Olsen (redaktør) *Kulturen og det sociale liv. Psykologifagets grundbog*. København 2007. Frydenlund. pp 145-194.
- Busck, Steen** (2011). "Oplysningstiden", i <http://danmarkshistorien.dk>, elektronisk udgivelse. Aarhus Universitet. Senest redigeret: 8. november 2011. <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/oplysningstiden>.
- Capra, Fritjof** (1975). *The Tao of Physics. An Exploration of the Parallels Between Modern Physics and Eastern Mysticism*. Berkeley 1975. Shambhala Publications.
- Carson, Cathryn** (1995). "Who Wants a Postmodern Physics", i *Science in Context*, volume 8. no 4. pp 635-655.
- Christiansen, Benthe Hjoth og Finn Bønnelykke** (redaktører) (1981). *Grønland på vej*. Hornslet 1981. Folkebevægelse mod EF.

- Christiansen, Peter Munk og Lise Togeby** (2003). "Grønlands elite", i Gorm Winther (editor), *Demokrati og magt i Grønland, Magtudredningen*. Århus 2003. Aarhus Universitetsforlag. pp 80-104.
- Christiansen, Susanne** (2015). *Kajs grønlandskrønike. Magt, håb og kampe på vejen mod det moderne Grønland*. København 2015. Informations Forlag.
- Collin, Finn** (1999). "Socialkonstruktivisme — et erkendelsesteoretisk og ontologisk standpunkt", i *Kvan, et tidsskrift for læreruddannelsen og folkeskolen*. årgang 19. nr 54, 1999. pp 7-18.
- Collins, Kathleen** (2006). *Clan Politics and Regime Transition in Central Asia*. Cambridge 2006. Cambridge University Press.
- Dahl, Jens og Karl Johan Lyberth** (1980). *Grønlandske migrantarbejdere i Marmorilik 1973-1978*. Institut for Eskimologi. nr 8. København 1980. Københavns Universitet.
- Dahl, Jens** (1985). "New political structure and old non-fixed structural politics in Greenland", i Jens Brøsted et al. (editors), *Native Power. The Quest for Autonomy and Nationhood of Indigenous Peoples*. Bergen 1985. Universitetsforlaget. pp 172-187.
- Dahl, Jens** (1986a). *Arktisk selvstyre — historien bag og rammerne for det grønlandske hjemmestyre*. København 1986. Akademisk Forlag.
- Dahl, Jens** (1986b). "Da partierne kom til bygden", i *Jordens Folk*. årgang 21, nr 4. pp 185-193.
- Dahl, Jens** (2000). *Saqqaq. An Inuit Hunting Community in the Modern World*. Toronto 2000. University of Toronto Press.
- Dahl, Jens, Gail Fondahl, Andey Petrov og Rune Sverre Fjellheim** (2010). "Fate Control", i Joan Nymand Larsen, Peter Schweitzer and Gail Fondahl (editors), *Arctic Social Indicators — a follow-up to the Arctic Human Development Report*. TemaNord 2010:519. Aarhus 2010. Nordic Council of Ministers. pp 129-146.
- Dahl, Robert A.** (1989). *On democracy and its critics*. New Haven 1989. Yale University Press.

Dahl, Robert A. (1999). *On democracy*. New Haven 1999. Yale University Press.

Dalen Arjen van, Erik Albæk og Claes de Vreese (2014). "Spøgeskemaer og indholdsanalyse: politiske journalisters selvopfattelse og praksis", i Frederiksen, Morten, Peter Gundelach, Rikke Skovgaard Nielsen (redaktører), *Mixed methods-forskning. Principper og praksis*. Samfundsvidenskabernes metoder. nr 4. København 2014. Hans Reitzels Forlag. pp 111-132.

Dam, Camilla (2015). "Uldum sætter ind mod korruption", i <http://knr.gl>. 18. marts 2015. <http://knr.gl/da/nyheder/ulduum-saetter-ind-mod-korruption>.

Danker, Per ([2004]). "TELE-begivenheder", i <http://www.veteran.gl>. http://www.veteran.gl/tele_begivenheder.htm.

Darwin, Charles (1859). *On the Origin of Species by means of Natural Selection*. London 1859. (Genudgivelse: Cambridge, Mass. 1966).

Den Store Danske (2009a). "autokrati", i *Den Store Danske — Gyldendals åbne encyklopædi*. Gyldendal. http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Sprog/Fremmedord/as-aå/autokrati.

Den Store Danske (2009b). "kulturimperialisme", i *Den Store Danske — Gyldendals åbne encyklopædi*. Gyldendal. http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Sprog/Fremmedord/kp-kå/kulturimperialisme.

Den Store Danske (2009c). "pøbel", i *Den Store Danske — Gyldendals åbne encyklopædi*. Gyldendal. http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Sprog/Fremmedord/ps-på/pøbel.

Detering, Heinrich (2001). "Gyldne dage i Kiel. Danmarks anden universitetsby i Guldalderen", i *Meddelelser fra Thorvaldsens Museum*. 2001. p 66-78.

Diamond, Larry Jay (2002). "Thinking About Hybrid Regimes", i *Journal of Democracy*. vol 13. no 2. April 2002. pp 21-35.

- DIIS** (2007). *Afvikling af Grønlands kolonistatus 1945-54. En historisk udredning*. København 2007. Dansk Institut for Internationale Studier.
- DRIPS** (2008). *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. 61/295. 13 September 2007. New York March 2008. United Nations. http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf.
- DSDE**, Den Store Danske Encyklopædi (1999a). "meritokrati", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 13. Haslev 1999. Danmarks Nationalleksikon. p 165.
- DSDE**, Den Store Danske Encyklopædi (1999b). "nepotisme", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 14. Haslev 1999. Danmarks Nationalleksikon. p 108.
- DSDE**, Den Store Danske Encyklopædi (2000a). "teknokrati", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 18. Haslev 2000. Danmarks Nationalleksikon. p 606.
- DSDE**, Den Store Danske Encyklopædi (2000b). "teokrati", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 18. Haslev 2000. Danmarks Nationalleksikon. p 640.
- Duus, Søren Duran** (2014). "Overblik: Naalakkersuisut væltet på 31 timer", i <http://sermitsiaq.ag>. 2. oktober 2014. <http://sermitsiaq.ag/overblik-naalakkersuisut-vaeltet-31-timer>.
- Egede, Hans** (1741). *Det gamle Grønlands nye perustration eller naturel-historie, og beskrivelse over det gamle Grønlands situation, luft, temperament og beskaffenhed; De gamle norske coloniers begyndelse og undergang der sammesteds, de itsige indbygges oprindelse, væsen, levemaade og handtæring, samt hvad ellers landet yder og giver af sig, saasom dyr, fiske og fugle &c. med hosføjet nyt land-caart og andre kaaber-stykker over landets naturalier og indbyggernis handtæring*. København 1741. (Genoptrykt i fotolitografi efter originaludgaven. København 1984. Forlaget Rhodos).
- Egede, Poul** (1760). *Grammatica Grönlandica Danico Latina*. Havnæ [København] 1760.

- Einarsson, Niels et al.** (editors) (2004). *Arctic Human Development Report*. Reykjavik 2004. Stefansson Arctic Institute.
- Encyclopædia Britannica** (2013). "theocracy", i *Encyclopædia Britannica*. Electronic edition. Last Updated 11-1-2013. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/590558/theocracy>.
- Engelhardt, Robin og Hans Siggaard Jensen** (2007). *Ergo. Naturvidenskabens filosofiske historie*. København 2007. Lindhardt og Ringhof.
- Fabricius, Otto** (1780). *Fauna Groenlandica — pattedyr og fugle*. Det grønlandske selskabs skrifter VI. København 1929. Det grønlandske selskab. [Oprindeligt udgivet i 1780].
- Fink, Jakob L.** (2013). "Velkommen til Aristoteles", i *Information*. 6. april 2013. <http://www.information.dk/456508>.
- Fleischer, Jørgen** (2000). *Grønlands Lumumba*. Nuuk 2000. Forlaget Atuagkat.
- Floto, Inga** (1997). "historie", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 8. Haslev 1997. Danmarks Nationalleksikon. pp 470-472.
- FN** (2013). "Committee on Information from Non-Self-Governing Territories Hears Danish Statement on Greenland", i <http://www.unmultimedia.org>. United Nations. http://www.unmultimedia.org/photo/detail.jsp?auto=1&id=137/137004&key=3528&query=*&sf=date&so=0
- Fock, Niels** (1988). "Feltarbejdets komplementaritet. Skiftende positioner blandt latinamerikanske indianere", i Kirsten Hastrup og Kisten Ramløv (redaktører), *Feltarbejde. Oplevelse og metode i etnografien*. Viborg 1988. Akademisk Forlag. pp 185-198.
- Forsoningskommission** (2015). *Grønlands Forsoningskommission*. 2015. <http://www.saammaatta.gl>.
- Foucault, Michel** (1969). *The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language*. Translated from the French by A. M. Sheridan Smith. New York 1972. Tavistock Publications. ("The Archaeology of Knowledge" er oprindeligt udgivet på fransk i 1969).

Frederiksen, Morten (2014). "Mixed methods-forskning — fra praksis til teori", i Frederiksen, Morten, Peter Gundelach, Rikke Skovgaard Nielsen (redaktører), *Mixed methods-forskning. Principper og praksis*. Samfundsvidenskabernes metoder. nr 4. København 2014. Hans Reitzels Forlag. pp 9-34.

Frederiksen, Morten, Peter Gundelach og Rikke Skovgaard Nielsen (2014). "Forord", i Frederiksen, Morten, Peter Gundelach, Rikke Skovgaard Nielsen (redaktører), *Mixed methods-forskning. Principper og praksis*. Samfundsvidenskabernes metoder. nr 4. København 2014. Hans Reitzels Forlag. pp 7-8.

Frederiksen, Thomas (1980). *Grønlandske dagbogsblade. En grønlandsk fangers hverdagsliv i tekst og tegninger*. København 1980. Gyldendal.

Frost, Mette og Olivia Handberg Scott (2014). *Arktiske erfaringer — sammenlignende studie af borgerinddragelsen i forbindelse med råstofaktiviteter i en række arktiske lande*. Råstofaktiviteter i Grønland. Delrapport #4. maj 2014. ICC og WWF. http://awsassets.wwfdk.panda.org/downloads/icc_wwf_rapport_rastofaktiviteter_i_gronland___arktiske_erfaringer__21_05_2014.pdf.

Gad, Finn (1967). *Grønlands historie*. Indtil 1700. Bind 1. København 1967. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Gad, Finn (1969a). *Grønlands historie*. 1700-1782. Bind 2-1. København 1969. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Gad, Finn (1969b). *Grønlands historie*. 1700-1782. Bind 2-2. København 1969. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Gad, Finn (1976). *Grønlands historie*. 1782-1808. Bind 3. København 1976. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Gad, Finn (1984). *Grønland*. Politikens Danmarkshistorie. København 1984. Politikens Forlag.

Gad, Finn og Hother Ostermann (1979-84). "H.C. Glahn", i Svend Cedergreen Bech (redaktør), *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udgave. http://www.denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Kirke_og_tro/Missionær/H.C._Glahn.

- Gad, Ulrik Pram** (2004). "Grønlandsk identitet: sprog, demokrati, velfærd og selvstændighed", i *Politica*. Årgang 36. nr 3. 2004. pp 271-288.
- Gad, Ulrik Pram** (2016). *National identity, Politics and Postcolonial Sovereignty Games: Greenland, Denmark and the European Union*. 2016. Museum Tusulanums Forlag.
- Gammeltoft-Hansen, Hans** (2013). *Den politiske beslutningsproces: hvordan sikres legitimitet og transparens?* Manuskript til indlæg på konferencen Future Greenland. Nuuk. februar 2013. Upubliceret. 7 sider.
- Gergen, Kenneth J.** (1985). "The social constructionist movement in modern psychology", i *American Psychologist*. vol 40. no 3. March 1985. pp 266-275.
- Gilley, Bruce** (2009). *The right to rule. How states win and lose legitimacy*. New York 2009. Columbia University Press.
- Glahn, Henric Christopher** (1784). "Efterretninger om det af grønlænderne saa kaldte angiak", i *Nye Samling af det kongelige norske videnskabers selskabs skrifter*. Bind 1. København 1784. pp 270-272.
- Glaser, Barney G. and Anselm L. Strauss** (1967). *The discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research*. Chicago 1967. Aldine Pub. Co.
- Goul Andersen, Jørgen** (2004). *Over-Danmark og under-Danmark? Ulighed, velfærdsstat og politisk medborgerskab. Magtudredningen*. Gylling 2004. Aarhus Universitetsforlag
- Grage, Torben W.** (1999). "populisme", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 15. Haslev 1999. Danmarks Nationalleksikon. pp 388.
- Gregersen, Conni** (2010). *Livsmod. Socialpædagogisk og psykoterapeutisk behandling af børn i Grønland*. Aarhus 2010. Milik.
- Gross, Paul R. and Norman Levitt** (1994). *Higher Superstition. The Academic Left and its Quarrels with Science*. Baltimore 1994. Johns Hopkins University Press.
- Grundloven** (1953). *Danmarks Riges Grundlov*. Lov nr 169 af 5. juni 1953. <http://www.grundloven.dk>.

- Graah, Wilhelm August** (1832). *Undersøgelsesreise til østkysten af Grønland; efter kongelig befaling udført i aarene 1828-31*. Kaj Birket-Smith (redaktør). København 1932. Gyldendalske Boghandel — Nordiske Forlag. [Oprindeligt udgivet i 1832].
- Gulløv, Hans Christian** (1980). "Etnohistorie — metodeproblemet i Grønlands Historie", i *Fortid og Nutid Tidsskrift for kulturhistorie og lokalhistorie*. bind 28. 1979-1980. pp 425-435.
- Gulløv, Hans Christian** (1985). "Native History and the White Man — a Case from Greenland", i Jens Brøsted et al. (editors), *Native Power. The Quest for Autonomy and Nationhood of Indigenous Peoples*. Bergen 1985. Universitetsforlaget. pp 282-293.
- Gøttske, Martin** (2015). "Kan Kina fungere uden korruption?", i *Information*. 12. marts 2015. <http://www.information.dk/527044>.
- Habermas, Jürgen** (1962). *Borgerlig offentlighed. Offentlighedens strukturændring: undersøgelse af en kategori i det borgerlige samfund*. København 2009. Informations Forlag 2009. [Originaludgave på tysk: *Strukturwandel der Öffentlichkeit*, 1962].
- Hacking, Ian** (1985). "Style of Scientific Reasoning", i John Rajchman and Cornel West (editors), *Post-analytic Philosophy*. New York 1985. Columbia University Press. pp 145-166. (Denne artikel er en revideret udgave af "Language, Truth, and Reason", i M. Hollis og S. Lukes (editors), *Rationality and Relativism*. Oxford 1982. pp 48-66).
- Hacking, Ian** (1986). "Making Up People", i Thomas C. Heller, Morton Sosna, and David E. Wellberry (editors), *Reconstructing Individualism: Autonomy, Individuality, and the Self in Western Thought*. Stanford 1986. Stanford University Press. pp 222-236. (Også trykt i Hacking 2002, pp 99-114).
- Hacking, Ian** (1995a). "Two Kinds of 'New Historicism' for Philosophers", i Ralph Cohen and Michael S. Roth (editors), *History and . . . Histories within the human sciences*. Charlottesville VA 1995. University Press of Virginia. pp 296-318. (Også trykt i Hacking 2002. pp 51-72). [Det er sidetallene i 2002 udgaven, der references til i værket].

- Hacking, Ian** (1995b). "The looping effects of human kinds", i Dan Sperber, David Premack, and Ann James Premack (editors), *Causal cognition. A multidisciplinary debate*. Series title: A Fyssen Foundation Symposium. Fyssen Symposium, 6th January 1993. New York 1995. Oxford University Press. pp 351-394.
- Hacking, Ian** (1999). *The Social Construction of What?* Cambridge, Massachusetts 1999. Harvard University Press.
- Hacking, Ian** (2002). *Historical Ontology*. Cambridge, Massachusetts 2002. Harvard University Press.
- Hacking, Ian** (2007). "Kinds of people: Moving targets", i *Proceedings of the British Academy*, no 151. The British Academy. pp 285-318.
- Halfdanarson, Gudmundur** (1997). "Island — historie", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 9. Haslev 1997. Danmarks Nationalleksikon. pp 523-525.
- Hansen, Anne Merrild** (2010). *SEA effectiveness and power in decision-making — a case study of aluminium production in Greenland. Published doctoral dissertation*. Aalborg, Denmark: The Danish Centre for Environmental Assessment (DCEA). Aalborg University. http://vbn.aau.dk/files/46686491/samlet_afhandling_finito.pdf.
- Hansen, Klaus Georg** (1988). "Grønlandske og vestlige virkelighedsbilleder", i *Jordens Folk — Etnografisk Revy*, Tema: Natursyn. Årgang 23. nr 1. 1988. pp 38-44.
- Hansen, Klaus Georg** (1991a). *Indledende beskrivelse af en grønlandsk filosofi*. Upubliceret hovedfagsspeciale. Moesgård februar 1991. Institut for Etnografi og Socialantropologi.
- Hansen, Klaus Georg** (1991b). "Beskrivelse af en grønlandsk konfliktløsningsmodel", i Peder Kern og Torben Cordtz (redaktører), *NUNA MED '91 — en grønlandsk medicinsk konference*. Nuuk 1991. pp 73-77.
- Hansen, Klaus Georg** (1992). *De kalder os eskimoer — aspekter af moderne vestgrønlandsk selvforståelse*. Magisterkonferensspeciale. Moesgård april 1992. Institut for Etnografi og Socialantropologi.

- Hansen, Klaus Georg** (1994). *Lad Nordlyset spille bold med informationen! Debatoplæg om udbygning af teleinformation i Grønland*. Forskningsbibliotekar speciale. Nuuk 1994. NA Tryk.
- Hansen, Klaus Georg** (1995a). "Grønland som informationssamfund", artikelserie på 8 helsides artikler samt et svarindlæg i *Atuagagdliutit/Grønlandsposten*. nr 51-59. juli 1995. passim.
- Hansen, Klaus Georg** (1995b). "Kajaksvimmelhed — Begrebshistoriske refleksioner over en særlig grønlandsk lidelse", i *Grønlandsk Kultur- og Samfundsforskning 1994*. Nuuk 1995. pp 35-64.
- Hansen, Klaus Georg** (1996). "Kayak dizziness. Historical Reflections about a Greenlandic Predicament", i *FOLK; Journal of the Danish Ethnographic Society*. vol 37. 1996. pp 51-74. (Se Artikel 1).
- Hansen, Klaus Georg** (1999). *Mens vi venter. Statusrapport over det første år med verdens nordligste internet-café i Innaarsuit*. Januar 1999. Roskilde Universitetscenter.
- Hansen, Klaus Georg** (2002). "Traditionel viden — i filosofisk og politisk perspektiv", i Rasmus Ole Rasmussen and Klaus Georg Hansen, *Aspekter ved Bæredygtig Udvikling i Grønland*. Roskilde, NORS, Roskilde University. pp 87-168.
- Hansen, Klaus Georg** (2003). "IT-sektoren i et magtperspektiv", i Gorm Winther (editor), *Demokrati og magt i Grønland, Magtudredningen*. Århus 2003. Aarhus Universitetsforlag. pp 162-194. (Se Artikel 2).
- Hansen, Klaus Georg** (2004). "Graah, Wilhelm August", i Mark Nuttall (editor), *Encyclopedia of the Arctic*. vol 2. London 2004. Fitzroy Dearborn Publishers. pp 763-764.
- Hansen, Klaus Georg** (2005). "Klanstruktur stopper unge i at tage en uddannelse", i *Atuagagdliutit/Grønlandsposten*, nr 20. 10. marts 2005. pp 16-17.
- Hansen, Klaus Georg** (2007). "Man ser dem aldrig med hug eller haarde ord at straffe deres børn — en analyse af forskelle mellem vestlig og eskimoisk opfattelse af den personlige integritets krænkelighed", i *Tidsskriftet Grønland*. nr 4. 2007. pp 162-177. (Se Artikel 3).

- Hansen, Klaus Georg** (2009). "Græder islommen, bliver det regnvejr", i *Jordens Folk*, Tema: Vejr. nr 2. 2009. pp 26-33.
- Hansen, Klaus Georg** (2013a). "The aluminium smelter project in Greenland — New aspects of an industrialisation process?", i Klaus Georg Hansen, Søren Bitsch and Lyudmila Zalkind (editors), *Urbanization and the role of housing in the present development process in the Arctic*. Nordregio Report. 3. 2013. Stockholm 2013. pp 85-101. (Se Artikel 6).
- Hansen, Klaus Georg** (2013b). *Notat om Zoneinddeling*. Tillæg til baggrundspapirerne for Udvalget for samfundsgavnlig udnyttelse af Grønlands naturressourcer. Nuuk december 2013. Københavns Universitet og Ilisimatusarfik.
- Hansen, Klaus Georg** (2014a). "Greenlandic perspectives on offshore oil and gas activities — An illustration of changes in the legitimacy related to the democratic decision processes", i *Journal of Rural and Community Development*, 9:1, 2014. pp 134-154. (Se Artikel 7).
- Hansen, Klaus Georg** (2014b). "Danmarks forestilling om sin rolle i Grønland er dybt forældet", kommentar i *Information*, 25. juni 2014. p 20. <http://www.information.dk/501854>.
- Hansen, Klaus Georg** (redaktør) (2015). *Den nødvendige koordinering. Landsplanredegørelse 2015*. Nuuk 2015. Grønlands Selvstyre.
- Hansen, Klaus Georg** (redaktør) (2016). *Den nødvendige prioritering. Landsplanredegørelse 2016*. Nuuk 2016. Grønlands Selvstyre.
- Hansen, Klaus Georg and Rasmus Ole Rasmussen** (2013). "New Economic Activities and Urbanisation: Individual reasons for moving and for staying — Case Greenland", i Klaus Georg Hansen, Rasmus Ole Rasmussen and Ryan Weber (editors), *Proceedings from the First International Conference on Urbanisation in the Arctic. Conference 28-30 August 2012. Ilimmarfik. Nuuk. Greenland*. Nordregio Working Paper. 7. 2013. Stockholm 2013. pp 157-182. (Se Artikel 5).

- Hansen, Klaus Georg, Freia Lund Sørensen and Steen R. Jeppson** (2009). "Decision processes, communication and democracy; The aluminium smelter project in Greenland", i Janne Hukkinen, Klaus Georg Hansen et al., *Knowledge-based tools for sustainable governance of energy and climate adaptation in the Nordic periphery*. Nordic Research Programme 2005-2008, Nordregio Report, 7. 2009. Stockholm 2009. pp 57-84. (Se Artikel 4).
- Hansen, Mogens Herman** (1999). "Polybios", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 15. Haslev 1999. Danmarks Nationalleksikon. p 363.
- Hansen, Søren Toft** (1997). "Mellem demokrati og diktatur — Jyllands-Posten i 1930'erne", i *Historie / Jyske Samlinger*. nr 2. 1997. pp 281-317.
- Hansen, Thomas Trier** (2013). *Beskyttelse af grønlændernes kollektive rettigheder i nationalt og internationalt perspektiv*. Råstofaktiviteter i Grønland. Delrapport #3. December 2013. WWF, ICC og Villum Fonden.
- Hastrup, Kirsten** (2010). *Vinterens hjerte. Knud Rasmussen og hans tid*. København 2010. Gads Forlag.
- Haynes, Jeff** (2001). "Introduction: the 'Third World' and the third wave of democracy", i Jeff Haynes (editor), *Democracy and Political Change in the Third World*. London & New York 2001. Routledge. pp 1-20.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich** (1812a). *Wissenschaft der Logik*. Band 1-2. Philosophische Bibliothek. Digitale Bibliothek Band 2: Philosophie. Hamburg 2008. Meiner. [http://www.thenewsturner.com/badiezeit/Hegel, Georg - Wissenschaft der Logik \(1812, 1596 S.\).pdf](http://www.thenewsturner.com/badiezeit/Hegel, Georg - Wissenschaft der Logik (1812, 1596 S.).pdf).
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich** (1812b). *Hegel's Science of Logic*. Translated by A. V. Miller. London 1969. George Allen & Unwin. https://www.marxists.org/reference/archive/hegel/works/hl/hl333.htm#HL1_333a.
- Hegland, Tore Jacob, Per Schultz Jørgensen og Kirsten Hastrup** (1994). "aktionsforskning", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 1. Haslev 1994. Danmarks Nationalleksikon. p 195.
- Heilmann, Karl** (1987). *Kalâtdlit kinguârît*. Bind 1. Nuuk 1987. Kalâtdlit Nunãta Torkorsivia.

- Heilmann, Karl** (1996). *Kalaallit kinguaariit*. Bind 2. Nuuk 1996. Atuak-kiorfik.
- Heinrich, Jens** (2012). *Eske Brun og det moderne Grønlands tilblivelse*. Inussuk, Arktisk Forskningsjournal, nr 1. 2012. Nuuk 2012. Grønlands Selvstyre.
- Heinrich, Jens** (2014). "Forsoning i den grønlandske optik", i *Jyllands-Posten*, kronik. 22. maj 2014. <http://jyllands-posten.dk/opinion/kronik/ECE6746427/forsoning-i-den-groenlandske-optik>.
- Heinrich, Jens** (2015). *Personlig kommunikation*. Januar 2015. Jens Heinrich er historiker.
- Herder, Johann Gottfried** (1784-91). *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*. Bind 1-4. Riga og Leipzig 1784-1791. <http://www.odysseetheater.com/goethe/herder/ideen.htm>.
- Holm, Jakob** (2005). "Søren Kierkegaards betydning for det moderne menneske", i *Kristeligt Dagblad*. Leder. 11. november 2005. <http://www.kristeligt-dagblad.dk/leder/soren-kierkegaards-betydning-det-moderne-menneske>.
- Huntington, Samuel P.** (1991). "Democracy's third wave", i *The Journal of Democracy*. 2:2. pp 12-34.
- Høegh, Inuk Silis** (instruktør) (2014). *Sume — Mumisitsinerup nipaa / Sume — Lyden af en revolution / Sume — The sound of a revolution*. Dokumentarfilm. Premiere september 2014. Ánorâk Film.
- Høiris, Ole og Ole Marquardt** (redaktører) (2011). *Fra vild til verdensborger. Grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens globalitet*. Gylding 2011. Aarhus Universitetsforlag.
- Instrux** (1782). *Instrux, hvorefter kjøbmændene eller de som enten bestyre handlen eller forestaae hvalfanger-anlæggene i Grønland i særdeleshed, saavel som og alle de der staae i handlens tjeneste i almindelighed, sig for fremtiden have at rette og forholde*. København den 19. april 1782.

- Jensen, Bent** (1971). *En livsform ved korsvejen. Grønlændernes møde med vesterlandsk velfærdspolitik*. Haslev 1971. Gyldendal.
- Jensen, Flemming** (1975). *Vejledning i sælfangst*. 2. udgave. Viborg 1986. Lindhardt og Ringhof.
- Jensen, Marianne B.** (2003). "Elisabeth Johansen (1907-1993)", i *Dansk Kvindebiografisk Leksikon*. Digital udgave. 2003. KVINFO. <http://www.kvinfo.dk/side/597/bio/843/origin/170>.
- Jæger, Mads Meyer** (2000). "T.H. Marshall og det moderne medborgerskab", i *Tidsskrift for Velferdsforskning*. vol 3. nr 4. 2000. pp 219-233.
- Kanstrup, Jan** (1990). "Det vendte spejlbillede. Kommunale institutioner som middel til samfundsreformer i Grønland", i Jan Kanstrup og Steen Ousager (redaktører), *Kommunal opgaveløsning 1842-1970*. Odense 1990. Odense Universitetsforlag. pp 233-49.
- Karlsdóttir, Anna** (2011). *In or out of place? Women and coastal community transition under privatization regimes in Iceland*. PhD dissertation. Roskilde 2011. Department of Environmental, Social and Spatial Change. ENSPAC. Roskilde University.
- Kauffmann, Oliver** (2013). "Om realisme og konstruktivisme i Piagets læringsteori og genetiske epistemologi", i *Studier i Pædagogisk Filosofi*, årgang 2. nr 2. 2013. pp 53-77.
- Kern-Jespersen, Paul** (1957). *Betænkning vedrørende reorganisering af Grønlands Tekniske Organisation*. 1957. Grønlandsministeriets Anlægsudvalg.
- Kleivan, Helge** (1969). "Dominans og kontrol i moderniseringen af Grønland", i Jan Hjarnø (redaktør), *Grønland i fokus*. Odense 1969. Nationalmuseet.
- Kleivan, Inge** (1995). "Undervisningsbøger fremstillet til den grønlandske skole og til Ilinniarfissuaq frem til midten af det 20. århundrede", i Daniel Thorleifsen (redaktør), *Festskrift i anledning af Ilinniarfissuaqs 150 års jubilæum i 1995*. Nuuk 1995. Atuakkiorfik. pp 138-189.

- KNR** (2015). "Forsoningskommissionen i akademisk stormvejr", i <http://knr.gl>. 5. januar 2015. <http://knr.gl/da/nyheder/forsoningskommissionen-i-akademisk-stormvejr>.
- Knudsen, Maria Vang** (2010). *Kan autoritært styre være legitimt? Forståelsen af Kinas nyeste historie*. Kandidatspeciale. København 2010. Saxo-Instituttet. Københavns Universitet.
- Koalitionsaftale** (2016). *Koalitionsaftale 2016-2018. Lighed Trykthed Udvikling*. Dateret den 27. oktober 2016. Naalakkersuisut.
- Koch, Carl Henrik** (1998). "Locke, John", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 12. Haslev 1998. Danmarks Nationalleksikon. pp 244.
- Koch, Hal** (1945). *Hvad er demokrati?* Folkevirke-serien. København 1945. Gyldendal.
- Kohn, Margaret and Keally McBride** (2011). *Political Theories of Decolonization: Postcolonialism and the Problem of Foundations*. Oxford 2011. Oxford University Press.
- Korsgaard, Ove** (redaktør) (2004). *Medborgerskab, identitet og demokratisk dannelse*. København 2004. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Kuhn, Thomas S.** (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago 1962. University of Chicago Press.
- Kørnøv, Lone, Ivar Lyhne, Sanne Vammen Larsen & Anne M. Hansen** (2011). "Change Agents in the Field of Strategic Environmental Assessment: What Does it Involve and What Potentials Does it Have for Research and Practice?", i *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*. vol 13. no 2. June 2011. pp 203–228.
- Køster, Janus** (2012). "Den organisatoriske udvikling i Hjemmestyret efter GTO's afvikling i 1987", i Hans P. Steenfos and Jørgen Taagholt, *Grønlands Teknologihistorie*. København 2012. Gyldendal. pp 193-195.
- Lammers, Karl Christian** (1998). "klientelisme", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 10. Haslev 1998. Danmarks Nationalleksikon. p 595.

- Langhoff, Rune** (2013). *Med folkets mandat? Høringsprocesser og borgerinddragelse på råstofområdet*. Råstofaktiviteter i Grønland. Delrapport #2. juli 2013. ICC og WWF. http://inuit.org/fileadmin/user_upload/File/2013/Reports/Med_folkets_mandat__DK__19_august_2013.pdf.
- Larsen, Britt Østergaard og Ruth Emerek** (2008). *Lige veje ind i forskningen — Kønnets betydning. Undersøgelse af rekrutteringen til de videnskabelige stillinger på Aalborg Universitet*. Aalborg november 2008. Aalborg Universitet.
- Larsen, Joan Nymand and Gail Fondahl** (editors) (2014). *Arctic Human Development Report. Regional Processes and Global Linkages*. København 2014. Nordisk Ministerråd.
- Larsen, Joan Nymand, Peter Schweitzer and Gail Fondahl** (editors) (2010). *Arctic Social Indicators — a follow-up to the Arctic Human Development Report*. TemaNord 2010:519. Aarhus 2010. Nordic Council of Ministers.
- Larsen, Joan Nymand, Peter Schweitzer and Gail Fondahl** (editors) (2014). *Arctic Social Indicators — ASI II: Implementation*. TemaNord 2014:568. København 2014. Nordisk Ministerråd.
- Larsen, Jørn Væring** ([2013]). *Min tid med Grønland og GTO*. <http://www.gtojvl.dk/83060912>.
- Larsen, Mihail** (2009). "Platon — den første politiske filosof", i Mogens Hansen (redaktør), *50 samfundstænkere*. Gylling 2009. Gyldendal. pp 15-24.
- Lavrsen, Lasse** (2014). "Klansamfund i kollision med demokratiet", i *Jyllands-Posten*. 30. september 2014. <http://www.jyllands-posten.dk/protected/premium/indland/ECE7064251/klansamfund-i-kollision-med-demokratiet>.
- Lerch, Johan Frederik** (1829). *Underretning for Jordemødre i Grønland. Unnersòutiksak ernisúksiortunnut Kaládlit nunænnêtunnut*. København 1829. Fabritius de Tengenagels Bogtrykkeri.

- Levitsky, Steven and Lucan A. Way** (2002). "Elections Without Democracy. Rise of Competitive Authoritarianism", i *Journal of Democracy*. vol 13. no 2. April 2002. pp 52-65.
- Lidegaard, Mads** (1961). *Grønlands historie*. København 1961. Schultz. (Værket er senere udkommet i flere udgaver og er også oversat til grønlandsk).
- Lidegaard, Mads** (1968). *Det gælder Grønland*. København 1961. Schultz.
- Lidegaard, Mads** (1979-84). "Kristoffer Lyng", i Svend Cedergreen Bech (redaktør) *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udgave. http://www.denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Medier/Journalist/Kristoffer_Lyng.
- Lidegaard, Mads** (1997). "Fødestedskriterium, 2", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 7. Haslev 1997. Danmarks Nationalleksikon. p 244.
- Lingard, Lorelei, Mathieu Albert and Wendy Levinson** (2008). "Qualitative research. Grounded theory, mixed methods, and action research", i *The BMJ*. Volume 337. 23 August 2008. pp 459-461.
- Linné, Carl von** (1735). *Systema naturæ sive regna tria proposita per classes, ordines, genera & species*. [Sverige] 1735. (Genoptrykt i faksimile efter originaludgaven. Uppsala 1960. Bokgillet).
- Locke, John** (1689). *Two Treatises of Government. In the Former, The False Principles and Foundation of Sir Robert Filmer, and His Followers, Are Detected and Overthrown: The Latter, Is an Essay Concerning the Original, Extent, and End, of Civil Government*. The Works of John Locke. A New Edition, Corrected. In Ten Volumes. Vol. V. London 1823. (Oprindeligt udgivet i 1689). (Prepared by Rod Hay for the McMaster University Archive of the History of Economic Thought. 2000). <http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/locke/government.pdf>.
- Locke, John** (1690). *An essay concerning human understanding*. Abridged and edited with an introduction by John W. Yolton. London 1976. J.M. Dent & Sons. (Oprindeligt udgivet i 1690).

- Loukacheva, Natalia** (2007). *The Arctic Promise: Legal and Political Autonomy of Greenland and Nunavut*. Toronto 2007. University of Toronto Press.
- Lov** (1908). "Lov (Nr. 139 – 1908) om Styrelsen af Kolonierne i Grønland m.m.", i *Meddelelser fra Direktoratet for den Kongelige Grønlandske Handel for aarene 1907-1908*. København 1909. Schultz. pp 109-116. (Oprindeligt udgivet i Meddelelser for den Kongelige Grønlandske Handel. nr III. 1908. København 1908. Rosenbergs Bogtrykkeri).
- Lowzow, Anna von og Lene Borch Hansen** (2017). *Knud Rasmussen — den store fortryller*. Dokumentarfilm. København 2017. Nordisk Film Production (Produceret for Danmarks Radio).
- Lyng, Aqqaluk** (2015). "Hvornår får vi selvstyre?", i *Atuagagdliutit Grønlandsposten*, 9. april 2015. p 39.
- Lyng, Finn** (1992). *Arctic wars. Animal rights. Endangered peoples*. Hanover and London 1992. Dartmouth College, University Press of New England.
- Lyng, Kristoffer** (1950). *kalâtdline inuiaKatauneK. oKaloKatigïssutigssanut túngavigssiaK*. Danmarkime folkevirkip naKitertitai I. Københavnime [København] 1950. Samvirke.
- Madsen, Ole Jacob, Johannes Servan and Simen Andersen Øyen** (2013). " 'I am a philosopher of the particular case'. An interview with the 2009 Holberg prizewinner Ian Hacking", i *History of the Human Sciences*. vol 26. no 3. July 2013. pp 32-51.
- Manniche, Jens Chr.** (2003). "Sprogbeherskelse og Herskersprog — om sprog og kolonialisme i Grønland i 1800-tallet", i *Historie*. nr 2. 2003. pp 241-298.
- Marquardt, Ole** (1999). "Grønlænderne og vestens civilisation — træk af Rink-tidens grønlandspolitiske diskussion", i *Grønlands Kultur- og Samfundshistorie* 98/99. Nuuk 1999. Ilisimatusarfik og Atuagkat. pp 7-26.

- Marquardt, Ole** (2006). "Change and Continuity in Denmark's Greenland Policy 1721-1870", i Eva Heinzemann, Stefanie Robl and Thomas Riis (editors), *The Oldenburg Monarchy — an underestimated Empire / Der dänische Gesamtstaat — ein unterschätztes Weltreich*. Kiel 2006. Ludwig Verlag. pp 143-176.
- Marquardt, Ole** (2011). "Krisen i Grønland i midten af 1800-tallet — et resultat af en fejlslagen kolonipolitik? Nuuk og Qeqertarsuaat i årene 1850-1880", i *Erhvervshistorisk Årbog*. København 2011. Statens arkiver/Erhvervsarkivet. pp 9-42.
- Marshall, Thomas Humphrey** (1950). *Citizenship and Social Class and other essays*. Cambridge 1950. Cambridge University Press.
- Marx, Karl** (1867a). *Das Kapital*. Kritik der politischen Oekonomie. Erster Band. Der Produktionsprozess des Kapitals. Zweite verbesserte Auflage. Hamburg 1872. Verlag von Otto Meissner.
- Marx, Karl** (1867b). *Kapitalen. Kritik af den politiske økonomi*. Bind 1. Kapitalens produktionsproces. Redaktion og indledning ved Johs. Witt-Hansen. Bog 1-4. København 1970. Rhodos.
- Mejer, Susanne** (2007). "Socialisation i Østgrønland i nyere tid", i Wolfgang Kahlig og Nina Banerjee (redaktører). *Børn og unge i Grønland — en antologi*. Viborg 2007. MIPI, Ilisimatusarfik og Milik.
- Michelsen, Knud** (2011). *Den unge Knud Rasmussen belyst gennem breve og andre kilder 1893-1902*. [Bind 1]. København 2011. Forlaget Falcon.
- Michelsen, Knud** (2014). *Vejen til Thule. Knud Rasmussen belyst gennem breve og andre kilder 1902-1910*. [Bind 2]. København 2014. Forlaget Falcon.
- Montesquieu, Charles-Louis de Secondat, baron de la Brède et de** (1748). *Om lovenes ånd*. Merete Klenow (Redaktør). København 1998. Gads Forlag. (Original: *De l'esprit des lois*, 1748).
- Nadler, Judy and Miriam Schulman** (2006). *Favoritism, Cronyism, and Nepotism*. June 2006. http://www.scu.edu/ethics/practicing/focus-areas/government_ethics/introduction/cronyism.html.

Nansen, Fridtjof (1891). *Eskimoliv*. Kristiania [Oslo] 1891. Aschehoug.

NGO Koalitionen for Bedre Borgerinddragelse (2014). *Bedre borgerinddragelse. Anbefalinger til Naalakkersuisut. En redegørelse for hvad god borgerinddragelse er og en række anbefalinger til Naalakkersuisut om forbedringer til den mangelfulde borgerinddragelse, der finder sted for øjeblikket*. 11. marts 2014. NGO Koalitionen for Bedre Borgerinddragelse. <http://www.transparency.gl/wp-content/uploads/NGO-koalitionen-for-bedre-borgerinddragelse-anbefalinger-Naalakkersuisut-11-03-2014-DK.pdf>.

Niebuhr, Anne Heckscher og Annette Heckscher (2013). *Offentlige administrative fællesskabers legitimitet. Håndtering af legitimitetsudfordringer*. Masterprojekt. Frederiksberg december 2013. Copenhagen Business School og Københavns Universitet. <http://studenttheses.cbs.dk/handle/10417/4288>.

Nielsen, Frederik (1950). *demokrati sunauna? oKaloKatigĩssutigssanut túngavigssiaK*. Danmarkime folkevirkip naKitertitai II. Københavname [København] 1950. Samvirke.

Nielsen, Torben Hviid (1985). "Fra legitimitet til legitimering. Den politiske magts begrundelser fra Talleyrand til 'Uregerligheds-krisen' ". *Politica. Tidsskrift for politisk videnskab*. vol 17/3. 1985. pp 381-397.

Nukissiorfiit ([2013]). "Historie", i <http://www.nukissiorfiit.gl>. Nukissiorfiit. <https://www.nukissiorfiit.gl/nukissiorfiit/oqaluttuarisaaneq/?lang=da>.

Nørregaard, Karen (1999). "Nielsen, Frederik", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 14. Haslev 1999. Danmarks Nationalleksikon. p 172.

Oxford Dictionaries ([2015]). "colonialism", i <http://oxforddictionaries.com>. Oxford University Press. <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/colonialism>.

Paldam, Martin (1994). *Grønlands økonomiske udvikling. Hvad skal der til for at lukke gabet?* Aarhus 1994. Aarhus Universitetsforlag.

Paludan, Helge (1997). "historie", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 8. Haslev 1997. Danmarks Nationalleksikon. pp 472-475.

- Pardo, Italo and Giuliana B. Prato** (2011). "Introduction: Disconnected Governance and the Crisis of Legitimacy", i Italo Pardo and Giuliana B. Prato (editors), *Citizenship and the legitimacy of governance. Anthropology in the Mediterranean Region*. Urban anthropology. Farnham and Burlington 2011. Ashgate.
- Pedersen, Tine Munch** (2005). *Mellem universalisme og relativisme. UNESCOs kulturbegreber i historisk og aktuelt perspektiv*. Speciale. Roskilde 2005. Kultur- og Sprogmodestudier. Roskilde Universitetscenter.
- Petersen, Finn** (1975). *Grønlandssagens behandling i FN 1946-54*. Odense 1975. Odense Universitetsforlag.
- Petersen, H.C.** (redaktør) (1987). *Kalaallit Oqaluttuarisaanerat 1925-p tungaanut*. [Bind 1]. Nuuk 1987. Atuakkiorfik.
- Petersen, H.C.** (redaktør) (1991). *Grønlandernes historie før 1925*. [Bind 1]. Nuuk 1991. Atuakkiorfik. [Oversat og bearbejdet version af H.C. Petersen (redaktør) (1987)].
- Petersen, H.C.** (redaktør) (1999). *Kalaallit Oqaluttuarisaanerat II. 1925-til 1953-ip tungaanut*. Bind 2. Nuuk 1999. Atuakkiorfik.
- Petersen, Jonathan** (1913). "Danmarkip pia", i Jonathan Petersen (redaktør), *erinarssûtit*. Udgave 5. Nûngme [Nuuk] 1934. Ilíniafigssûp naKiteritai. p 17.
- Petersen, Robert** (1978). "Det grønlandske samfund mellem to kulturer. Kan man forestille sig paralleller mellem denne situation og de alternative samfundsforsøgs stilling i det industrialiserede samfund?", i Jacques Blum og Inger Sjørlev (redaktører), *Spirer til en ny livsform. Tværvideenskabelige synspunkter omkring alternative samfundsforsøg*. København 1978. Nationalmuseet. pp 26-32.
- Petersen, Robert** (1993). "Samfund uden overhoveder — og dem med. Hvordan det traditionelle grønlandske samfund fungerede og hvordan det bl.a. påvirker fremtiden", i *Grønlands Kultur- og Samfundsforskning* 93. Nuuk 1993. Ilisimatusarfik. pp 121-138.

- Pickering, Mary** (1989). "New Evidence of the Link between Comte and German Philosophy", i *Journal of the History of Ideas*. vol 50, no 3. 1989. pp 443-463.
- Pittelkow, Ralf** (2004). *Forsvar for nationalstaten*. København 2004. Lindhardt & Ringhof.
- Politiken** (2003). "Grønlandsk landsstyrekoalition i dyb krise", i *Politiken*. 3. januar 2003. <http://politiken.dk/indland/ECE49770/groenlandsk-landsstyrekoalition-i-dyb-krise>.
- Possing, Birgitte** (1998). "Koch, Bodil", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 11. Haslev 1998. Danmarks Nationalleksikon. p 37.
- Prigogine, Ilya and Isabelle Stenger** (1984). *Order Out of Chaos. Man's New Dialogue with Nature*. 1984. Bantam Books.
- Rasmussen, Hans-Erik** (1983). *Social endogami og symbolbrug i Vestgrønland: analyse af nogle strukturelle karakteristika ved reproduktion af dele af den koloniale samfundsformation, samt bidrag til en analyse af nogle former for brug af visuelle symboler blandt kvinder i det vestgrønlandske øvre social lag*. Bind 1-3. Magisterafhandling. København 1983. Institut for Eskimologi. Københavns Universitet.
- Rasmussen, Hans-Erik** (1986). "Some aspects of reproduction of the West Greenlandic upper social stratum 1750-1959", i *Arctic Anthropology*. vol 23. no 1-2. pp 137-150.
- Rasmussen, Knud** (1915). "Indledning", i Mathias Storch, *En grønlanders drøm*. SingnagtugaK oversat af Knud Rasmussen. København 1915. Gyldendalske Boghandel. pp XII-XVIII.
- Rasmussen, Rasmus Ole** (2005). *Analyse af fangererhvervet i Grønland*. Roskilde 2005. Roskilde Universitet.
- Rasmussen, Rasmus Ole** (2011). *Megatrends*. TemaNord 2011:527. København 2011. Nordisk Ministerråd.

- Rasmussen, Rasmus Ole** (2013). "Diasporas in the Arctic Urbanization", i Klaus Georg Hansen, Rasmus Ole Rasmussen and Ryan Weber (editors), *Proceedings from the First International Conference on Urbanisation in the Arctic. Conference 28-30 August 2012. Ilimmarfik, Nuuk, Greenland*. Nordregio Working Paper, 7. 2013. Stockholm 2013. pp 197-212.
- Rendal, Grete** (2014). *Personlig korrespondance*. Email. 6. oktober 2014. Grete Rendal er førstearkivar ved Nunatta allagaateqarfia, Grønlands nationalarkiv.
- Riishøj, Søren** (2012a). *I Den fjerde bølge. Transition og transformation i Central- og Østeuropa*. Status 2012. Politologiske Skrifter. no 26. 2012. Institut for Statskundskab. Syddansk Universitet.
- Riishøj, Søren** (2012b). *II Den fjerde bølge. Civilsamfund, politik og økonomi i øst og demokratieksport*. Status 2012. Politologiske Skrifter. no 27. 2012. Institut for Statskundskab. Syddansk Universitet.
- Riishøj, Søren** (2012c). *III Den fjerde bølge. Syv centrale temaer om demokratiet i øst siden 1989*. Status 2012. Politologiske Skrifter. no 28. 2012. Institut for Statskundskab. Syddansk Universitet.
- Rink, Hinrich** (1866). *Eskimoiske Eventyr og Sagn. Oversatte efter de Indfødte Fortælleres Opskrifter og Meddelelser*. [Bind 1]. København 1866. C.A. Reitzel. (Findes også som fotografisk optryk af originaludgaven, med forord af Helge Larsen. København 1982. Rosenkilde og Bagger).
- Rink, Hinrich** (1868). *Om Grønlændernes gamle tro og hvad der af samme er bevaret under kristendommen*. København 1868. Thieles bogtrykkeri.
- Rink, Hinrich** (1871). *Eskimoiske Eventyr og Sagn med Supplement indeholdende et Tillæg om Eskimoerne deres Kulturtrin og øvrige Eiendommeligheder samt formodede Herkomst*. [Bind 2]. København 1871. C. A. Reitzel. (Findes også som fotografisk optryk af originaludgaven. København 1982. Rosenkilde og Bagger).
- Rink, Hinrich** [Henry] (1877). *Danish Greenland, its people and its products*. Robert Brown (editor). London 1877. Henry S. King & co.

- Rink, Hinrich** (1882a). *Om Grønlænderne deres fremtid og de til deres Bedste sigtende Foranstaltninger*. [Bind 1]. København 1882. Høst & Søn.
- Rink, Hinrich** (1882b). *Om Grønlænderne deres fremtid og de til deres Bedste sigtende Foranstaltninger. Fortsættelse*. [Bind 2]. København 1882. Høst & Søn.
- Rink, Hinrich** (1884). *Om Grønlænderne deres fremtid og de til deres Bedste sigtende Foranstaltninger. Anden fortsættelse, indeholdende: Forskelligt om Grønlænderne og deres Stamfrænder*. [Bind 3]. København 1884. Høst & Søn.
- Rosendahl, Christina** (instruktør) (2015). *Idealisten*. Spillefilm. Premiere april 2015. Toolbox Film.
- Rosendahl, Gunnar P.** (1959). "De seneste års tekniske udvikling i Grønland", i *Tidsskriftet Grønland*. nr 9. 1959. pp 342-352.
- Rosendahl, Gunnar P.** (1989). *Kalaallit Nunaat — uannit isigalugu. Ulluinnarni inuuneq / Grønland — sådan set. Rammerne om dagligdagen*. Nuuk 1989. Nuna-Tek.
- Rosing, Minik** (2014). *Til gavn for Grønland*. Nuuk og København 2014. Ilisimatusarfik og Københavns Universitet.
- Rosing Olsen, Tupaarnaq** (2002). *Qaannat alannguanni. Kalaallit Nunaanni naalakkersuinikkut oqaluttuarisaanermi 1939-79*. Nuuk 2002. Atuagkat.
- Rosing Olsen, Tupaarnaq** (2005). *I skyggen af kajakkerne. Grønlands politiske historie 1939-79*. Nuuk 2005. Atuagkat. [Oversættelse af Rosing Olsen, Tupaarnaq (2002)].
- Rosing, Otto** (1952). *inûsugtunut isumaliutigssat*. Atuagaq 8. Nuuk 1952. "kalâtdline KáumarsautigssîniaKatigît" (landsrådit suleKatigalugit) naKitertitât.
- Rosing, Peter Frederik** (2008). *Jonathan Motzfeldt — bygdedrengen, præsten, landsfaderen og statsmanden*. Rødovre 2008. Forlaget Sohn.

- Rostrup, Ask** (2014). "ANALYSE En valgbombe har ramt Grønlands moderparti", i <http://www.dr.dk/Nyheder>. 27. november 2014. <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2014/11/27/071107.htm>.
- Ryberg, Jesper** (1997). "induktion", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 9. Haslev 1997. Danmarks Nationalleksikon. pp 357-358.
- Rønsager, Mette** (2002). *Udviklingen i grønlandernes sundheds- og sygdomsopfattelse 1800-1930*. København 2002. Statens Institut for Folkesundhed.
- Salmonsens** (1926). "Pøbel", i *Salmonsens Konversations Leksikon*. 2. udgave. bind 19. København 1926. Schultz. p 768. <http://runeberg.org/salmonsens/2/19/0794.html>.
- Sandgreen, Otto** (1994). *Sandgreenit kinguaariit 1759-1959 / Sandgreen-slægten 1759-1959*. Bagsværd 1994. Otto Sandgreens Forlag.
- Schedler, Andreas** (2006). *Electoral Authoritarianism: The Dynamics of Unfree Competition*. Boulder and London 2006. Lynne Rienner Publishers.
- Schultz-Lorentzen, Helge** (2000). "Rink, Hinrich Johannes", i **Den Store Danske Encyklopædi**. Bind 16. Haslev 2000. Danmarks Nationalleksikon. p 219.
- Seiding, Inge Høst** (2013). *'Married to the Daughters of the Country'. Inter-marriage and intimacy in Northwest Greenland ca. 1750 to 1850*. Upubliceret PhD-afhandling. Nuuk 2013. Ilisimatusarfik.
- Seiding, Inge Høst** (2016). "Listevis af liv: Familier og ægteskaber i den tidlige kolonitids personregistrering", i Ole Marquardt, Jørgen Fink og Klaus Georg Hansen (redaktører), *Grønland i tal. Kilder og cases gennem 300 år*. Aarhus 2016. Aarhus University Press. pp 69-84.
- Sejersen, Frank** (2000). "Myten om de bæredygtige inuit", i *Naturens Verden*. nr 5. 2000. pp 2-15.
- Sejersen, Frank** (2002). *Local knowledge, Sustainability and Visionscapes in Greenland*. Eskimologis Skrifter. nr 17. København 2002. Københavns Universitet.

- Sejersen, Frank** (2007). "Entrepreneurs in Greenland", i Léo-Paul Dana and Robert B. Anderson (editors), *International Handbook of Research on Indigenous Entrepreneurship*. Cheltenham 2007. Edward Elgar Publishing. pp 201-210.
- Sejersen, Frank** (2014). *Efterforskning og udnyttelse af råstoffer i Grønland i historisk perspektiv*. Baggrundspapir. Udvalget for samfundsgavnlig udnyttelse af Grønlands naturressourcer. København januar 2014. Københavns Universitet og Ilisimatusarfik.
- Sermitsiaq** (2015). "Forsoningskommissionen forsvarer sig efter kritik", i <http://sermitsiaq.ag>. 5. januar 2015. <http://sermitsiaq.ag/forsoningskommissionen-forsvarer-kritik>.
- Shin, Doh Chull** (2013). "How East Asians View Meritocracy", i Daniel A. Bell and Chenyang Li (editors). *The East Asian Challenge for Democracy. Political Meritocracy in Comparative Perspective*. New York 2013. Cambridge University Press. pp 259-287.
- Skjøtt-Larsen, Jakob** (2014). "Spørgeskemaer og kvalitative interviews: nye sociale klassers smags- og praksisformer", i Frederiksen, Morten, Peter Gundelach, Rikke Skovgaard Nielsen (redaktører), *Mixed methods-forskning. Principper og praksis*. Samfundsvidenskabernes metoder. nr 4. København 2014. Hans Reitzels Forlag. pp 61-86.
- Smith, Anders** (2001). "Videnskab — Science Wars", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 20. Haslev 2001. Danmarks Nationalleksikon. pp 144.
- Smyth, William Henry** (1919a). "Technocracy: National Industrial Management", i *Journal of Industrial Management*. 57. April 1919.
- Smyth, William Henry** (1919b). "Technocracy: Ways and Means to Gain Industrial Democracy", i *Journal of Industrial Management*. 57. May 1919.
- Sokal, Alan D.** (1996). "Transgressing the Boundaries: Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity", i *Social Text*. vol 46/47. spring/summer 1996. pp 217-252.

- Spencer, Herbert** (1862). *First principles*. London 1862. Williams and Norgate.
- Statens Arkiver** ([2014]). "Grønlands Tekniske Organisation", i <http://www.sa.dk>. Statens Arkiver. http://www.sa.dk/content/dk/daisy/arkivskaber_detaljer?ngid=407286.
- Steenfos, Hans P. and Jørgen Taagholt** (2012). *Grønlands Teknologihistorie*. København 2012. Gyldendal.
- Storch, Mathias** (1914). *SingnagtugaK*. København 1914. A. Rosenberg-ip naKiteriviane [A. Rosenbergs Trykkeri].
- Strager, Hanne** (2013). *Som at tilstå et mord. Darwin og idéen der forandrede verden*. 2. udgave. København 2013. Gyldendal. (1. udgave udkom i 2009).
- Staur, Carsten** (2009). *Act on Greenland Self-Government*. Brev fra den danske ambassadør og permanente repræsentant ved FN Carsten Staur til FN's generalsekretær Ban Ki-moon, dateret 7. oktober 2009. (Kopi af brevet udleveret af Grønlands Selvstyre).
- Suchman, Mark C.** (1995). "Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches", i *Academy of Management Review*. vol 20. no 3. pp 571-610.
- Sveistrup, Poul Peter og Sune Dalgaard** (1945). *Det danske styre af Grønland 1825-1850*. Meddelelser om Grønland. bind 145. nr 1. København 1945. Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland.
- Svensson, Palle** (1996). "demokrati", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 5. Haslev 1996. Danmarks Nationalleksikon. pp 70-72.
- Svensson, Palle** (2000). "styreformer", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 18. Haslev 2000. Danmarks Nationalleksikon. pp 223-224.
- Sørensen, Axel Kjær** (1983). *Danmark-Grønland i det 20. århundrede — en historisk oversigt*. København 1983. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Sørensen, Axel Kjær** (1997). "Grønlands Landsråd", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 8. Haslev 1997. Danmarks Nationalleksikon. p 40.

- Sørensen, Bent Højgaard** (2014). "Politisk kaos i Grønland", i <http://www.b.dk>. 9. januar 2014, 22:30. <http://www.b.dk/nationalt/politisk-kaos-i-groenland>.
- Sørensen, Georg og Jens Henrik Tiemroth** (2009). "diskursanalyse", i *Den Store Danske — Gyldendals åbne encyklopædi*. Gyldendal. http://www.denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Historieteori_og_videnskab/diskursanalyse.
- Tamang, Parshuram** (2005). *An Overview of the Principle of Free, Prior and Informed Consent and Indigenous Peoples in International and Domestic Law and Practices*. Presented at Workshop on Free, Prior and Informed Consent and Indigenous Peoples, organized by the Secretariat of UNPFII, 17-19 January 2005, UN Headquarter, New York, USA. PFII/2004/WS.2/8. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Division for Social Policy and Development, Secretariat of the Permanent Forum on Indigenous Issues. http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/workshop_FPIC_tamang.doc.
- Thisted, Kirsten** (1999). *'Således skriver jeg, Aron'. Samlede fortællinger og illustrationer af Aron fra Kangeq (1822-1869)*. Bind 1-2. København 1999. Atuakkiorfik.
- Thuesen, Søren T.** (1988). *Fremad, opad. Kampen for en moderne grønlandsk identitet*. København 1988. Rhodos.
- Thuesen, Søren T.** (2007). *Fremmede blandt landsmænd. Grønlandske kateketer i kolonitiden*. Viborg 2007. Forlaget Atuagkat.
- Torring, Jacob** (2013). "Legitimitet i netværkssamfundet — et politologisk perspektiv på virksomheders deltagelse i styringsnetværk", i Susanne Holmström og Susanne Kjærbeck (redaktører), *Legitimitet under forandring — virksomheden i samfundet*. Gylding 2013. Samfundslitteratur. pp 61-87.
- Torpe, Lars** (1994). "Legitimitet og demokratisk fællesskab", i Johannes Andersen og Lars Torpe, *Demokratisk og politisk kultur. Rids af et demokratisk medborgerskab*. Herning 1994. Systime. pp 11-56.

- Torpe, Lars, Jeppe Nielsen & Jens Ulrich** (2005). *Demokrati på nettet. Offentlighed, deltagelse og digital kommunikation*. Aalborg 2005. Aalborg Universitetsforlag.
- Transparency** (2014). *Håndbog i antikorrupition*. Nuuk [2014]. Transparency International Greenland. <http://www.transparency.gl/wp-content/uploads/Download-dansk-udgave-af-Håndbogen.pdf>.
- Treanor, Paul** (2006). *Why democracy is wrong*. Revised December 2002. last changes 13 May 2006. <http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/democracy.html>.
- Tróndheim, Gitte** (2010). *Slægtskab og køn i grønlandske bysamfund — følelser af forbundethed*. PhD-afhandling. Nuuk 2010. Ilisimatusarfik.
- Udvalget til styrkelse af samfundsfag** (2006). *Rapport fra Udvalget til styrkelse af samfundsfag i folkeskolen*. Juni 2006. Undervisningsministeriet. https://www.ucviden.dk/portal/files/12087480/060630_handlingsplan_samfundsfag.pdf.
- Viemose, Jørgen** (1976). *Dansk kolonihistorie i Grønland*. København 1976. Demos.
- Voxted, Søren** (2006). *Valg der skaber viden: om samfundsvidenskabelige metoder*. København 2006. Rosinante.
- Wagner, Michael F.** (2009). "Fremtidsstaten og samfundsmaskinen – Social ingeniørkunst mellem teknokrati og produktivisme", i *Slagmark*. nr 56. 2009. pp 43-55.
- Weber, Max** (1922). "Die drei reinen Typen der legitimen Herrschaft", i *Preußische Jahrbücher*. Band 187. Heft 1. 1922. pp 1-12. (udgivet på engelsk som "The Three Types of Legitimate Rule", i *Berkeley Publications in Society and Institutions*. vol 4. no 1. 1958. pp 1-11).
- Wilhjelm, Henrik** (1997). *De store opdragere*. København 1997. Det Grønlandske Selskab.
- Wilhjelm, Henrik** (2002). *Af tilbøjelighed er jeg grønlandsk*. København 2002. Det Grønlandske Selskab.

- Wilhjelm, Henrik** (2008). *De nye grønlandere*. København 2008. Det Grønlandske Selskab.
- Winberg, Krissie Berthelsen** (2012). "Udenlandsk arbejdskraft — en gave?", kronik i *Sermitsiaq*. årgang 54. nr 11. 16. marts 2012. p 31.
- Wolff, Torben** (1996). "Fabricius, Otto", i *Den Store Danske Encyklopædi*. Bind 6. Haslev 1996. Danmarks Nationalleksikon. p 168.
- Yaşar, Nebahat** (2014). *Reconsidering durability of authoritarian regime and possibilities of democratization in Tunisia*. Thesis. Ankara July 2014. Middle East Studies. Middle East Technical University. <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12617610/index.pdf>.
- Zakaria, Fareed** (1997). "The Rise of Illiberal Democracy", i *Foreign Affairs*. vol 76. no 6. November-December 1997. pp 22-43.
- Zhao, Jill** (2014). "Applying Grounded Theory Methodology with Mixed Methods in Occupant Energy Behaviour Research", i *The European Conference on the Social Sciences 2014. Official Conference Proceedings*. Nagoya 2014. The International Academic Forum (IAFOR). pp 88-99.
- Aaen, Sara Bjørn** (2012a). *Demokratisk legitimitet i høringsprocesser i forbindelse med storskala projekter i Grønland*. Rapport for Grønlands Arbejdsgiverforening [108 sider]. Nuuk 2012. Grønlands Arbejdsgiverforening.
- Aaen, Sara Bjørn** (2012b). *Demokratisk legitimitet i høringsprocesser i forbindelse med storskala-projekter i Grønland — Minirapport*. Rapport for Grønlands Arbejdsgiverforening [32 sider]. Nuuk 2012. Grønlands Arbejdsgiverforening.
- Aaen, Sara Bjørn** (2012c). *Demokratiske høringsprocesser i Grønland — Sammendrag*. Rapport for Grønlands Arbejdsgiverforening [24 sider]. Nuuk 2012. Grønlands Arbejdsgiverforening.

10 Bilag

Bilag 1 Resume af de syv artikler

Værket er en syntese af syv artikler, der er publiceret siden 1996. De syv artikler, der indgår i værket, udgør det konkrete, empiriske afsæt for værkets syntetiserende analyse. De skal derfor her kort præsenteres med vægten lagt på de gennemgående temaer.

Artikel 1 — Hansen (1996)¹³

"Kayak dizziness. Historical Reflections about a Greenlandic Predicament", i FOLK; Journal of the Danish Ethnographic Society. vol 37, 1996. pp 51-74.

En gennemgang af ændringer i beskrivelsen af lidelsen kajaksvimmelhed bruges til at vise, hvor forskelligt et konkret fænomen kan opfattes og beskrives. I grønlandsk inuitisk sammenhæng har lidelsen været beskrevet i århundreder. I denne kontekst opfattes lidelsen som socialt betinget. Årsagen tilskrives nemlig et mislykket tupilak-angreb. Et tupilak-angreb er en konsekvens af en social konflikt. Lidelsen er i den optik udtryk for sociale konflikter mellem forskellige parter.

Den første vestlige medicinske beskrivelse af kajaksvimmelhed ses i 1864. Der har gennem de følgende 150 år været forskellige vestlige beskrivelser. De strækker sig fra, at det er udtryk for en forgiftning, over udslag af en abnorm angst til — senest — at blive opfattet som en normal angst. Kendetegnende for alle de vestlige beskrivelser er, at fokus alene er på den enkelte, individuelle person, som er ramt af lidelsen.

Den grønlandsk inuitiske beskrivelse ligger fortsat den dag i dag indlejret i den opdragelse, som praktiseres i mange grønlandske hjem. Dette er i kontrast til den lidelseslogik, som er gældende i det grønlandske sundhedssystem. Beskrivelsen af de fundamentalt forskellige forståelser af lidelsen

13 Den dansksprogede version af denne artikel, "Kajaksvimmelhed — Begrebshistoriske refleksioner over en særlig grønlandsk lidelse" (Hansen 1995b), er en tidligere version af den artikel, som indgår her. I 1995-versionen er strukturen lidt anderledes og, der indgår afsnit, som ikke er med i den engelsksprogede version (Hansen 1996).

kajaksvimmelhed er en illustration af, hvordan forskellige diskurser kan komme i spil over for hinanden i en konkret kontekst.

Artikel 2 — Hansen (2003)

"IT-sektoren i et magtperspektiv" i Gorm Winther (redaktør), *Demokrati og magt i Grønland, Magtudredningen*. Århus 2003. Aarhus Universitetsforlag. pp 162-194.

Med afsæt i en beskrivelse af fremvæksten i brugen af blandt andet internet i Grønland tages der fat på en diskussion om den potentielle magt, der er forbundet med et aktivt medborgerskab. Fokus er på rettigheder, deltagelse og identiteter. Disse holdes op mod en aktuel kontekst med for det første en begrænset kapacitet på teleinfrastrukturen samt et monopol, for det andet det at forholde sig til viden samt et lavt uddannelsesniveau, og for det tredje socialiseret åbenhed og manglende samfundsmæssig integration.

Det er på det samfundsmæssige niveau, at der er et skisma mellem en socialisering ind i en forståelse omkring den ukrænkelige personlige integritet og en samfundsmæssig struktur med en forståelse omkring den legitimt krænkelige personlige integritet, hvilket er med til at illustrere de samfundsmæssige magtrelationer.

Igen er der tale om nogle fundamentalt forskellige forståelser. I tilfældet her er det forståelsen af den personlige integritet, der illustreres.

Artikel 3 — Hansen (2007)

"Man ser dem aldrig med hug eller haarde ord at straffe deres børn — en analyse af forskelle mellem vestlig og eskimoisk opfattelse af den personlige integritets krænkelighed", i *Tidsskriftet Grønland*, nr 4, 2007. pp 162-177.

Det grønlandske uddannelsessystem har været under udvikling siden 1700-tallet. Det formelle uddannelsessystem i Grønland blev etableret af den danske koloniadministration. Gennem tiden har undervisningen været baseret på skiftende pædagogiske principper. Pædagogik kan opfattes meget bredt som dels opdragelse og dannelse, dels undervisning og uddannelse.

I det formelle uddannelsessystem har forståelsen af pædagogik altid bygget på et nærmest per definition indbygget hierarki.

Over for denne dansk vestlige forståelse af undervisning som et basalt hierarkisk system står den grønlandsk inuitiske forståelse af al menneskelig kommunikation som værende ikke-hierarkisk, hvilket er det bærende pædagogiske princip i grønlandsk opdragelse.

Her ses igen en diskursiv uoverensstemmelse i forståelsen af pædagogik som i henhold til vestlig tænkning er hierarkisk, mens den i henhold til inuitisk tænkning er ikke-hierarkisk. Denne forskel har selvsagt fået indflydelse på, hvordan den pædagogik, som er blevet benyttet i de grønlandske skoler, er blevet opfattet af de grønlandske elever og lærere.

Artikel 4 — Hansen, Sørensen and Jeppson (2009)

"Decision processes, communication and democracy; The aluminium smelter project in Greenland", i Janne Hukkinen, Klaus Georg Hansen et al., Knowledge-based tools for sustainable governance of energy and climate adaptation in the Nordic periphery. Nordic Research Programme 2005-2008, Nordregio Report. 7. 2009. Stockholm 2009. pp 57-84.

Analysen af den debat, som foregik i de grønlandske medier 2006-2008 i relation til planerne om lade det amerikanske selskab Alcoa etablere en aluminiumssmelter i det centrale Vestgrønland, giver en tydelig illustration af den grad af reel inddragelse, som myndighederne praktiserede i tilknytning til den politiske beslutningsproces. Der er tale om de første to år, hvor projektet blev udviklet i et tæt samarbejde mellem det amerikanske selskab og de grønlandske myndigheder.

Der bliver tegnet et billede af, at forskellige aktører på myndighedssiden har forskellige idealer i forhold til hvad, der er behov for af borgerinddragelse i de politiske beslutningsprocesser. Holdt op imod en moderne demokratiforståelse er konklusionen fra analysen, at der i den beskrevne proces har været et klart demokratisk underskud. Samtidig er det klart, at der i de analyserede indlæg kommer et bredt spektrum af forskellige grundholdninger frem om, hvad en god samfundsborgers rolle er, når det gælder de politiske beslutningsprocesser.

Artikel 5 — Hansen and Rasmussen (2013)

"New Economic Activities and Urbanisation: Individual reasons for moving and for staying – Case Greenland", i Klaus Georg Hansen, Rasmus Ole Rasmussen and Ryan Weber (editors), *Proceedings from the First International Conference on Urbanisation in the Arctic. Conference 28-30 August 2012. Ilimmarfik, Nuuk, Greenland*. Nordregio Working Paper. 7. 2013. Stockholm 2013. pp 157-182.

I relation til planerne om at etablere en aluminiumssmelter blev der gennemført en omfattende mobilitetsundersøgelse fra 2008 til 2010. Spørgsmålene fokuserede på villigheden til at flytte og på hvilke parametre, der kunne henholdsvis holde på folk og tiltrække folk til et nyt sted.

Graden af villighed til at flytte i relation til de nye beskæftigelsesmuligheder inden for storindustri, råstofaktiviteter og olieefterforskning er med til at give et billede af antallet borgere, som kunne være interesseret i at deltage i disse erhvervsaktiviteter, samt et billede af hvilke faktorer, der spiller ind i folks overvejelser.

Undersøgelsen bekræfter billedet af, at der er en urbanisering i gang. Dette er en megatrend, der ses i stort set alle samfund. Pull og push faktorerne har dog et lokalt grønlandsk tilsnit, og desuden er der kønsforskelle i prioriteringerne. Overordnet set synes der at være en basal kobling mellem den samfundsmæssige udvikling og befolkningens holdninger i relation til mobilitet.

Artikel 6 — Hansen (2013a)

"The aluminium smelter project in Greenland — New aspects of an industrialisation process?", i Klaus Georg Hansen, Søren Bitsch and Lyudmila Zalkind (editors), *Urbanization and the role of housing in the present development process in the Arctic*. Nordregio Report. 3. 2013. Stockholm 2013. pp 85-101.

Når erhvervsstrukturen i Grønland analyseres over for de seneste århundreder, så kan der identificeres fire historiske æraer eller grader af industrialisering med først en nomadisk jæger- og fiskeræra frem til anden del af 1700-tallet, afløst af en tidlig industrialisering frem til omkring 1950, efterfulgt af en national industrialisering til 1979 for råstoffer og 2006 for andre aktiviteter, og derefter eksponeredes Grønland fuldt ud for en global

industrialisering. De enkelte æraer er kendetegnet ved de erhvervsaktiviteter, der har været karakteristisk for den pågældende æra.

Eksempelvis skabte henvendelsen fra Alcoa i 2006 for første gang et politisk behov for iværksættelse af en strategisk miljøvurdering. Dette ansporer til en diskussion om folkelig legitimitet i den politiske beslutningsproces. En af pointerne er, at forståelsen af legitimitet ændrer sig i forhold til hvilken styreform eller diskurs, der er dominerende.

Artikel 7 — Hansen (2014a)

["Greenlandic perspectives on offshore oil and gas activities — An illustration of changes in the legitimacy related to the democratic decision processes", i *Journal of Rural and Community Development*. 9:1. 2014. pp 134-154.](#)

Analysen af demokrati som styreform og den tilknyttede folkelige legitimitet foldes ud med en gennemgang af den lovgivning, som siden 1932 har været gældende vedrørende den grønlandske undergrund, samt i forhold til de tre kampagner, der har været i Grønland med offshore olieefterforskning i henholdsvis 1976-1977, 2000 og 2010-2011.

Starten på det moderne grønlandske demokrati med omfattende, national egenbestemmelse kan sættes til indførelsen af Hjemmestyre i 1979 og kan dermed knyttes til den tredje bølge af indførelse af demokrati på globalt plan. Denne tredje bølge ses i perioden 1974-1990.

De tre olieefterforskningskampagner blev gennemført under tre ret forskellige grader af demokrati i Grønland. Det afspejles klart i forskellige grader af samfundsmæssig borgerinddragelse i den formelle styring af Grønland og i forskellige grader af folkelig legitimitet i forhold til den formelle styring.

En elektronisk kopi af artiklerne kan hentes på hjemmesiden for Departementet or Uddannelse, Kultur Forskning og Kirke.

Fra passiv iagttager til aktiv deltager

- Bidrag til kortlægning af mekanismerne bag de seneste 150 års samfundsmæssige forandringer og gradvist øgede demokratisering i Grønland

Klaus Georg Hansen (f. 1961) blev i 1992 mag.art. et cand.mag. i etnografi samt grønlandsk sprog og kultur fra Aarhus Universitet. Han erhvervede i 2016 en ph.d. i Grønlands kolonihistorie ved Aalborg Universitet. Siden 1993 har Klaus været leder af Groenlandica, leder af Sisimiut Museum, ansvarlig for fysisk landsplanlægning, vicedirektør og seniorforsker ved Nord-regio, institutleder ved Ilismatusarfik m.m. Han har forsket i og publiceret om blandt andet begrebshistorie, kolonihistorie, samfundsudvikling, storskalaindustri, demografi, urbanisering samt politisk og demokratisk udvikling i Grønland og i Arktis.

Om bogen

Bogen analyserer Grønlands nyere historie. En indledende analyse slår fast, at Grønland formelt set fortsat er at betragte som en dansk koloni. Der kan identificeres syv adskilte koloniale epoker. Tre overgange fremstår som særligt markante brud. Det gælder bruddene i 1832, i 1953 og i 1979.

Analysen af diskurser viser, at en dominerende diskurs i dagens Grønland er en inuitisk-vestlig hybrid-diskurs. Analysen af styreformer giver et billede, af det aktuelle grønlandske demokrati som et hybrid-demokrati.

Samlet set peger analyserne på, at Grønland er mentalt klar til at påtage sig ansvaret for større selvstændighed. Derimod lader Danmark ikke til, at have undergået de tilsvarende diskursive ændringer, hvilket betyder, at Danmark endnu ikke på samme måde mentalt er klar til at tage de nødvendige skridt til at sikre en fredelig og ligeværdig afslutning på de sidste koloniale koblinger mellem Danmark og Grønland.

Inussuk • Arktisk forskningsjournal

Inussuk er grønlandsk og betyder varde. Varder er som menneskeskabte stendysser især kendt i arktiske egne. Varder er gennem århundreder blevet bygget af såvel inuit som af europæere. Varden tjener som informationskilde og symboliserer fikspunktet for ny og gammel viden om Grønlands natur og kultur.

Grønlands Selvstyre

Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke

Postboks 1029, 3900 Nuuk, Grønland